

Luceafărul

Trimestrial revistă de Literatură Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 6 mai 1992 16 (115)

Sensul unei convertiri

Primirea extraordinară pe care cețenii Capitalei României au făcut-o Majestății Sale Mihai I poate fi considerată drept cel mai elocvent test de impopularitate a instituțiilor de azi ale Puterii, în primul rând a Parlamentului și Președinției. Nu atât convingerile sau simpatiile monarhiste trebuie înțelese ca sursă a prezenței celor cinci milioane de bucușteni în fața și pe străzile din jurul bisericii Sf. Gheorghe și nici doar simpla curiozitate a românului, ci nemulțumirea și dezamăgirea lor față de actuala stare de lucruri, politică și economică, din România. N-ar fi prima oară în istoria noastră când convertim necazul în bucurie, — niciodată invers, ca la popoarele cu instinctul de conservare diminuat —, dar de astă dată s-a potrivit la respectiva convertire să aibă o dublă determinare: una de natură religioasă: Paștele ortodox, suprema sârbatoare creștinească, și alta de natură istorică: vizita în țara natală, după patruzeci și cinci de ani de exil, a ultimului Suveran al României. Sensul politic al acestei vizite nu e de căutat în vizita însăși care a avut caracter privat, ci în reacția românilor la ea, o reacție pretutindeni — la Putna, la București, la Curtea de Argeș — marcată de entuziasm și decență. Cei care au și pornit, la câteva ceasuri după terminarea ei, o veritabilă campanie împotriva regelui — de la fițuicile fostei unități, și logoreea citorva parlamentari handicapați mental, până la discursurile Președintelui în vizitele sale de lucru, trase la saپیrograf după modele ale defunctului dictator — ar face bine să înțeleagă că mulțimea care l-a întâmpinat pe Majestatea Sa Mihai I nu a fost chemată de nimeni, n-a venit la ordin și nici n-a scandat, ca de obicei, lozinci împotriva puterii, și că o jumătate de milion nu e deloc un număr pe care să te faci că nu-l vezi. A tot da zor cu inviolabilitatea Constituției care a decis ca România să fie republică, înseamnă, de fapt, a nu pricepe că problema adevărată a țării noastre la această oră este abandonarea definitivă a tuturor structurilor de tip comunist, recuștigarea mentalității de popor liber, renunțarea la serviciile

tuturor acelor care, decenii la rând, au rănit forța morală a românilor. Înțelepciunea Majestății sale regale, vădită în echilibrul și demnitatea discursurilor din București, atestată de absența oricărui orgoliu revendicativ și a oricărei implicări politice, a fost pentru cei ce au ieșit pe străzi pentru a-l zăări, fie și de departe, cu atât mai evidentă cu cât, de partea cealaltă, lipsa de înțelepciune a unor luări de poziție oficiale a fost desăvârșită. Se poate spune chiar că, expresie a nemulțumirii față de prezentul politic al României, entuziasmul bucuștenilor din 26 aprilie valorează cât un vot de neîncredere acordat Parlamentului, Guvernului și Președinției la un loc, semnificând totodată dorința de schimbare reală a vieții noastre. Nu vom cădea în ispită de a decreta întoarcerea la regalitate ca pe unica soluție pentru democratizarea certă a societății românești, dar nici nu vom nega, din principiu, o atare posibilitate. Cineva vedea în persoana lui Mihai I pe cel mai îndreptățit candidat la... Președinție. Dincolo de incompatibilitatea celor două noțiuni: rege și președinte, respectiv regat și republică, ideea ascunde un simbul mare de adevăr, decodabil în linia fatalismului românesc astfel: dacă tot nu putem fi — prin Constituție — altceva decât Republică, măcar să avem drept Președinte pe fostul Rege. Ar fi semnul cel mai limpede că în istoria noastră s-a schimbat ceva. E atât de mare nevoia românilor de schimbare și de revocare absolută a comunismului încât n-ar ezita pentru realizarea acestei schimbări, a acestei revocări, să facă să devină compatibile entități altminteri incompatibile. Și dacă politicienii noștri de azi au la ce să mediteze în chip serios și responsabil în urma vizitei Majestății Sale Mihai I în România, asta nu e nici legitimitatea regelui, nici persoana lui, nici sensibilitatea pro-monarhistă a românilor, asta e pur și simplu marea dorință a poporului român de a rupe pentru totdeauna cu comunismul și cu instrumentele lui. Cine are ochi de văzut și urechi de auzit să vadă și să audă...

Paginile revistei sînt ilustrate cu reproduceri după lucrări ale marelui pictor renașterist Pietro della Francesca

În acest număr — DEBUTUL UNEI RUBRICI DE DEBUT: «PRIVIGHETORUL»

Cum poate fi salvată pornografia

eseu de DAN STANCA

ANUL SPANIEI — o privire critică

Lecția

Să mai aștept pe sălița întunecoasă ca un elev cuminte și îndatoritor ora cînd se va face lumină în colțul curat și demascator. Să aștept în liniște în acea încăpere cu mulți ochi așintiți către mine ora cînd voi primi binecuvîntata lecție a științei de bine. Să-ntorc fața de la cel ce-mi promise deplina învățătură și asprele căi pe care, cuminte, le iau în piept, fără spaime și ură. Să mă aplec asupra oglinzii acestei mult prea iubite foi de hîrtie și mîna să-mi rămînă încremenită în gestul suprem al uitării de sine.

Ioana Diaconescu

semn

Petrică
și lupii

In Săptămîna Mare, actualitățile ne-au adus vesti demne de luat în seamă, chiar în posesie: unu că a decedat Nicolski, doi că se vor „pune la dispoziție” liste cu informatorii securității, în v.derea începerii „procesului comunismului”. Dacă le adăugăm celor două și sentința definitivă în procesul CPEX, pronunțată în absența inculpaților (în părănteză fie spus, ne temem ca și pedepsele să nu fie executate tot în absența lor), avem un tabou mai amplu al manevrelor care se fac în vederea alegerilor Puterea, în scădere puternică de altitudine, începe să arunce leștul. Dacă dispariția ferocei criminal Nicolski e, ca să zicem așa, un dar divin, prezizibil de altfel, dată fiind vîrsta fostului general de securitate, dar și amenințarea cu inculparea care-i va fi otrăvit ultimele zile, pentru că remuscări nu pare să a bă, în schimb procesul CPEX și anunțul cu informatorii sînt puncte marcate cu bună știință.

În ce privește primul „eveniment”, ne întrebăm cum să aplicăm recomandarea „despre morți numai bine”. Ne întrebăm care ar fi vorba de bine ce s-ar putea scrie, ori măcar pronunțat (ca să-și ia zborul), despre această creatură monstruoasă care a cauzat moartea a zeci și poate sute de mii de oameni, dintre cei mai buni de care i-a avut țara nevoie. Cît despre procesul CPEX și sentința atît de

16, 15, 14, 9, 8 sau 7 ani la care sînt condamnați acești bandiți. Și cîți dintre ei vor fi descoperiți, ca miine, prea bolnavi sau prea bătrîni (fie și nepregătiți, dată fiind viața de huzur nemeritat dinainte), să suporte detenția? Nu ne facem iluzii: să treacă alegerile, să iasă cum doresc dl. Ion Iliescu și al domniei sale și lucrurile se vor remedia, „va fi iar frumos pe bd. Primăverii” (adică în viața fostului CPEX sau ex-CPEX).

Despre listele cu informatori (un „Almanah de la Gotha” al României), pumai bine, căci sîntem noi siguri că ele vor fi altceva decît colecții de nume ale unor adversari, poate uneori amestecați cu securitatea, sau din cei care nu mai sînt buni de nimic, plus incomozii de prin partidele de opoziție? De ce să acceptăm că puterea nu ar minți și de data asta — în cazul în care se va ține de cuvînt, ceea ce nu credem — cînd a fost prinsă de altceva ori cu cioara vopsită și zicînd că-i papagal? Și să vedeți dvs., dragi cititori, liste bine ticluite din informatori reali, de care, eventual, securitățile de azi nu mai au nevoie, amestecați cu o meni cinstiți care trebue îngruncheați din motive ușor de bănuț. Ceea ce ne-ar putea face să regretăm că am cerut cîndva publicarea unor astfel de inform. Se vede bine ce biliard va juca puterea cu listele astea de informatori. Naivi cum sîntem, putem presupune o altă și că listele ar fi reale și exhaustive. Dat fiind comportamentul anterior al puterii care ne-ar da „capul lui Moțoc”, foarte puțin vor fi cei care le vor lua în serios. Voi avea de omenii care gîndesc cu probele lor ca unii cu care — de dragul Iliescu, Măgureanu s.a. în felul acesta realizîndu-se încă o lovitură de maestru: desi s-au dat publicității, listele vor fi ca și secrete, din moment ce mai nimeni nu crede în ceea ce scrie pe ele.

Îată, asadar, zădărnicia, operă a nenumeratelor infirzieri, aminări, eschive și mai ales minciuni ale puterii în exercițiu. Încît nu rămîne decît o singură soluție: înlocuirea acestei puteri vinovate.

Nicolas Paolinsson

momos:

Urmatecii

Dinu Păturică pare să-și fi găsit ultima intrupare literară în anul 1944, februarie, prin Urmatecu, personajul principal al lui Ion Marin Sadoveanu din **Sfîrșit de veac în București**. Suportînd diverse ipostaze (Tănase Scatiu, Pîrgu) cu Iancu Urmatecu se încheia un ciclu epic în care mișcarea dinspre sine către etic a lumii românești moderne părea încheiată. Indivizi cu un eu puternic, mișcîndu-se agil într-o lume muribundă și neavînd nici o frînă morală cuceriseră deja lumea pe la 1900, iar urmașii lor, cei născuți la începutul veacului, trecuți prin purgatoriul unui război, erau o generație puternic marcată de supra-eu, iar astăzi, nu numai virfurile intelectuale ale acestei generații, ne pot sta ca model. Suprimarea brutală a acestei generații, încercută de Carol al II-lea, continuată de război și apoi de regimul comunist, ne-a întors cu sute de veacuri înapoi.

Indivizii care supraviețuiesc sub comuniști este în primul rînd cel cu un supra-eu slab, condus mai mult de instincte primare. Toată politica comunistă (sic!) avea ca scop distrugerea eului în condițiile dispariției normelor etico-morale, deci a supra-eului. Se dezvoltă astfel un singur fragment al personalității, **sine**'e, înțeles aici ca „un complex de instincte și tendințe re-

late” care nu este constientizat. Dacă personajele din seria Păturică doreau nu numai averea stăpînitorilor, ci și „subțirimea” lor, sub comuniști aproape nimeni nu mai dorea să se identifice cu stăpînul, acesta fiind de cele mai multe ori așezat atît moral cît și intelectual sub individul comun. Relația eu-sine-supra-eu este diminuată, rolul predominant ocupîndu-l sinele. Acesta începe să se dezvolte monstruos: individul este redus la reacții automate și „imediat operante” care vizează în primul rînd supraviețuirea biologică. Cealaltă funcție a sinelui, aceea de diminuare a tensiunii prin plasarea dorințelor într-un plan imaginațiv sau simbolic ar putea explica nevoia acestui tip de individ de „a consuma” masiv opera de artă. De aici, poate, coada la carne, dar și la cultură. Această coadă nu reprezintă decît manifestarea unui sine superdezvoltat.

Vorbeam despre o întoarcere în timp a individului de tip nou. Ea s-a produs, dar tipul creat este diferit de cel de la 1890, să zicem. Cel mai apropiat model pe care îl avem la îndemînă rămîne, din păcate, modelul omului de Cromagnon: redus la necesitățile biologice, el visează desenînd pe pereții camerelor.

Putem însă privi încrezători spre viitor: în cîțiva ani vom deveni urmateci, ultimul personaj primitiv din pragul veacului ce tocmai se sfîrșește.

Ștefan Agopian

dictatura personală

10 mai: libertate și regat

In u mai vrem 10 mai fără Regele Mihai I”, s-a scanda, obsedant, în București în prima zi a Sfințelor Paști: Învierea Domnului coincizînd, nesperat, cu o magnifică regenerare a „unei anumite părți” a memoriei poporului român, ieșit pe străzi cu miile, dacă nu cu sutele de mii, să-și salute Suvăranul surghiunit 45 de ani de comuniști! Un rege născut, botezat și crescut în religie ortodoxă în România, prigonit cum numai în basmele fostului Regat românesc sau în piesele de teatru, vorba ceea, ultramonarhiste ale lui W. Shakespeare mai citești: exilul său forțat dîndu-i azi o tărie morală de neimaginat.

Sincer, sunt impresionat de demnitatea ușor retardată a acestui monarh, Mihai I, atît de bătut de soartă! Să fii la 6 ani proclamat Rege al României Mari și la 26 de ani să fii alungat ca ultimul om, să fii obligat să abdică, într-o perioadă halucinantă a istoriei, pe cînd apărea nazismul socialist negru în Europa, din extrema dreaptă și Garda de Fier în România, cu nebunia unui război mondial devastator și apoi să ai parte de venirea totalitarismului roșu, „popular comunist”, din extrema cealaltă, stîngă, e de domeniul unei capodopere tragice, zău! Neținînd cont de „transparența bunăvoinței universale”: personal, aș fi fericit ca istoria noastră, mereu subminată de un fel de destin paralel al ei, să-și ia revanșa și să readucă pe tapet Adevărul, acel Adevăr eliberator, care să ne călăuzească pe calea rînduită de Dumnezeu „mai înainte de veci” spre mărirea noastră... Vi se pare că vorbesc în dodii? Acum, de Ziua Încoronării Regilor României, începută din 10 mai 1866, în România neocomunistă, cînd stă pe tron impostura, minciuna oficială, nesimțirea lupului cu părul schimbat, fost și actual politruc

și aroganța celor ce-și inchipuie că pot acapara Puterea statală la nesfîrșit...

Prizonieri fiind cu toții nouă înșine. Prizonieri ai unor circumstanțe mereu reînnoite...

Cum să vă spun? Eu sînt născut în anul 1950, pe cînd bolșevicii „sovietici” și comuniștii români, convertiți de la fosta democrație peste noapte, fanatizați, ucideau deja fără milă, prin împușcare sau „reeducare”, prin infometare și muncă silnică la canal, prin izolare și tortură în pușcării, prin terorizare generală în căutarea **noului-om-nou**, și prea tîrziu am aflat cîte ceva din istoria noastră nefalsificată, mici frînturi amenințătoare: mai ales din cele legate despre Regii noștri! Nu degeaba comuniștii ascunzîndu-se sau denaturînd, nu numai prin omisiune, dedesubturile apostolice ale monarhiei românești... Redarea silnică a trecutului conținînd oficial și azi, după cum interpretările muritorilor de rînd în legătură cu monarhia nu încetează să nu deruteze opinia publică! Să vedeți, în acest sens... Întîmplător, am primit în chiar prețuia sosirii extraordinare a Regelui Mihai I în România o scrisoare de la o doamnă în vîrstă — vreau să spun de la o doamnă care a apucat Regele României interbelice și a avut drept parte de realitățile monarhiei constituționale, cumva și oricum știe „mult mai multe” decît știe unul ca mine, pus să reconstituie o lume după ureche, nu? În mod ciudat această scrisoare pîrîndu-mi-se a fi o mostră a resentimentului istoric... Săptămîna viitoare, cu voia dumneavoastră voi reveni...

Mai jos trebuind să fac loc, în puținul spațiu rămas, personajelor mele abandonate în urmă cu șase săptămîni în acest loc, din motive de corecție civică și etică scriitoricească, personajelor cărții mele **Jurnalul unui martor (13—15 iunie 1990. București)**, între timp apărută la Editura Humanitas, vă amintiți de ele? Foști „golani” ai Pieței Universității, ai „Zonei Libere de Neocomunism”, de la a cărei permanențare spontană se împlinesc taman acum doi ani, foste victime nevinovate ale represiunii postrevoluționare, arestați la 14 iunie 1990 „preventiv” pertru zeci de zile la rînd, umiliți și bătuți în numele noii democrații „republicane”, a noilor „aleși” ai poporului, „golani” ce aveau să se cunască mai bine în pușcăriia politică și să se căsătorească, atenție, anume de Ziua Regilor României la Primăria sectorului IV, la 10 mai 1991, avînd martori, între alții, pe distinsii Ana Șincai și Mihai Șora... Unde am rămas?

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

ERATĂ

În numărul trecut al revistei noastre, din cauza unei involuntare erori de dactilografiere, în editorialul intitulat „Praf și pulbere”, în loc de „În această privință Convenția Democratică nu apare”... se va citi „În această privință Convenția Democratică ne apare”.

RIB INTERNATIONAL S.R.L.
bd. Magheru 1-3, et.5 BUCUREȘTI, Tel:151.930, Telex:10.557, Fax:120.968

VĂ OFERĂ EN-GROS URMĂTOARELE PRODUSE DIN IMPORT:

DIN REPUBLICA FEDERATIVĂ CEHĂ ȘI SLOVACĂ, ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU ROMÂNIA:

- GAMĂ COMPLETĂ DE ORIECTE DIN STICLĂ, TIP CRISTAL BOHEMIA, INCLUSIV CORPURI DE ILUMINAT.
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DE MENAJ DIN STICLĂ TERMOREZISTENTĂ.
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DIN PORTELAN

GAMA COMPLETĂ DE PRODUSE DIN MATERIAL PLASTIC. (FEȚE DE MASĂ, PUNGI SACI ETC.)

- MERCERIE
- PAPETĂRIE
- RECHIZITE ȘCOLARE ETC.

**PREȚURI AVANTAJOASE
LIVRARE RAPIDĂ**

„Moarte elitiștilor!“

Un grup de neoproletcultiști (în cîrdașie cu alte câteva fosile proletcultiste) face eforturi disperate să compromită pe cei mai de seamă intelectuali ai țării. Ei, membrii acestui grup de comando, au lansat și „celebra“ lozincă, strigată în Piața Universității, în acel barbar iunie '91: „Moarte intelectualilor!“ Cine acuză? Ce urmăresc? Pe cine vor să ucidă? Ce temeuri au? Sunt întrebări ale căror răspunsuri le cunoaștem deja, dar, din păcate, propaganda încă mai poate face victime; atât printre cei care urmează a fi omorîți, cât și printre cei care vor să omoare intelectuali. Vom spune, de la început, că substratul este politic. Mizgălicii lui Ceaușescu, cei care au impus și consolidat dezgustătorul cult al personalității, deloc din întâmplare, sunt niște biete epave din punct de vedere intelectual. Ei nu reprezintă nimic în cultura română. Sunt numai niște odioase personaje ale „antologiei rușinii“. Pe cînd noi plesneam de foame și umilință, ei preamăreau „cirmaciul“, „Dunărea gîndirii“, „marele bărbat“, „bucuria de a trăi liberi și sătui într-o țară bogată și liberă“ (adică infometați și oprimați, într-o țară vlăguită și jefuită) etc. etc. Cine sunt ei? Pot fi găsiți — mai toți — la „România Mare“ și la „Totuși iubirea“ (iubirea față de călăii noștri, desigur!). Il „cîntă“ tot pe „cirmaci“, „cîntă“ tot „mindria“ de-a fi șovin, cîntă tot agresivitatea și ignoranța, sunt tot atât de refuzați de idei și de talent. Ei au lansat termenul de „elitism“, termen căruia nici nu-l prea cunosc conținutul. După ei, elitiștii sunt „dușmanii poporului“, netalentații, (adică neasemănători cu ei), „cosmopolitiții“ (idee fecundă, rămasă de la vechii bolșevici). Cînd să dea nume,

exemple concrete, li se pune un nod în gît. Căci exemple (n-au încotro!) dau pe cele mai de seamă conștiințe ale românilor, pe cei mai mari scriitori, pe cei mai talentați, pe cei mai în-vățați, pe cei mai patrioți. Aceste mari conștiințe sunt, desigur, „Chipul“ nostru al românilor, pe care-l arătăm lumii. Și Lumea, văzîndu-ni-l, nu poate crede altceva decît că noi, românii, din rîndul cărora se nasc asemenea personalități, nu putem fi altceva decît un mare, un miraculos popor, o parte a conștiinței universale. Privite, lucrurile, din această direcție, le dăm „dreptate“ detractorilor; această mare, puțină la număr, intelectualitate, este o ELITĂ. Ea se formează greu, cu mari eforturi și cheltuieli sociale, și cu enorme sacrificii individuale — condiția esențială fiind talentul, harul, pe care-l dă numai Dumnezeu. În rîndul acestor elite se situează personalități din toate domeniile.

Ce „crimă“ au săvîrșit elitele — în ochii trogloditilor proletcultiști? Multe! Dar cea mai de neiertat este (auziți dvs!) „lipsa de patriotism“, „antiromânismul“. Cum am spus, strămoșii neoproletcultiștilor de azi denumeau această „crimă“ — „cosmopolitism“. Adică, pe șleau, prin aceasta ei blasfemiau două lucruri extrem de importante pentru noi: **admirația lumii** (deci **universalitatea**) și **progresul** (adică adîncirea puterii de înțelegere a vieții în zone tot mai necunoscute, sau abordarea unor aspecte ale vieții pe care strămoșii noștri nu au avut cum să le cunoască, fiind mereu noi, mereu altele). Cum am văzut, trogloditiți au transformat universalitatea în „vînzare de țară“, iar progresul — în „diversiune“, negare a marilor valori impuse de înaintași. Adică „trădăre“ — pe toată linia! După neoproletcultiști, poezii de azi ar trebui să nu-l

mai depășească în veci pe Ion Budai-Deleanu, pe Vlahuță (altfel un sentimental socialist care și-a dat seama de nenorocirile pe care le va aduce proletcultismul de la începuturile sale), pe Neculuță, sau chiar pe Bănuță (vorba unui personaj insolit al literaturii noastre aproape contemporane). Neoproletcultiștilor li se pare că din Eminescu (din care ei nu pricep — decît aproximativ! — numai o anume xenofobie), noi, astăzi, n-am avea altceva de făcut decît să preluăm acea xenofobie (atît de specială și de justificată pe atunci!) și s-o adîncim, s-o „adaptăm“, transformînd-o în șovinism, în antisemitism, în barbarie. Mă întreb: de ce neoproletcultiștii de azi n-au preluat și regalismul lui Eminescu?! Căci — avem dovezi clare! — Eminescu gîndea că statul românesc trebuie să aibă rădăcini naturale; iar poporul, asemenea roiului de albine, trebuie să aibă o regină! Tot neoproletcultiștii se prefac a nu vedea (poate chiar habar nu au!) că Eminescu n-a fost nici pe departe antisemit. (Dimpotrivă, a scris lucruri care îi vor onora în veci pe evrei). Adevărat, Eminescu n-a fost de acord cu o masivă infestare a României de atunci cu ideile capitalismului sălbatic, idei pe care le-au adus (din pură întâmplare) emigranții evrei care le-au deprins (forțați și ei!) de la alte popoare, în mijlocul cărora au trăit. Eminescu observase că pe atunci evreii fugeau de o molimă cu care se infestaseră și ei, o molimă luată de la alții, dar pe care o purtau cu ei, existînd primejdia de a-i infecta și pe alții. Deci Eminescu n-a fost împotriva evreilor, în general, sau pentru că aceia erau evrei, ci împotriva teoriei și practicii capitalismului sălbatic care le-a fost impus evreilor, la rîndul lor, de alte popoare: „nici o minte serioasă nu poate pretinde că poporul nostru, cel nevinovat în chestie, să poarte urmările nefaste (anume apucături economice ce nu ne convin), deprinse de ei sub persecuțiile altor popoare de la care au avut de suferit“. (Scrieri, p. 316—317). Niciodată n-au văzut neoproletcultiștii noștri aceste rînduri semnate de Eminescu! Ca să nu mai vorbim că n-au deprins mai nimic din geniul poetic al expresiei sale; ei rămînînd tot pe niște hăulituri, pe niște „ohtături“ mahala-gești. Patriotismul Poeziei (artei) românești? Acela da! Nici un popor din lume n-a utilizat, poate, limba ca armă de luptă întru ființa națională ca noi, românii. Pentru că așa ne-au cerut

împrejurările vitrege ale vieții. Pe aceste idei s-a născut limba noastră. Pe această realitate se întemeiază diversiunea neoproletcultiștilor noștri! Dar ei uită (și chiar nu știu) că identitatea națională, surprinderea vibrațiilor existenței românești (patriotismul, în întregimea sensurilor sale), are și zone mai profunde, mai necunoscute spiritului vigîl, mai greu și mai chinuit de sondat, mai în rezonanță cu celelalte cuceriri ale spiritului, și ale limbajului, mai apt de a se ridica, dinspre individ spre familie, spre gîntă, spre patrie, spre specia umană, spre Dumnezeu... Și toate acestea s-au făcut cu eforturi inimaginabile, cu sacrificii, cu sînge. În numele unei idei: aceea că poporul român are posibilitatea, are dreptul, are geniul, pentru a contribui la toate acestea, prin înțelegere și prin creație. Și, de aceea, noi nu avem nici un drept să-l condamnăm la înapoiere, să-l jig-nim — considerîndu-l inapt de a depăși eforturile modeste dar generoase ale înaintașilor; nu-l putem jig-ni ascunzîndu-i zonele profunde, abisale și tulburi din care Eminescu a tras eșarfă de vis, din care Brăncuși a scos „țipătul original“, din care Blaga l-a „delegat“ pe Dumnezeu din sufletele noastre. Eminescu, Blaga, Brăncuși etc., deși au trăit înapoia noastră, s-au situat cu mult dincolo de noi, în milenii viitoare. Iar neoproletcultiștii de azi îi împing, și pe Eminescu, și pe Blaga, și pe Brăncuși — ne împing și pe noi! — direct în barbarie, în infantilism, în ignoranță, în uitare. Pentru că atît pricep ei, atît pot ei face, asta le convine lor.

Cei superiori, cei care se pot ridica la nivelul marilor înaintași sau al viitorului (ceea ce e totuna), făcînd eforturi disperate pentru a-i trage după ei și pe ceilalți, sunt — în viziunea lor — „elitiști“; adică: „vînduți“, „legionari“, „diversiioniști“, „rupți de masă“ (cum zicea și „răposatul“ — mare iubitor de poezie „militantă, patriotică și revoluționară“). Întocmai ca și cei pe care i-a plătit ca să ne schimonosească sufletele. Și tot ei uită că așa-ziii „elitiști“, „rupți de masă“ etc. sunt primii care au atins performanța democratizării poeziei; o democratizare dusă pînă într-acolo încît au „scos-o în stradă“. Marile și secretele gîndirii ale spiritului, cele mai profunde vibrații ale sufletului au început a fi „vorbite“ sau „cîntate“, aidoma ritmurilor pașilor pe stradă, aidoma unor bocete sau cîntece de cîntănie sau șoapte de suflet. Tocmai ei, „elitiștii“.

Constant Călinescu

mlnmax

Cinismul, confuzia și perfuzia (III)

Ca treia prezumție pe care s-ar putea baza speranța că la proximele alegeri generale este, nu doar posibilă, ci și probabilă o schimbare politică radicală, de natură să favorizeze așezarea societății românești într-o ordine democratică, ar fi **imposibilitatea actualilor guvernanți de a distorsiona / falsifica procesul electoral**. Înainte însă de a încerca să analizăm realismul acestei prezumții, se cuvine dat seamă despre motivația formulării ei într-o manieră negativă (**imposibilitatea...**) care, evident, semnifică un vot de neîncredere cît privește atitudinea actualiei Puteri față de procesul electoral și, implicit, în genere, față de canoanele democrației. Faptul că cei care încearcă să se constituie într-o nouă elită politică provin, în marea lor majoritate, din fosta nomenclatură sau din pepiniera utecistă de cadre, chiar dacă nu poate fi neglijat, nu constituie cel mai important motiv de neîncredere. Deși suspectă, cu atît mai mult cu cît s-a întîmplat cam peste noapte, schimbarea concepției social-politice este plauzibilă, ba încă și atunci chiar cînd remanența limbajului de lemn trădează sechelele fostei (?) ideologii. Se știe doar că marxismul a fost un cîntec de sirenă cu multe victime printre intelectuali, unii de o probitate morală excepțională, de la care însă, cu timpul, au provenit și cele mai irefutabile acuzații împotriva comunismului. (Cam așa este rolul pe care se arată doritor să-l joace în prezent liderii renovatului partid F.S.N.-Roman). Așadar, nu neapărat componența Puterii este acum principala explicație a lipsei ei de credibilitate, ci antecedentele unei guvernări care a dovedit cu pri-

sosință incapacitatea de a se adapta la standardele democrației. Tocmai datorită acestei incapacități actualii guvernanți, prin cele comise pe parcursul a peste doi ani, se află în situația de a nu-și putea permite să accepte riscul unei confruntări electorale oneste. În același timp, trebuie avut în vedere, întrucît cu siguranță că faptul este conștientizat și de ei, guvernanții nu mai pot sconta pe o aceeași eficiență a dezinformării și diversiunii care, în mal '90, le-au adus o legitimitate falsă și perisabilă întrucît s-a datorat numai confuziei și dezorientării, de altfel, inerente după aproape jumătate de secol de teroare și dezinformare. Credibilă inițial, inclusiv datorită relativei bunăstări, obținută artificial printr-o iresponsabilă ipotecare economică a viitorului (explicația lipsei de experiență, des invocată în discursul politic oficial, este rizibilă), noua propagandă și-a dovedit, în timp, intenția disimulării unui regim de guvernare, în cel mai bun caz, autoritaristă. Rezultatul fiind că, acum, distanța dintre nivelul de aspirații și realitate este, pentru cea mai mare parte din societate, atît de mare, încît Puterea nu se mai poate baza confortabil pe ponderea celor dezorientați. Sigur, sînt încă mulți cei care nu s-au dezmeticit (explicația constînd și într-un sindrom de infantilism politic, moștenit de la fostul regim și speculat cu cinism de actualul) dar numărul lor este într-un declin rapid și ireversibil.

Dar, în pofida celor menționate mai sus, există indicii îndubitabile (și ele conturează / închid o situație de blocaj politic paroxistic) că Puterea se află în imposibilitatea falsificării (grosolane, cum ar avea nevoie) alegerilor

ce, totuși, vor să vină. Recentă dăre de seamă a executivului despre starea economică este fără drept de apel. Perfuzia de capital occidental este vitală, în sensul cel mai propriu al cuvîntului. Numai că, și asta într-o măsură mult mai mare decît se pare că s-a bănuț prin cabinetele și pe culoarele palatelor Victoria sau Cotroceni, condițiile politice ale Occidentului sînt pe cît de simple pe atît de stricte. Rememorarea timpului pierdut este dezolantă! O vreme, după spectacolul impresionant al unei „revoluții“ cu morți și răniți adevărați, care parcă tocmai lipsea ca așteptările publicului occidental în ce privește sfîrșitul comunismului să se împlinească, o vreme deci, declarațiile din balcoanele și apoi din studiourile televiziunii bucureștene, întărite și de farmecul personal al unui premier poliglot, au înregistrat cote înalte la bursa mass-media. Apoi, destul de repede, atît în presă, cît și în cancelariile occidentale s-au recepționat ca atare și nostalgiale comuniste ale președintelui după cum și „fața“ cealaltă, internă, a premierului, iar cascada evenimentelor politice românești a provocat nu doar reacția specifică marilor păcăleli ci de-a dreptul stupefacție. A fost o șansă istorică pentru România, pierdută însă cu nonșalanță cinică, pas cu pas, odată cu evenimentele de la Tg. Mureș, cu diversiunea grosolană care a curmat brutal fenomenul social unic al Pieței Universității, cu pactul de supușenie în fața unei Uniuni Sovietice agonizînd (supremă dovadă de miopie politică, reconfirmată și de ezitățile președinției în timpul pucului de la Moscova, ca și prin susținerea, o vreme, a cauzei comunistilor sîrbi), fără a mai pune la socoteală sîcîiala continuă a ziariștilor, români dar și străini, sau sugrumarea economică a libertății presei, sau rerudescenta năravurilor fostei Securități, sau caracteristicile noii legislații adoptate (inclusiv modul cum a fost ea adoptată) ș.a.m.d., care, toate, corelîndu-se coerent, dovedesc intenția unui Iel de a III-a cale, „originală“ prin disimularea sistemului socialist cu ajustări cosmetice, politice și economice. Or, pentru a recupera ce mai poate fi recuperat (căci în ultimii doi ani „Jocurile“ politice și economice internaționale

au fost extraordinar de luți), aceeași echipă politică — „altoiu liberal“ fiind în această privință nesemnificativ — trebuie să-și dovedească bunele intenții democratice. Așa se explică și acordarea vizei de intrare în țară pentru M.S. Regele Mihai I a cărui vizită, **particulară**, s-a repetat obsesiv la radio-tv, n-ar fi deloc exclus ca, în scurtă vreme, să se dovedească a fi avut o semnificație politică deloc neglijabilă. Chiar neașteptat de mare! (Ar fi un om bogat acum cel care ar fi putut înregistra video reacțiile președintelui Ion Iliescu în timp ce viziona modul cum au fost întîmpinați cei pe care domnia sa îi socotește niște „relicve istorice“). Dar, cum bine se știe, proba decisivă pentru guvernanții de la București o constituie atitudinea lor față de alegeri.

Deși incertă, premisa speranței pomenită inițial, își are deci coeficientul său de realism și care, în plus, nu provine doar din dependența față de Occident. Astfel, mai pot fi luate în seamă ca avînd o aceeași semnificație (a) lupta dintre fracțiunile existente în sînul Puterii, potrivit unei strategii de manipulare coerentă, dar și (b) conștientizarea faptului (evident în cazul actualului premier) că transformările psihosociale petrecute în ultimii doi ani sînt de așa natură încît, fără să beneficieze de autoritatea conferită de o reală reprezentativitate a instituțiilor Statului, guvernarea va fi practic imposibilă în România. În fine, în mod normal (!), mai este de presupus conștientizarea riscului generat de întretinerea confuziei, constînd în dezvoltarea unui curent extremist-naționalist combinat cu reziduurile propagandei comuniste și care s-ar putea să fie mult mai periculos pentru actualii guvernanți decît o eventuală ascensiune la putere a opoziției democratice.

28 aprilie 1992

Șerban Lănescu

Riscul trăirii, riscul mărturisirii

— jurnal parizian —

1. **EMANAȚII.** Amenințat de poliția erotică în România, am tresărit de emoție când — la Paris — am aflat că voi locui foarte aproape de Bastilia. Mi-am revenit însă foarte repede, amintindu-mi că, oricum, celebra închisoare a fost dărâmată acum două veacuri și ceva. De fapt, nu prea-s temnițe care să mă sperie. Practic, până la urmă, strada pe care am stat se numea Filles du Calvaire... În prima seară, cam pe când la București se anunța înființarea celei de-a șaiszeci și doua aripi a F.S.N., eu m-am plimbat pe S(ei)N(e). Itinerar obligatoriu, cu pelerinajul de rigoare la Notre-Dame, aflată parțial în renovare. De altfel, totul se renovează la Paris (Luvrul, grădinile Tuileries ș.a.m.d.), dovadă că primarul Jacques Chirac, spre disperarea prietenilor mei francezi (cu toții socialiști), face treabă, nu se află-n treabă. Plimbându-mă prin Ile-de-la-Cité și prin Faubourg St. Germain, nu scap ocazia să-i întreb pe amicii rozei de aici (care, normal, nu prea e bleu !) cam care sînt procentele de la recentele alegeri locale (de la ei). Măștița mea le displace căci U.D.F. (al lui Giscard d'Estaing, poreclit „L'Union”) și R.P.R. (al lui Juppé și Chirac) i-au dominat net pe P.S.-iștii lui Mitterrand, ceea ce a atras imediat demiterea madamei Cresson de la Matignon. În plus, neofasciștii lui Le Pen au obținut un scor la care vadmicii noștri nici că ar putea visa (13%), iar cele două grupări ecologiste („Les Verts” — Antoine Waechter și „Generation Ecologie” — Brice Lalonde, disident socialist) au primit 15%, ceea ce T.G. Maiorescu + Otto Weber nu vor reuși niciodată, chit că — Doamne ferește ! — emană ceva de la Kozlodui. Fără emanații(i) !

2. **MUSTAȚA LUI DALI.** Nici n-aș fi bănuț vreodată că prima sală de expoziții vizitată (Espace Montmartre)

o să-mi ofere un regal suprarealist. „Toreadorul halucinogen”, numit și Salvador Dali, mare artist și comerciant (toate operele sale sînt executate în cel puțin șapte exemplare semnate de autor) se răsfața în subsolul unei foste biserici, transformată Kipotzonnic (cum ar zice Horia Gârbea) în muzeu. Asaltat de premonițiile „sertarelor” lui Dali, de „persistența memoriei”, de fluturile în flăcări, de unicornul său (văzut și la Milano pe Corso Vittorio Emmanuele), din al cărui simbol falic picura — simbol al purității și al castității — o lacrimă de singe, de nuduri („isterice și aerodinamice”), de Venus-Girafa și de felurite „vestiții atavice după ploaie”, am respirat ușurat numai cînd am descoperit în final superhajosul interviu fotografic al lui, Philippe Halsman, intitulat chiar așa : „Mustața lui Dali”. Ce credeți că spune cel ce l-a pus mustăți pină și Giocondei despre suprarealism : „Le surréalisme c'est moi !” Despre comunism ? — Judecînd din punctul de vedere al piloziității capilare, de la Marx încoace, trecînd prin Engels, Lenin, Stalin și ajungînd la pleșuvul Malenkov, se manifestă un declin evident“. Despre nebunia sa ? — „Sînt, sigur, mai zdravăn la minte decît cel care a plătit 5 dolari pe albumul acesta” (în care fusese inserat inițial interviul cu pricina). Despre taurul furios ascuns în fiecare spaniol ? Că este stîrnit de un singur lucru : șvairerul.

3. **GRAFITTI.** Neavînd de probat nici o pălărie, am dat fuga a doua zi pină la Centrul Georges Pompidou de la Beaubourg, neurastenică alcătuită arhitecturală (tuburi, grinzi de oțel, ascensor exterior transparent, țevi lucitoare și sticlă cit cuprinde) ce cuprinde în spațiul ei o formidabilă bibliotecă publică (acces direct la raft, computere și alte cele), multiple spații expoziționale temporare (în care erau

găzduiți, acum, cubiștii cehi, Georges Rouault și Louis Kahn), cit și cele două etaje ale Muzeului național de artă modernă. Din nefericire, trei sferturi din săli se aflau în plin proces de... renovare, așa că m-am mulțumit cu Turma de oi a lui Lallanne, Femeia la cimitir (serigrafie pe oțel lustruit) a lui Michelangelo Pistoletto Grădina de iarnă („peștera” lui Dubuffet), Waterloo-ul lui Chopin de Arman, Desen-ul lui Robert Mangold Fereastră lui Buraglio. De la 1 la infinit de Opalka. Pian-ul vopsit cu liquitex de Gabriel Gaveau și, mai ales, super happening-ul lui Ben intitulat... Magazinul lui Ben. Este vorba de o dugheană în mărime naturală, vopsită în negru, decorată cu toate zdrăngănelele posibile și ornată cu inscripții de tip pop-art totală, cu parfum anarhic avangardist : „Il n'y a pas de mauvais goût”, „Je signe tout”, „J'aime le noir”, „L'art ment”, „L'art est ego”, „Rien est beau”, „La vérité changera l'art”, „Le nouveau est toujours révolutionnaire”, „Tout doit disparaître et caetera. Pină la urmă, se amuză autorul, este vorba de un Exercice à propos de rien.

Ieșind din muzeu, aș fi vrut — ca bun român și patriot — să intru în atelierul lui Brăncuși, reconstituit à coté. N-am izbutit, era și el închis pentru... renovare. Care renovare e posibil să șteargă și mizeria multicolorelor grafiti realizate cu spray-uri speciale (le știm și noi din recenta campanie electorală), care au proliferat pe zidurile atelierului precum nomenclaturiiștii din linia a doua în structurile guvernamentale, parlamentare și... tot așa.

În schimb, am avut revelația muzicalei fintini cinetice situată între Beaubourg și Cloître St. Marri. Paradis al mașinărilor subtil stropitoare, fintina îl are ca semnatari al sculpturilor mobile negre și colorate pe Tinguely și, respectiv, Niki Saint-Phalle. Am făcut sumedenie de poze color ale acestei uimitoare fintini și aveam de gînd să împinzesc cu ele memorialul meu de călătorie. În ziua în care am dat filmul la dezvoltat, am descoperit că amabila mea gazdă, dl. Bernard Ribeaud, îmi pusese din greșeală în aparat film pentru diapositive...

4. **COMPLEXE BALCANICE.** De minunat, m-am mai minunat eu mult prin tîrgul Parisului, dar spațiul tipografic cred că se termină curînd. Enumăr numai „truc”-urile pariziene și din împrejurimi (termen generic în vorbirea băștinașilor însemnînd — practic — orice) care mi-au dominat privirea și simțirea, nedumerindu-mă, fascinîndu-mă, îndurîndu-mă, surclasîndu-mă, pe mine mie redîndu-mă, finalmente, egal cu sine : Muzeul Picasso (cel mai bine pus la punct spațiu muzeal din urbe, ale cărui opere

provin din plata, în natură și cultură, a taxelor de moștenire pe care urmașii artistului au fost obligați să le plătească statului francez), nebunia impresionistă de la Orangerie și seria Nymphéas a lui Monet tot de acolo (subsolul), abstracțiunile lui Elsworth Kelly de la Jeu de Paume, imbulzeala agro-arabo-asiatică de la magazinele Tati (cele mai ieftine și cele mai proaste), menestrelii de pe culoarele metroului și cerșetorii din vagoane, inflația de turiști japonezi, vitraliile nonfigurative ale lui Bazaine de la biserica Saint Severin, bleu-ul de Chartres din catedrala cu același nume plus presupusul vâl al Fecioarei depus în acest loc, grădinile Versailles-ului și oglinzile murdare din a sa Salle de Glaces, zidurile de la Vincenne (cu castel mai mare decît Casa Republicii), Portraii d'une Negresse de Madame Benoît la Louvre, Muzeul Fructelor și Legumelor din Jardin des Plantes (cel mai prost muzeu din Paris), imposibilitatea de a pătrunde într-o clădire fără a cunoaște codul de intrare, asortiment modest de cărți al buchiniștilor de pe malul Senei cea frumoasă curgătoare și bogăția perplexantă de la FNAC (cea mai mare librărie, zăpăcioare și dătătoare de însonnii pentru bibliofili), boutiques-urile de la Forum Les Halles și supermaché-ul de la Carrefour, Pavarotti retransmis în „plein air” la Opera Bastille, retrospectiva Toulouse-Lautrec („pictorul bordelurilor”) la Grand Palais mesajul către Brigitte Bardot dintr-un veceu public („Nu-i lăsa pe oameni să țină animalele în sclavie ! — da ce-ați crezut ?), prezența Vanesse Paradis pe coperta programului de sală de la Comedia Franceză (Calligula lui Camus în viziunea post-modernă) porcul cu ananas de la un restaurant chinezesc, sandvișurile infernale de la McDonald, alimentele întotdeauna congelate („surgelees”) și reincălzite pieptul extraplat al parizienilor, șepcuța unui vietnamez de doi ani din Palace des Vosges, bluza stretch cum părată de nevastă-mea (eu nu mi-am luat nimic), rucsacul unei coreence de trei ani într-un scuar de pe Boul Beaumarchais, cîrnatul infect numi andouillette de la Ablis, cantitate enormă de piatră cu patină istorică și, mai ales, cartierul S.F. La Defense Zgîrie nori din trei generații, dintre care se detașează turnul Fiat (235 sculpturi de Miro (penibile, artistu se ramolise deja) și Calder, ansamblu CNIT (cu acoperișul turnat — la limita imposibilului — dintr-o singură și imensă placă de beton) și, mai ales extraordinarul Grand Arche, emblemă a deschiderii spre lume și a curajului de a construi, cea mai frumoasă înălțare a omului la Paris (după părerea mea), realizată însă de un danez Johann Otto von Spreckelsen.

Dan-Silviu Boerescu

povestea vorbeii

Lexic poetic

P luralitatea și chiar divergența cîmpurilor semantice core structurează lexicul poeziei lui Ștefan Aug. Doinaș constituie una din trăsăturile individualizante ale limbajului său poetic, observată de altfel de mulți exegeți. Poezia lui Ștefan Aug. Doinaș pare să aibă cel puțin două centre de greutate : unul — în personajul-locutor construit prin inscenarea unui discurs liric adesea dedublat, dramatizat ; celălalt — în referentiv imaginativ, predominant descriptiv sau narativ și intens metaforic al acestui discurs. De multe ori, între conștiința comunicării și autonimizarea formală sau imagistică a discursului se naște o tensiune ; dacă ambele tendințe se regăsesc de multe ori în cite o stare proprie de echilibru, nu e mai puțin adevărat că fiecare încearcă să rupă armonia — prin variație stilistică ori lexicală împinsă pină la stridență, pină la crearea formei hibride. Discursul își multiplică vocile sau își alterează stilistic propria unitate, trecînd brusc de la limbajul abstracției filosofice la cel al cotidianului uneori vulgar, de la stilul înalt la cel „jos”. În același efort — nu atît de a masca, cit de a anihila simplita-

tea și monotonia unui nucleu conceptual, lumea reprezentată asociază sfere semantice și cîmpuri lexice cit mai diferite. Dualitatea esențială a poeziei lui Ștefan Aug. Doinaș se vedește și în raportul dintre nucleul lexical care dă nota fundamentală a textului și sfera foarte largă a elementelor marginale în care se manifestă, compensator, variația stilistică și invenția lexicală.

O statistică aplicată pe un număr limitat, dar reprezentativ, de texte oferă imaginea unui centru compact, de cuvinte-cheie, nucleu simbolice abstracte, corespunzînd aproape perfect zonei pe care tradiția și intuiția ne-o prezintă ca fiind „poetică prin excelență” ; substantivele cele mai frecvente sînt, de pildă : aur, apă, clipă, cer, cuvînt, copac, floare, ființă, frunză, foc, gură, inimă, întimplare, lacrimă, lumină, loc, lume, mare, noapte, ochi, oră, pasăre, rouă, soare, singe, sunet, suflet, timp, trup, umbră, ureche, vis. O asemenea însușire nu spune, desigur, mare lucru : eă poate fi schița unui dicționar general de simboluri poetice, după cum poate fi, la fel de bine, o listă de locuri comune. Specificul lexical (nu și cel figurativ, încă mai complex) al poeziei lui Ștefan Aug. Doinaș nu poate să apară decît adăugînd acestei serii cîteva din cuvintele marginale, divergente, „centrifuge”. Dacă nu e cumva o iluzie a regrupării în cicluri și a întîzierilor conjuncturale în apariția unor texte mai vechi,

cîmpurile lexice par să decupeze, într-o poezie considerată de obicei profund uniformă, egală cu sine, cîteva etape distincte. Poemele de început, mai lungi și predominant descriptive, contrapun nucleului simbolic un exces nominal în care varietatea e mai mult a obiectelor decît a limbii. *Hybris-ul* există doar în lume și în structura imaginii, nu în cel-care-vorbește. Acțiunile și relațiile esențiale sînt plasate într-un cîmp al materialității în care variază doar „speciile” : agave, bazalt, bătărie, bureți, castori, caș, cișmea, compas, corali, dale, delfini, fazani, ghindă, glezne, iască, ierunci, jivine, lăptuci, molifiți, moluște, pafta, pocale, reptile, rodii, rumeguș, salamandre, salcim, sold, trepid etc. Harta completă a imaginarului ar fi dată, desigur, doar de combinații, nu de cuvinte izolate ; acestea oferă, totuși, cîteva repere interesante. O marcă stilistică suplimentară o aduc acele adjective care nu sînt doar plasate semantic în sfera uritului — hid, holbat, hulpav, lînced, puhav, slut, zăcaș etc. — ci instituie, prin simbolism fonetic și prin notații populare, un prim contrast cu restul textului.

Într-o etapă de extindere a ariei lexice, sînt căutate, în mod evident, efectele de stridență — în două direcții, simultan : în vocabularul regional și „vulgar” (bălegar, crăcane, crișcă,

tontoroi...) și în cel livresc, prețio (acaulic, agamis, astragal, calcaneu, decot, epyornis etc.) ; cele mai pregnante sînt, desigur, asocierile direct între cele două registre, de tipul „troaca lustrală”. De data aceasta, ruptur il atinge chiar pe locutor, scîndat prin folosirea discordantă a limbajului.

În perioada volumelor *Hesperia* (1978) și *Poeme* (1983, cu multe inedite) s accentuează caracterul abstract și nominalilor (limită, loc, semn, spațiu... mai ales al celor cu sens și chiar origine verbală. (ardere, cutreier, întilnire, pulsație, repetiție etc.), întîndîntă către ermetism care face mă puțin netă limita dintre un nucleu simbolic al vocabularului și rest. I *Vînătoare cu șoim* (1985), versul s limpezeste, în poeme mai scurte și cla structurate, în care metaforele, mă puțin, sînt focalizate, sensul lor decîndu-se, de obicei, în interiorul textului, fără a impune recursul la intertextualitate ; dominantă pare a fi acur funcția de comunicare. Stridentele stilistice („soldații/...purtînd în vîrf halebardelor/polei și numere pitagoreice // e frig al dracului !”) se păstrează mai ales într-un ciclu sarcastic și parabolic, în care presiunea istorică e evidentă ; seria o completează multe di poemele strînse în *Interiorul unui poez* (1990) — în asocieri ca „tărițe de zodii ori „psalmul de greață”. În toate ace te încălcări ale regulii armoniei nu vorba atît de o conectare la limbaj liric contemporan, a banalului cotidian, sordid — cit de o voită alterar chiar autoironică, a orfismului programatic. Revenirea în matca armoniilor clasice face și mai pregnantă încălcarea lor ; profund inconfortabile pr artificialitate, discontinuitățile trădează nu poza, ci o tensiune interioară atît puțin bănuț. Chiar dacă nu sînt ce mai rezistente, poemele „stridente” (lexicale, prozodice, imagistice...) sî extrem de interesante pentru evoluț interioară a unui limbaj poetic.

Rodica Zafiu

Debut 1947

Petru Dumitriu, EURIDICE, PRELUDIU LA ELECTRA, editura Eminescu, București, 1991

Încetîți astăzi, cu prilejul republicării la „Editura Eminescu”, volumul de debut al lui Petru Dumitriu, intitulat Euridice și apărut mai întâi în 1947, la editura Fundația Regală pentru Literatură și Artă, se prezintă ca un tipic ecițiu literar al fazelor de criză sau tranziție. E vorba de prozele cu care Petru Dumitriu a început să colaboreze plin război, la Revista Fundațiilor Rele în 1944 și 1945.

Prin titluri mai ales și prin materia lor, majoritatea prozelor aparțin (Niobe, Argonautica sau Fabuloasa amlură, Euridice, Dionisiaca) ne îndruga spre universul stereotip al mitologiei antice, pline de povestiri fabuloase, și de aventuri din care nu lipsesc ul intimplării și al destinului, absurdul, cruzimea. De altfel, acesta este primul indiciu care ne atrage atenția asupra faptului că în spatele aparențelor liniștite de căutat o mișcare mai profundă a textelor și că un repertoriu de rații prototipice, aparținind muzeului turii universale, ar putea să servească exprimarea unor idei și sentimente eterne.

Într-adevăr, ca în piesa lui Jean Cocteau, Euridice, din 1942, ceea ce ne preocupă în prozele lui Petru Dumitriu este verstiul contemporan al mitologiilor și i ales aluzia permanentă la realitatea cosmică a războiului. Din faldurile ematic-somptuoase ale narățiunilor a, Petru Dumitriu ne silește să reconuim chipul obsedat al morții pentru zeii săi antici sau apostolii și sfinții iei fac figurație într-o lume plină cadavre, de cimpuri arse și de ruine: tă așadar drumurile fără sfârșit, șosele, noroațele, negre peisajii pustii, tiiuri imbolnăvite de o ciumă secretă; loc în loc inconjurat de verzile ape osculare; neorii foste orașe, sate, a, deasupra-le zboruri de corbi; iar l orizontul occidental era roșu, se venu departe șiruri lungi de spinzurători. țin minte să fi văzut oameni, decit avre putrezite cu dinții albi în gura ată; alături tancuri, răsturnate, tu-ri rupte; pe urmă iarăși multă vrenimica, apoi cite un schelet ruginit mașină și rămăște de așezări spulbo-ruine; pretutindeni plutea ca un subtil și străin deasupra singurătă-

ții, tăcerea.“ (Pe drumul înspre Damasc). Expediția argonauților lui Iason, plecați în căutarea unei linii de aur, respectă mai toate etapele unui traseu legendar, însă după ce au depășit delta unui „enorm fluviu lent”, eroii se trezesc într-un univers al războiului, plin de lucruri „străine și neliniștitoare”: „Tărmurile erau presărate cu obiecte negre de fier și oameni îmbucătăți: singurătatea era nemărginită, în timp ce departe bubuia o furtună suspendată peste dureroasa față a uscatului — dar marea rămânea liniștită. Ceata umedă făcea din cind în cind lumea plină de aventuri atmosferice, de curcubeie, de coroane, de iradiatii multicolore: din apă însă se lovea de navă cite un cadavru înnegrit, înșoșit, umflat, cu ochii ieșiți din orbite și cu brațele răstignite. [...] Un război părea să fi trecut peste singurătățile acelea de unde Argonauții se îndepărtară vislind în tăcere, fără să se privească”. (Argonautica sau Fabuloasa aventură).

Pe această cale descoperim că, de fapt, Petru Dumitriu „ascunde” în prozele din Euridice un adevărat limbaj esopic sau, și mai exact, o misterioasă tinguire de Casandră, care se străduiește să-și avertizeze contemporanii în legătură cu nebunia care se va instala în curind în miezul propriei lor lumi. Din această perspectivă, Dionisiaca, datată „august 1944” (și în care Dionisos nu e doar zeul unei noi religii, dar și monstrul de la Loch Ness), poate fi citită ca o alegorie a dezastrului care va distruge țara după încheierea celui de-al doilea război mondial, iar orașul Pasargada, din Metamorfoza lui Sebastian Românu, devige poligonul în care un personaj cu nume islamic experimentează și el edificarea unei lumi „noi”: „Soliman fusese mecanic de locomotivă; dar ținta pe care și-o propusese și știința care se cere pentru aceasta, îl făcură pătruzător, îndrăzneț, subtil — așa de puțin, încit nimeni nu băgă de seamă, văzindu-l numai destul de tîrîr, pașnic mut, zimbitor. [...] Voiesc o lume, zise, unde să nu sufere de foame nici sufletele, nici trupurile; dar mai întâi trebuie dărimată asta; și amindoi mă puteți ajuta: dumneata, Prospero, scriind un Tratat, că e necesar sfîrșitul lumii; Dumneata, Sebastian, înlăturînd un dușman inversunat, crud, singeros, al oricui e ca mine și ca voi. Primiți?”

Aproape același lucru se întimplă și în Pe drumul înspre Damasc, căci revelația mistică a lui Pavel, din Faptele Apostolilor, va alimenta „programul” unei revoluții cinice, care pornește de la convingerea că binele poate fi făcut cu forța: „...Iuliana: — Vin, zise, cu tine, să dărâăm Damascul. Iar Agael: — Vin cu tine să ar ogoarele noi. Și, Nef-tali: — Vin cu tine să adun și să înmulțesc fericirea nemuritorilor, eu însumi ca ei. — Să mergem, le zise Paul: duceți-vă înainte mea la Damasc, să stie popoarele că venim cu sabia și cu mistria. / Ieșiră ei, dar Paul rămase puțin în urmă, îmi zimbi ușor, șoptind: / — N-am fost în ceruri, și n-am nevoie de glasurile ingerilor ca să știu (și acum era liniștit, nu mai suridea) că avem în noi puterea și pentru bine, și voi să s-o aleagă pe aceasta, iar pe cei ce nu vor primi să pierdă.”

De altfel, în direcția celei mai stricte contemporaneități semnalizează și mulțimea anaonismelor din Euridice, legate aproape întotdeauna de lumea secolului XX, mutilată de războate. Jign Iason din Argonautica se aprinde „ca un cartuș de dinamită”, Iason din Euridice ascultă „tremurînd de încordare sfișietoarele plesniri și vuieturi artileriei”, iar naratorul din Pe drumul înspre Damasc atrage atenția asupra caleidoscopiei timpului, care ascunde în culele sale poveștile unui prezent etern: „Să-ți spun betonul armat, Euridice, jocul electricităților pe condensatori, ca papagalii sau fluturii mari în mijlocul tunetului și al oamenilor cu măști de cristal, sau să-ți spun incandescențele cuptoare Bessemer? Dar nu cumva cauți îndărăt în anii scurși seara aceea cind ne-am întîlnit pe drumul dinspre Damasc, eu sub numele de Prospero — cu tine fără nume? Să căutăm deci împreună printre figurile trecutului, să răscolim în memoria noastră...”

Cu acest motiv al povestirii eterne,

Petru Dumitriu se apropie de cea de-a doua mare temă a volumului său de debut, vizibilă mai ales în Omul cu ochii verzi. De data aceasta, aluziile ne trimit spre realitatea concretă a Bucureștilor și spre un personaj fabulos („omul cu ochii verzi”), în care trebuie să vedem dublul ipotetic al prozatorului, dar în același timp și un mare dubiu artistic, trăit cu o intensitate extraordinară de Petru Dumitriu, în jurul vârstei de douăzeci de ani: „Sînt într-o mare liniște, în mijlocul unei lumi posibile și albe: șovăi, cu pana în mînă, înainte de a scrie prima literă, de a spune primul cuvînt, a face primul gest Am ameiț de libertate, de virtutea tuturor vieților posibile, dintre care numai una mă așteaptă. Iti dai seama cite sînt, uimitoare, multicolore, palpită ușor pe jumătate adevărate, precum într-un acuarium albăstrieu mari pești adormiți, pești din mările Chinei, suave mișcări lichide: in curind însă furtunoase sau pașnice și mai ales adevărate. Deocamdată mă zbat între umbre și nu știu să aleg.”

Intr-adevăr, poate că niciodată Petru Dumitriu nu s-a jucat mai liber cu destinul său literar ca în acest moment astral al debutului din 1947, deschis tuturor posibilităților, dar realizîndu-se o singură dată, ireversibil

Printre virtualitățile pe care tinărul scriitor mizează la începutul carierei sale se numără și aceea legată de o evidentă vocație dramaturgică. Lucrul se vede mai întâi din felul în care e abordată materia mitologică sau religioasă, căci principiul de selecție este cel clasic, aristotelian: „proza mea nu e biografică, explică Petru Dumitriu în Metamorfoza lui Sebastian Românu; nu viața totală este obiectul ei, ci puține pasiuni: și mai ales cele care, și punctul unde hotărăsc destinul unui om, fericirea lui, sau suferința și moartea”. În felul acesta, adevărații eroi ai prozelor din Euridice sînt iubirea, gelozia, orgoliul, voința de putere, moartea și mai ales hazardul, zeitatea absolută a acestui univers literar pe cale de a se constitui.

Sînt apoi unele fragmente din Dionisiaca, de unde naratorul (mediatorul) se retrage, pentru a face loc personajelor sale într-un schimb de replici extrem de teatral.

Și, bineînțeles, există o primă încercare de a valorifica direct toată această vocație, în Preludiu la Electra, o mică piesă „în patru acte și un prolog”, publicată tot în Revista Fundațiilor Regale, la începutul anului 1945. Din nou războiul și pasiunile oamenilor ocupă prim-planul întregului text, dar de data aceasta sîntem mai aproape de recuzita antichității și de senzația că ne aflăm în fața unui experiment literar. S-ar fi putut totuși ca, pornind de aici, Petru Dumitriu să se impună în literatura română ca un foarte important dramaturg. Destinul însă, despre care vine atît de des vorba în prozele sale, l-a tras în altă direcție.

Floarea Mănescu

Illocvii

ocuri comune

cu cum să faci bani pe seama copiilor

merg, deci, pe Calea Victoriei, la 123, către Universitate. În dreptul Tei nelor intru la magazinul de discuri. Nu pot să nu-mi aduc aminte că aci, prin 1977, la drum de seară că săptămînelul banchet al „cercului de ecă și stilistică” unde năvăliți ai speiei precum distingiștri noștri profesori a, Tabarcea Cotoanu, B. ntos Andrei, ori atîția alții ieșeau din vreme nă citeva ore împreună cu atîtea benerații de studenți năcuți de neas-ta libertate de a gîndi singuri (chiar amai despre poezie), uimii de positea de a ține un referat, de a inter-firesc, în orice discuție — numai cu ia să a”, sau să croiți că ei roși, e ceva de spus —, și gîlîind sub unșă de cîrți, copii xeros, interpre-centimetru pătrat, de-aici spun, um de seară (dar acum e amiază), acest magazin de discuri am cumpă-ndva ceea ce avea să fie revelația iecare dată la fel de proaspătă a de-al treilea Rahmaninov cu Lazăr an cel despre care se zicea că a o tinerețe întregă în Siberia. Acum știu și ies din magazin brusc înfri- nu de nicăturile de ploaie care in-afară, iar după doi sau trei pași rea mi se izbește, privirea mă doa-rorizată brusc de o imagine de ne-put, imposibil de asimilat, descom-analizat. La numai cițiva pași, chiar ița luxosului, cîndva, magazin de fi, așezată cu cel cițiva centimetri anduleț direct pe asfalt, probabil ste, cu mîinile într-o poală imagi-o țigăncușă care nu poate avea mai

mult de trei ani” cred că cerșește. Zic „cred” pentru că o vreme nici nu mi-am dat seama ce poate să facă un aseme-nea copil acolo. Corpul i se inclină inainte și înapoi în balansul acela ritmic, monoton, neobosit vreme de ceasuri întregi, dacă nu chiar zile, propriu copii-lor lipsiți de orice urmă de afecțiune, ca într-o transă a legănării, obicei pe care nu-l uit de pe vremea cîm am fost în-stitutor în școli ajutoare. Înainte și înapoi se legăna copiii, izbîndu-se cu toată lățimea spinării de pretele din spa-tele lor, cu privirea în gol, pradă poate mingierii vreunei (măcar de-ar fi așa) melodii ori lumi lăuntrice populite cu cine știe ce inchipuiri. Numai că în spa-tele copilitei acesteia care stă așezată pe asfaltul un de din arterele prinse ale de Bucureștilor, nu este nici măcar un zid și ea se izbește cu spinarea de aer, rit-mic, în balans sacadat. Îmi face rău ima-ginea ei, fizic, stupearea și apoi minia înăbusită mă năpădîsc chiar și acum, cînd scriu seara tîrziu în aceeași zi. Co-pilul e decent și curat îmbrăcat, dar nu suficient de gros pentru vremea de afa-ră, e un aprilie destul de năzuos. Are un chip plăcut. (nu știu cum, dar proba-bil că dînr-un instinct de conservare am evitat să-i văd ochii), îmi vine s-o iau în brațe și s-o legăn cum poate că n-am făcut-o încă niciodată cu propriii mei copii, doar cu pușin mai mari. Iar acum cînd scriu îmi vine, din nou, a nu știu cita orîă — zina asta, îmi vine din nou, nu să plîng, ci să bocesc, aș fi vrut s-o iau în brațe și s-o duc acasă, acum în-teleg ce înseamnă să înfiez un copil chiar dacă mai ai alții, ai tăi, dar ea e

la fel de copil și, la cițiva metri mai încolo, aproape în dreptul fîntinii, dau cu ochii de micul cîine de pază, cerșînd și el, un țigănuș care n-are mai mult de sase ori șapte ani. Și-mi dau seama că o să iasă șcîndal mă gîndesc că nu pot pur și simplu să iei un copil de pe stradă, chiar dacă e îngrozitor ce se petrece cu el, poate că intervine instinctul de conservare, teama de complicații, familia, prietenii, vecinii (e absurd, e ridicol imi zic, sînt un sentimental timpit). Și mă știu comod, lenes de-a dreptul, cum să mă lupt eu cu o lume întregă și cu mine însumi? Și chiar aș avea dreptate dacă aș face așa ceva?! Mi-e, brusc, silă și de mine și de întrecaga situație. Totul, totul n-a durat decit citeva s’cunde ori doar atîta mi s-o fi părut mie, cit am rămas incremenit locului, după care trec mai departe către Romar-ta Copiilor încercînd să uit, între jocuri-le Lego și păpușile Barbie, răs_fîndu-mă cu gîndul că aș putea să le cumpăr copii-lor mei citeva cutii frumoș colorate, dar asta e numai o iluzie, simplu con-struct al unei minți inferbintate de poe-tică și stilistică. Și chiar reușesc să uit totul pentru o vreme, culmea, cumpă-rîndu-i fetiței mele, dragii mele de aca-să, cumpărîndu-i cu trei sute de lei o biată păpușă lefînă pe care abia tîrziu o desc păr d... etă și tot mă lîră u mi aduc aminte, brusc de țigănușă rămasă pe asfalt, căreia nu i-am dat nici un ban, — cit să-i fi dat ca să fie maică-sa mul-țumită, ca să n-o mai trimită pe trotua-rele orașului — mai bine îi cumpărăm ei o păpușă și chiar asta am să fac, mîine, marți, cînd am s-o caut și poate chiar am s-o iau cu mine, acasă. Știu, n-am s-o fac, o să mă încui în casă și n-o să deschid nimănui. Mi-e rușine de mine și imi vine să urlu.

O jumătate de ceas mai tîrziu, la li-brăria „Coșbuc” la intrarea Lipsanilor. Caut reviste pentru copiii mei răs_fățați și frumoși de acasă. Pe un colț de masă, între alte broșurele una de tot meschină, șalzezi și patru de păgînuțe cam un sfert de coală de scris. Nu știu ce mă-mpinge s-o iau în mînă, poate doar automatismul curiozității căci, n-are de ce să mă intereseze un „Caiet de limba franceză”

pentru începători. Nici n-apuc să-l mai răsfoiesc, să văd adică risipa inteligen-ței pusă între copertele cenuși, căci rîndurile încep să-mi joace prin țate ochi-lor: porcăreaua, destinată și e copiilor mei, costă sută de lei, o stă de douăzeci de lei. Fac rapid un calcul sumar: socotesc hirtia la prețul marțian al coli-lor de scri... drepturi de autor și orice as umfia nu se poate trece peste 40—45 de lei pentru cele citeva păgînuțe amărite. Alături, se mai lăfăie jalnic și niște caiete de algebră ori de geometrie pentru clasa a VIII-a,

nă la nivelul clasei a IV-a, cu prețuri între 135 și 175 de lei, iar mai încolo un „Caiet alfabetar” pentru clasa întâi care, tot pentru 64 de pagini (e drept, colorate de data asta) pretinde 205 lei. Pe una din broșuri mai apuc să zăresc și tîrajul 3000 de lei... prințatorul editor a cîștigat cite 3—5 milioane de lei... Mi se face lehamite, vreau o gură de aer ori-cit de poluat, dar nî înainte s-o-ntreb pe vinzătoare dacă așa-ceva se și cum-pără. Și-mi răsăunde că da, ce să facă bietii părinți, n-au încotro, iar atunci cînd mă vîd că imi not z titlurile și prețurile adaură că deșeaba o să scriu eu vreun articol la ziar, că asta nu rezolvă nimic. Știu îi zic liniștit, dar de ce să tac, oare tăcerea tuturor rezolvă ceva? Maculatorul de limba franceză n-are cum să coste 150 de lei, iar dacă, prin absurd, ar trebui să coste atît mă lîră odului (dacă cei de la CORESI s-or fi numind astfel) să cerșească în stinga și-n dreapta pentru a putea tipări lucrările de uz sco-lar la un preț accesibil copiilor.

Tac. Vorbesc. Scriu. Tac. Vorbesc. Scriu. Ciudat balans. Iar în spatele meu nu este măcar un perete de care, ritmic, din două în două mișcări ale sufletului, să mi se izbească/odihnească spinarea.

Mihail Oprescu

vasile petre fati

REZERVAȚIA DE RENI

Cînd cineva se așază la masă își ia adio
De la rezervația de reni.
O mie de reni nu se așază la masă niciodată,
O mie de oameni visează să fumeze
Țigari bune din Vest.
Eu îi invit pe toți renii la mine acasă,
Să se gîndească bine ce fac cu viața lor,
Pentru că oamenii sunt oameni
Și vor să stea pe locurile renilor. Și ale regilor.
În țara asta există cineva
Care scrie despre reni,
Fără nici un ban, fără nici un folos,
Așa că, orice s-ar întîmpla,
Viața mea nu se discută la o partidă de șah.
În Piața Romană sunt lucruri mai importante
decît renii,

Partida de șah se va juca în altă parte,
De pildă, în cartierul acela rău famat din
Sarajevo.

Sunt oameni pe care nu i-am cunoscut niciodată
Dar pe care nici nu vreau să-i cunosc,
Pentru că mie îmi plac renii,
Animale bune la votcă, la chereștea
Murdăria începe din clipa în care nu-ți plac
renii.

Colegii mei au oroare de apusul soarelui
Și pe bună dreptate, spun că asta s-a mai
întîmplat de o mie de ori

Așa este, colegii mei au dreptate cînd spun
Că nici n-au auzit de apusul soarelui.
Probabil, nici de reni.

La Radio Internațional se spune
Că renii sunt buni
Și că-ți mîncă din palmă.

Eu n-am mîncat din palma dumneavoastră
niciodată.

Am cetățenie română
Și văd că așa stau lucrurile,
Unii cu renii, alții cu cetățenia română,
Pe verso.

Murdăria începe de acolo unde sîrșesc renii.

Ca să fii ren îți trebuie o cămașă de forță
Și ceva bani de buzunar.

Pe urmă, te descurci!

Viața renilor este foarte grea
Pentru că ei se scoală de dimineață
Și cer un pahar cu sandviș.

La Paris am văzut un ren care plîngea.
Asta da ren, mi-am zis. Ca să plîngi la Paris
Nu-i lucru ușor

Pentru cineva obișnuit cu reclama Rank Xerox.
Lacrimile se văd. Lacrimile au miros.
Un ren îl cunoști de departe,
Nu după ce a zis în stația de autobuz,
Unde toți renii se îngheșuie pentru un loc mai
bun.

O situație normală se vede
După mișcarea frunzelor,
Fiș, fiș, fiș.
Eu le privesc și mă gîndesc la reni,
La mama renilor care trebuie să le dea de
mîncare

Există reguli pe care ai voie să nu le respecti,
De pildă, moartea.
E corect să nu-ți pese de mama renilor,
Dar de moarte, da.

Administrația renilor poate zice **nu** oamenilor
de tot felul!

Chiar mie mi s-a spus:
Nu mai avem bani pentru reni!
Și atunci mama renilor se va împrumuta
Și-mi va da bani

Ca să termin acest poem despre reni,
Pentru că asta e important într-o viață de om,
Să vezi cum renii miros

Un poem scris dis-de-dimineață.

Ei se gîndesc la oameni și la sînge.

Ca să te gîndești la sînge

Îți trebuie un ziar în buzunar

Și o cazarmă.

Nimeni din familia mea nu a iubit renii

Dar ei vin la masa mea
Și eu îi asigur că trăiesc
De pe azi pe mîine,
Așa că ei pleacă, de pe azi pe mîine.
Colegiul pe care l-am terminat
Miroșea a reni,
A petrol, a bunăvoință.
Oamenii sunt buni
Pentru că au nevoie de un lemn de foc,
Ca să încălzească, în fiecare cameră, un ren.
Undeva în lume există o margine de oraș
Și un ren care așteaptă acolo.
Mica afacere a renilor e interzisă
În orașul nostru.
Renii sunt buni la suflet,
Cară și cară vorbele noastre într-o săniuță.
Sunt copaci de care nu-mi amintesc
Să fi făcut vre-o greșală în viață,
Există pahare pe care nu le-am văzut niciodată
La aniversarea mea.
Ele vin toate peste mine,
Mă-ngheșuie și-mi spun
Că trăiesc ca un ren. Ca un adevărat ren.
Asta da viață, prieteni,
Voi care mi-ați făcut viața stegulețe.
Renul se cunoaște după miros.
Cînd îți intră un ren în casă
Nu mai poți să-l scoți.
Curajul civic e ca ceaiul.
Renul trăiește într-un apartament trei pe patru
Bea gheață și fumează țigările lui Fra Angelico.
Orientul e bun pentru reni.
Se fac băi de soare, noaptea,
Se ucide ușor,
Și se trăiește greu.
Dumnezeu e omul nostru de legătură.
Cu puțin tutun îl păcălești pe inger,
Pe ren, niciodată.
El miroase acceleratul de noapte,
Putoarea nopții, scîrba de a fi.
Renul e un tren adevărat
Care nu se supără pe nimeni.
Iubește hîrtie alabastră
Pe care scrie hîrtie alabastră.
Și noaptea e o bancnotă
Pe care o scapi din buzunar.
Viața renilor seamănă bine cu viața renilor,
De aceea, vă rog frumos,
Nu citiți poemul acesta,
Nu vreau să vă pese de el.
Gîndiți-vă că un ren nu vrea să știe niciodată
De pompa de apă a orașului.
Gîndiți-vă că sunt un ren adevărat
Și că nu-mi pasă de poemul ăsta,
Cu atîtea ațișoare și sforicele.
Gîndiți-vă la reni, cînd vă spălați pe mîini,
Gîndiți-vă la crima din strada Pacienței,
La reni, niciodată.

CĂRȚILE SĂPTĂMÎNII

Petru Dumitriu
NE ÎNTILNIM LA JUDECATA DE
APOI
Editura Univers

Primul roman apărut în exil al lui Petru Dumitriu, scris în românește, tradus de autorul însuși în franceză și retradus acum în românește de dna Adriana Fianu. Parte, probabil, din ciclul de „biografii contemporane”, romanul acesta e cea dintîi radiografie a nomenclaturii comuniste din anii cincizeci, realizată din interiorul ei, sine ira et studio, ceea ce dă narațiunii caracter de obiectivitate și realism, prozatorul vădîndu-se și aici, precum mai devreme în *Cronica de familie*, un maestru al observației reci și al portretului din detalii de comportament. Aducînd în scenă personaje și situații din realitatea românească a primului deceniu de regim comunist, Petru Dumitriu se arată interesat cu precădere nu atît de factologia istorică în sine cît de condiția umană în societatea de tip totalitar, de angrenajul alianțant al structurilor politice prin care individul era supus în permanență unui

control sever și unei presiuni existențiale ce favoriza duplicitatea și complicitatea. Aversiunea scriitorului față de sistemul politic și ideologic comunist, e cu atît mai limpede cu cît ea nu vine dintr-o prejudecată ci din analiza atentă a fenomenelor proprii totalitarismului. La rîndu-i perspectiva „balzagiană” asupra realității sporește credibilitatea literară a epicului și, implicit, puterea sa de semnificare.

Aurel Rău
ZODIAC
Editura Eminescu

De-a lungul anului 1987, Aurel Rău a scris cîte o poezie în fiecare zi, izbutînd să adune astfel la finele anului respectiv 365 de texte poetice, strînse, acum la un loc într-un volum ce se cheamă *Zodiac* și poartă subtitlul de „miniaturi”. Avem a face cu o biografie lirică în care inefabilul reveriei și percepția realului se armonizează, relevînd expresiv nota particulară a fiecărei zile, culoarea fiecărui anotimp, mereu în conexiune cu dinamica lăuntrică a afectivității poetului. Predomină, evident, notația, de cele mai multe ori cu punctul de plecare într-o întîmplare din cotidian, simplu pretext pentru comunicarea unui sentiment sau a unei idei cu semnificație mult mai încăpătoare. Iată, de pildă, un „istm radiat” ca o pagină de jurnal cu înțelesul la urmă: „Azi august douăzeci și unu greu / M-am învrăjbit cu mine, -n piept mă doare. / L-am declarat pe Rău un crustaceu, / I-am replicat lui Aurel: -Mărfare! / Numai să duci poveri ești bun mereu, / Te cal-

că orice talpă la-ntîmplare». / Azi trebuia să fiu pe țîrm la mare. / Ieri am aflat că-i altu-n locul meu”. Nu lipsesc atitudinile însoțitoare ale oricărui eveniment domestic: simpatia, bucuria, regretul, furia, melancolia, exuberanța, etc etc., în funcție de natura respectivului eveniment și de impactul lui asupra sensibilității eului liric. Expresia poetică e calofilă, ușor colocială, directă.

Val Condurache
LA BELLE ÉPOQUE
Editura Junimea

O plăcută surpriză acest debut poetic al criticului ieșean Val Condurache! Poezie de cărturar, cu mare apetit ludic și bun minutor al cuvîntului, iubitor de performanțe prozodice și păstrător al liniei fine ce desparte gravitatea de amuzament. Scrise în ultimii ani ai dictaturii, poemele lui Val Condurache au, nu puține dintre ele, un aer subversiv, lesne detectabil sub înfățișarea glumeață a textului. Așa, bunăoară, acest „cîntec vesel” dedicat mașinii de scris care, se știe, reprezenta o întregă aventură pentru posesorul ei, în regimul trecut: „o poveste scurtă cu mașini de scris, / o-la-la, o-la-la, le-am fotografiat / diavolul sub gratii le-a închis. / o poveste scurtă cu mașini de scris // la un colț de stradă, de închiriat, / stau cinci mașini de scris. / o poveste scurtă cu mașini de scris. / diavolul sub gratii le-a închis. // prinse-n lanțuri stau mașini de scris, / o mașină-inger au în paradis, / stau sub cheie, stau la reparat, / cinci mașini de scris în paradis. // o mașină poarta și-a deschis, / intră-n ea vedeni ca-n abis, / intră-n ea iluzii ca-n

păcat. / o mașină scrie un înscris. // poezia mea s-a terminat, / poezia mea nici nu s-a scris. / stă sub lacăt mîna mea de scris. / să visezi, îți trebuie un vis”. Pentru Val Condurache poezia e mai mult decît un „violon d'Ingres”.

San-Antonio
AM ONOAREA SĂ VĂ PUN LA
PUNCT I
Editura Ariane

Într-o excelentă versiune românească avem una din cărțile acestui mare scriitor care, sub pseudonimul San-Antonio, a revoluționat nu doar genul polițist dar, mai cu seamă, a impus un mod de a scrie în limba franceză. As tăzi stilul lui San-Antonio se studiază în universități, contribuția scriitorului în domeniu fiind unanim recunoscută în vreme ce materia „polițistă” a romanelor sale l-a propulsat printre clasicii contemporani ai literaturii de aventuri. Ironie, autoironie, bogăție imaginației, luxurianță lexicală și gramaticală (cu atît mai stimabil efortul traducătorului!), știință a creării situțiilor de suspans, fluența narativă și principalele trăsături ale scrisului său bine evidențiate și de acest micro-roman care se citește cu sufletul la gură (pertru trama lui polițistă) și cu încântare (pentru înfățișarea literară a discursului epic). Cînd librăriile noastre sînt pline de numeroase traduceri mizerabile ale unor cărți polițiste de mîna doua sau chiar de mîna întîi, apariția unei versiuni românești savuroase d San-Antonio reprezintă, credem, un a de cultură demn de toată admirația.

Mircea Moga

O chestiune de principiu

Trăim perioada unei manifestări litoriale de memorii, a publicării tuturor jurnalelor întinse din perioada interbelică — și chiar mai de pe urmă. Este, numai, momentul rennoșării acelei lezături cu trecutul pe care cu drăcească enacitate comunismul a refuzat-o societății românești, în decizia sa de a relectui istoria așa cum îi convenea. O nanevră cu bătaie lungă, ce se continuă în astăzi, de către aceiași specialiști salajași de la șomaj. E și momentul cind arbătorim de-a valma pe oricine și oriș, cu un apetit suspect, iar adesea idit, agramat — întotdeauna.

Apariția recentă a unui volum de Scrisori din emigrație ale publicistului și omului politic Pamfil Șeicaru se nscrie perfect fenomenului, cu precizarea că, în plus, daod se poate spune șa, acestea sînt și bine scrise. Pamfil Șeicaru a fost un gazetar de prima mînă, cultivat, cu un năvalnic temperament publicistic: seria zilnic editoria- lă ziarului său, *Curentul*, cel de al doilea, ca importanță după *Universul* — a-esta din urmă, însă, favorizat de o tradi- le cistigată în timp.

Lectura scrisorilor din emigrație nu ezamăgește. Ele reprezintă un docu- ment al cărui publicare merită aplauda- l, aducind mărturia cuiva care a stat estul de des în centrul facerii/defa- ririi vieții noastre politice interbelice și în anii războiului. Misivele au fost ruse în ultimii ani de viață ai exila- tului, la adinci bătrîneți deci, de către un spirit de o viguroasă luciditate, care a a apucat până spre a se plinge sau și căina soarta, deși aceasta, cu un ert de secol și mai bine de mstrăina- re, l-a fost, în fond, ostilă și, poate, ne- ceapă. Ele conțin, în principal, date a- mpra activității scrisurii, la un autor — ș găsise toate instrumentele unei nteze, la optzeci de ani, caz rar, dacă i tocmai unic. Conținutul epistolelor te eminant politic cu trimitere la torie și referiri la acele probleme de ață personală ce obișnuit se comunică re a ține pasul unei corespondențe — nu mai mult.

Imaginea, de pîklă, a acestui om, ie- dî singur, sub bură, din cimitirul ide își ingropase tovarăsa de viață — de ani de căsătorie — și rătăcind, ai departe, singur pe străzile unui oraș cărui limbă nu o vorbea, este zgudui- are, în relatarea simplă din scrisoa- a, așa cum mișcătoare este tot timpul na de a scrie cărți, voluminoase de fel, asupra unor vitale chestiuni pri- nd trecutul și perspectiva istorică a porului nostru. Cărți care, și ele, tre- ic, desigur, puse în mina cititorului mîn. În esență, în aceste lucrări, Pam- Șeicaru se fixează asupra pericolului s, pe linia Hașleu — Eminescu, teză aia orice conștiință luminată i se tură. În acest sens, epistolerul bine- vinteză victoria turcilor la Stălinești, n 1711, considerind că ea ne-a minuit a fi devenit, pentru todeauna, o bernie ruscască.

Politica americană, aceea reprezentată cuplul Roosevelt — Kissinger — a un asemenea cuplu poate fi con- ut — îi provoacă politologul repu- l, considerind diplomația americană in- loară cerebral celei sovietice (scriso- a merg pînă în anul 1980, 23 martie), atatul de la Helsinki îl revoltă, după n ou severitate este cenzurată politi- Occidentului față de U.R.S.S. și co- nism, în general. Sînt teme a căror cutare stă, din păcate, sub sceptrul pului, iar în politică, precum în urile de copii, urma alege.

Pe ceea ce privește politica internă a mîniei, Pamfil Șeicaru considera că, 1927, anul morții lui Ionel Brătianu, mânia nu a mai avut bărbați politici seamă, judecată în bloc care, tot in e poate fi acceptată sau nu, după vingeri. Mult sîrbătoritul acestor Nicolae Titulescu apare, la tribu- ul epistolerului, ca un personaj ne- , a cărui superioară inteligență nu a fost de nici un folos în opțiunile o politice — acestea fiind ale unu- ecil. Carol al II-lea este vitriolat, ca altfel și în acea Istorie a partidului ional și național țărănesc, pe care a licat-o în limba română, în anii exi- ii. Insuștele sînt rezervate regelui ai, pe care-l declară vinovat de pier- ea independenței naționale, prin a- de la 23 August. Acest act este nu- capitulare necondiționată și s-ar fi dus la dorința Angliei, pe cind, para- al, Uniunea Sovietică s-ar fi mulțu- cu un armistițiu rezonabil, pe care nal îl discută cu mareșalul Antones- Regele Mihai ar fi sacrificat intere- țării pentru nișe mai mică interese

de familie, pe linie maternă. De altfel, regelui i se contestă nu numai orice ca- pacitate intelectuală, ci chiar și ascen- dența!

Atingem aici o chestiune deosebit de delicată, aceea a receptării de informa- ții de către un public decerebrat, în timp, de către carantina informațională comu- nistă. Vom reveni asupra-i. Despre Ceau- șescu, dîmpotrivă, Șeicaru are numai cuvînt bune pînă către sfîrșitul cores- pondenței, cind pare că i s-au deschis ochii. Rezultă, din scrisori, că ar fi re- fuzat o întoarcere în țară, oferită, fie și ca vizită. Scrisorile, ele însele, seseau prin poștă, în modul cel mai obișnuit!

La 86 de ani, Pamfil Șeicaru s-a stîns din viață într-o cruntă și, credem, in- frîntă singurătate. Ar fi avut vîrsta pa- triarhilor biblici, în anul Revoluției din Decembrie, dar fiecare existență primește o „porție” numai din istorie — oricît ar fi de dureros acest adevăr.

Nu vom trece cu grebla peste convin- gerile politice ale corespondentului (po- litica de înțelegere cu Uniunea Sovietică a lui N. Titulescu n-a apucat să fie a- plicată, armistițiul în catastrofă de la 23 august a evitat o sistematică distru- gere, metru cu metru, și împărțirea țării, etc. etc.), ci vom depăna, la rîndul nostru, câteva amîniri despre Pamfil Șeicaru, așa cum l-am cunoscut. Aceas- ta, spre a lămuri o chestiune de princi- piu.

Prima scenă s-a petrecut într-un lu- xos vagon de clasa întâi, cu perne de catlea roșie, în re Capitală și valea Prahovei. Eram trei în compartiment, cel de față însoțindu-și părințele. Pamfil Șeicaru emitea o teorie politică presu- pun, în care venea vorba de invazia mongolă. Adolescent căpos, l-am con- trazis într-o chestiune de amănunț, pe a- cest om cunoscut pentru furiile sale ter- ribile, dar temutul polem st nu m-a pus la punct, cu toate că insistam. (Mulți ani mai tirziu — destin — Cezar Petres- cu îi telefonează misterios tatei, cerin- du-i o întîlnire. Îi căzuse în mînă o carte de Pamfil Șeicaru, evident inter- zisă, iar între foi găsise cartea mea de vizită — elev C.N.S.S. — și ținea să o înapoieze celui în drept, cu necesarele sfaturi de prudență. Cartea de vizită se afla, între pagini, la un pasaj privind năvălirile tătarilor. Nu se poate ști cum ajunsese acolo!).

Scurtă vreme, în preajma intrării României în războiul anti-bolșevic, Șerban Cioculescu primise oferta lui Pam- fil Șeicaru, de a conduce *Curentul literar*, una din multele publicații ale trustului. Nu i s-a pus nici o condiție și pactul a fost respectat întocmai. În primele zile ale războiului, revista, deficitară sub

raport material, și-a încetat apariția, o modalitate elegantă a lui Pamfil Șeica- ru de a-i retrage tatei conducerea ei. În fapt, se produsese un incident cu posi- bile, neplăcute urmări, prin publicarea acelor amîniri ale pictoriței, ddr și scriitoarei Lucia Demetriade-Bălăcescu, în care aceasta relata cum, în 1940, rămasă fără mijloace, în sanatoriul de la Bu- gaz, se întorsese în țară cu banii din- tr-o chetă a ofiterilor sovietici. Anterior, le schițase portretele... Pasajul a fost interpretat ca favorabil dușmanului, fără să se mai țină seama de conținutul celorlalte pagini.

În timpul refugului din 1944, familia Cioculescu — tată-mamă-fiu — a petrecut aproape două sezoane la ferma din Ciorgirla a lui Pamfil Șeicaru. Inițial, sub efectul bombardamentului de la 4 aprilie, foarte puternic resimțit, în Co- troceni, unde locuiam, ne adăpostisem într-o cocioabă din capul satului, către Capitală. Trecind cu mașina, Șeicaru ne-a văzut și observindu-ne starea, ne-a po- sit să locuim la ferma sa, într-o căsuță din imediată apropiere a vilei în care personal rezida, între stația electrică a fermei și un mic bazin de agrement, pă- răsît. Avea o fermă prosperă, cu ceva vie, teren legumicol și o sfoară de pă- dure, în capătul dinspre Bolintin al comunei. În această locuință — tot o încăpere — în curtea vastă a fermei am „petrecut” celelalte bombardamente, mai adesea în prezența gazdei, care sosea de la București, cu automobilul condus de fidelul său șofer Petre, de cum se da- dea prealarma. Tot aici, își scria, nop- țile, articolele, în bibliotecă. Avea, și la țară, o frumoasă bibliotecă, de limbă franceză în principal, iar cărțile erau nu numai citite, ci și energic sublinia- te cu un viguros creion roșu.

Mai veneau aici, destul de des, mi- nistrul Elveției, René de Wock, Ică An- tonescu, gazetarii de la Vichy. Dornic să converseze în franceză, Șerban Cioculescu stătea de vorbă cu ei, în puter- nicul zgomot al exploziilor — luptele a- eriene, de altfel, se purtau și deasupra Ciorgirliei.

— Savez-vous, je reçois des lettres contenant ma condamnation à mort, spu- nea, indignat, interlocutorul.

— Tant pis pour vous, îi răspundea cu amabilitate tata. (Cu doi-trei ani mai înainte, și el și Vladimir Sreinu refu- zaseră invitația la ambasada Franței unde se instala tocmai un nou minis- tru plenipotențiar — scriitorul Paul Morand. Cedind insistențelor, cei doi prieteni ajunseseră pînă la poartă unde, în consens, trecuseră mai departe...)

— Amice Cioculescu, clama Șeicaru, ridicînd brațele spre cerul care vibra gros de trecerea „Liberatoarelor”, — uită-te la ele! (Se vedeau foarte clar în soare!) — Poliția aerului, își întărea vocea Șeicaru. Aștia au să-i împiedice pe bolșevici să invadeze Europa. Au să vie și au să ca... peste ei, covor peste covor — și făcea semnele unei teribile că- deri de bombe, spre pămînt. În acele zile, de după debarcarea aliaților în Normandia, Șeicaru mai credea încă în capacitatea germanilor de a respinge inva- zia. Într-o zi, Șerban Cioculescu îi spu- ne: „Dar bine, chiar în ziarul d-tale este anunțată astăzi înfrîngerea finală a germanilor, reușita invaziei, adică” — „Unde?” întrebare surprins, interlocu- torul. — Iată, scrie negru pe alb că la Avranches cinci mii de tancuri aliate au străpuns liniile germane, într-o mare bătălie de blindate. Cine crezi d-tă că are să le mai oprească?” Directorul *Curentului* rămase pe gînduri...

Ca să-și calmeze nervii, în timpul bombardamentelor, tata și Pamfil Șeica- ru jucau table, cu inevitabile discuții politice. Gazetarul avea neocazuri cu cen-

zura și nu-mi amintesc să fi roștit multe cuvinte favorabile mareșalului Antones- cu. Vila avea, în puncte cardinale opuse, două largi terase — i-a plăcut, se știe, și lui Mihail Sadoveanu! În marile hol, mă fascinau d'scurile de patefon cu mu- zică spaniolă — flamenco, — îndrăgite de proprietar, unicate, cred, în acel moment, în țară. Șeicaru însuși, brunet, ouzat, a- gitat, avea ceva de spaniol, dacă nu chiar o oarecare asemănare cu generalul Franco.

Într-o bună zi, gazda a început să facă pregătiri de plecare. Foarte serioase. Vreo patruzeci de lazi, fiecare de di- mensiunea unui birou amplu, lazi încărcate cu diverse obiecte. Pamfil Șeicaru i-a explicat tatei ideea lui, de a avea pentru un timp îndelungat, fără să cumpere, tot ce-i trebuie, inclusiv hirtie igienică. I-a mai spus că în Româ- nia va avea loc o schimbare de fegim și că prim-ministru va veni un general, pe numele său Sănătescu. Tata a primit informația cu mult scepticism, mai cu seamă că-l cunoștea personal pe general, un bun pensionar.

Discuțiile se purtau mai cu seamă în jurul plecării. Cu generozitate, Șeicaru se oferise să-l ia cu sine și pe tata, care primise oferta cu perplexitate. Șeicaru îi spunea că pleacă, spre a nu fi spin- zurat de cei ce vor prelua puterea. „— Dar, îi replica părintele meu, cum putești crede una ca...? Cînd vom ieși din război vom avea un guvern demo- cratic și nu unul de teroare și de vin- dictă”. — Amice Cioculescu, îi răspun- dea Șeicaru, a trebuit să mă ascund, cînd au venit legonarii, acum trebuie să plec!”

Și-i mai spunea că lăsa în țară o a- vere de două miliarde de lei, în care, afară de palatul *Curentul*, mai avea o fabrică de mobile la Orșova (unde cti- tor se o minăstire!) și, aceasta îi fusese plăcerea, cite o casă în fiecare oraș al țării.

În foarte bine minte ziua plecării din țară a lui Pamfil Șeicaru. La 10 august 1944 împlineam 17 ani și-i cerusem voie, pentru că el pleca în zori, să-mi îngă- duie să-mi sărbătoresc ziua pe una din terase, seara. A fost la fel de îndatorit- or ca întotdeauna. În graba plecării, una dintre lazi a fost uitată. Deschisă de personalul fermei, s-a constatat că era plină cu feutre-uri de pălării bărbă- tești — din cele ce purta gazetarul...

Îi cerusem favoarea în cauză, ca să putem dansa nestingheriți, băieții și fetele din refugiu. Obișnuit, puneam patefonul în lunca gîrlei, către Tintava, sub un plop uriaș, cu patru trunchiuri țîșnite dintr-o rădăcină. Dar ritmurile lui Benny Goodman, Artie Shaw și ale răposatului maior Glenn Miller aveau darul de a-i exasnera pe localnici — bunici ai bravilor lectori ai *României Mari* de astăzi. Iar noi dansam tot ca să ne stăvim nervii, pe cînd bețala ca de argint presăra din *Liberatoare*, cobora liniștit prin vădîh... Fetele în floare, de atunci... Și bunii mei prieteni, Șerban Cioculescu, Gicu Căluț, Lulu Tanoviceanu, scriindu- le numele reali- zez că sînt ultimul supraviețuitor — cu excepția, cred, a fraților Albucescu... Lucruri care, nu-l așa, s-au petrecut ieri...

Citesc, în scrisorile adresate de Pam- fil Șeicaru diui Valentin Rău, că emi- tentul ar fi plecat din țară, la 10 august 1944, la ordinul expres primit pe data de 7 august, din partea mareșalului An- tonescu, de a purta la Madrid, țară în- ținătoare, tratative de armistițiu cu alia- ții. Desigur, așa să fi fos, nu i-ar fi putut marturisii nimic tatei, precum a- firmă a nu-i fi spus nici chiar celui mai bun prieten al său — Cezar Petres- cu. Dar au stat lucrurile chiar așa? Din tot ce-mi amintesc, acea plecare n-a putut fi opera a trei zile de pre- gătiri. Și, mai cu seamă, fusese gîndită țară întoarcere. Din cine s-a știut a- tunci, la 15 august 1944, cînd trupele ger- mane ocupau sudul Franței, gazetarul se afla în imediata apropiere a frontierei spaniole și s-a putut salva în ultimul moment — în cazul în care germanii ar fi intenționat cu adevărat să-l împiedice. În scrisori, însă, Pamfil Șeicaru afirma a fi fost oprit de aceiași germani, în oarecare cunoștință de mîineea sa, la Viena și blocat acolo pînă în februarie 1945. S-ar fi mulțumit autoritățile hido- riste cu această interdicție, cînd ar fi avut noțiun asupra a ceea ce urmărea să îndeplinească P.Ș. la Madrid?

Cam așa se scrie, deci, istoria. Lui Pamfil Șeicaru nu l-a convenit să apară, față de corespondentul său, ca un fugar — el, care condamnă cu atîta tărie acul de la 23 August, în vîrsta lui că ar fi trebuit să rezistăm pînă la urmă. Personal, se pusese la adăpost din timp. Ziarul *Curentul*, la rîndul sau trecuse în custodia unui comitet de administrație, condus de un inginer, Păurașcu. Nici acest transfer n-ar fi pu- tut fi operat în trei zile... Și te în- trebî atunci, ca unul care ești în posesia unui singur punct mistificat, dintr-un complex de date, cum vor fi fiind cele- lalte? Dincolo de opinii și de atitudini, de sinteze, rămîn aceste juloane nesigure, și tocmai pe acestea căutăm le ia ca pe literă de evanghelie, de pe a căror platformă creditează ideile, opinii- le mai generale...

Și, totuși, ce mi-ă de auri!

Barbu Cioculescu

PRIVIGHETORUL

rubrică de debut realizată în colaborare cu revista *Expres Magazin*

MATEI IOACHIM

● Dacă e reală, biografia lui Matei Ioachim din comuna Chitila e de-a dreptul stupefiantă. Exmatriculat de la facultatea de istorie, în 1949, din motive politice, lucrează la Fabrica de zahăr din Chitila. Serie primul „Tratat de Contrapunct” din literatură noastră muzicală, apreciat de Alfred Mendelsohn și G. Breazu, dar apariția lui e obstructionată de Liviu Rusu și Marțian Negrea. Se împrietenește cu Dimitrie Cuclin, traduce studii muzicale de specialitate care i se fură, scrie teatru și e de câteva ori în cămașa debutului, dar se îmbolnăvește.

În 1970 termină facultatea de limbi române, lucrează șase ani în învățământ, dar e dat afară în urma unui protest la comitetul orășenesc de partid Buftea. De atunci a lucrat la saivanul Rudeni, la CAP Chiajna, la irigațiile fermei micișoie Mogosoaia, se îmbolnăvește din nou, lucrează șase luni la recensământul cărților de imobil, vrea să se angajeze la Cernavodă, dar e trimis cu forța înapoi. Din 1987 e paznic de noapte și încărcător de ambalaje, dar e dat și de aici afară. Din 1991 își câștigă existența împletind plase pentru pescari. Are 61 de ani și câștigă doar câteva sute de lei pe lună, dacă protestează, cei tineri îl amenință cu bătaia.

A scris romanele „Sardanapal”, „Pastorala în do minor”, „Calca Grivitei” și „Symphony-avache”, aflate în manuscris. Lucrează la încă două romane pe care nu știe, însă, dacă le va mai termina. Serie versuri care nu seamănă cu nimic din ce s-a scris până acum. Poemele selectate fac parte din volumul în manuscris „Manifeste-poem”.

„Situations” (Sartre)

Azi, 26 iunie, în splendoarea solstițiului,
S-aude în înălțimea nuceului țirîitul
primei cicade,
Solul mediteranean cu veste din lumea
liberă,
Ca să tremure fibră de neam oropsit.

(Întunecata cirdășie și-ascute bunătățe
de satîre...)

În apele curgătoare, unde curentul
Trece peste covor de frunze de nufăr,
ochii
Seufundătorului văd un joc șcintejetor
De bănuți verzui, aprinși de soare.

(Îmbobocesc nacealnicii în Tara de Jos
a Moldovei...)

Vine și iarna, fantoma zăpezii,
murdară
Soarele oblic al orîndeii roșii.
Mișcați-vă între tabu și cenzură.
Cu restriștea pe fețe, pe inimă carton
rosu
Cu fotografiile și cotizații, o,
mărginiților!

(Cu g din vechii salcimi — amintiri
pale miresme...)

Carapace de rinză, haine de piele,
alimentaristii!
Viscolul ne pune lopeti în-mină... și
gîndul
Ne zboară îndărăt, la prima cicadă,
Grijulii guvernante, grade albastre ne
iau în custodie...

Pensionari, o lovitură de pumnal
oltenesc!

(Nori de alienare mîngîie descendența
dacoromană...)

Sinestezie palidă

Zicea Platon că „lira distruge unisonul,
aducînd o melodie independentă”...
Tot așa, în isonul neîntrerupt al durerii
noastre, apare o notă nouă, un
contrapunct: deznădejdea!...

(Din miriște fazanul își aruncă
chemarea neliniștită.
Tîrziu, noaptea, se auziră pe cer
chemări de prihorii.)

Departate ești, amintire care sfîșii!
De unde veniți, culori vii, frînturi
care-au fost,
Tușeu magic pe orchestrația ternă
a vieții?

(Icoană tristă, calul trudit, trîgînd
căruta, butoiul
cu catran sub vipia amiezii)

Cînd norocul, puțin cit a fost, l-au
sorbit zările,
Cînd durerea devine instituție,
neam,
La ce bun, cîrpă de doi bani,
speranța?

(Bătrîna se înalță în întunericul
odăii. Auzea iar
în preajma ei gongurile de aramă.)

DANIEL DELEANU

● La cei 20 de ani pe care îi are, Daniel Deleanu e un poet format, cuvîntul său are precizia exersată pe lecturi masive și de cea mai bună calitate. Este student în anul II al Facultății de litere din Sibiu și a reușit să-și tipărească, recent, o plachetă de versuri în... 50 de exemplare pe care le-a „difuzat” rudelor și prietenilor apropiați. Siguranța cu care scrie încă de la această vîrstă îl recomandă pe Daniel Deleanu ca pe unul din posibii poezi de valoare ai literaturii noastre de mîine.

Catharsis

chiar și soarele consideră
că este prea tîrziu acum —
sufletul meu este o binecuvîntată
rană deschisă
clipa este o ardere retrasă.

iar dacă somnul vrăjit
mă va pătrunde
liber voi fi:
voi respira prin larbă
voi mintui prin cîntec.

Ars poetica

te-ntîmpină pretutindeni în drumurile
tae
zei cărora le place să răspundă-n
pierzanie
dar tu îi întrebi merou, merou îi

întrebi
negrăit de frumoase inimile noastre
fluturînd
între cer și măslinul acesta pe tîru puțin
adormit

simple dovezi că versurile
sînt uriașe securi rotindu-se asemeni
unor gînduri
luminoase și extrem de lingușitoare
se evită vorbirea de unul singur
„foarte eficiente se vor putea lipi ca două
jumătăți

ale unui sigiliu sau ca o piatră
gravată? —
visînd la vapoarele trase la tîrm

în fața casei celei mai strălucitoare din
micul port
(care este de fapt primăria micului
oras)

se-nalță vîntul și-e sete de portrete
(și-e sete acum chiar și de icoane...)
lumina arzînd totuși te nalță-n negru
păcat
degetele mioape medalioane uzate
stupiditatea
mulțimii: „un poem nu trebuie să
spună nimic ei să fie”

Muza pămînlului

nu-ți mai aduci aminte
de trecerea peste lucruri
și de ascensiunea celestă a eroilor
din basme

„Luna are asupra noastră
puterea de seducție a fecioarei”
tînd către absență toate cele ce nu
există

am scris și cu serum de țigară și cu zat
în această toamnă dezacordată
răscolite cu privirea mi entuziasată
povara roșie a nopții

„ei au scris cărți au lăsat manuscrise
noi adnotăm totul cu o nedismulată
superioritate”

lacrimi perfecte vitrini încuiate
lasoul omului veșnic întîrziat
acum încerc din nou să făurească obiectele
intîmplătoare ale unui sfînt celebru și
inofensiv.

Prima rugăciune

budistă

răzîngeste-te buddha
și fă ca orientul
să danseze
pe sîrmă.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

În documentare la... Snagov. Printre cei interesați de flora și fauna lacului: Geo Bogza, Adam Puslojici, Anghel Dumbrăveanu și, în fața lor, în genunchi: George Bălăiță.

În fața Bibliotecii din Alexandria, Petre Sălcudeanu îl privește pe Grigore Arbore care, speriat de Averse își face plimbarea diurnă pe sub pinii din Roma.

Cică niște cronicări...: Cornel Regman și Dumitru Țepeneag.

FAPTELE SFINŢILOR APOSTOLI

CAPITOLUL 18

Pavel în Corint. Acvila și Priscila, Pavel se întoarce la Antiohia. A treia călătorie misionară a lui Pavel. Apollo predică în Efes.

1 După aceea Pavel a plecat din Atena și a venit în Corint ¹⁴⁵.

2 Și găsim pe un iudeu cu numele Acvila, de neam din Pont, venit de curând din Italia, și pe Priscila, femeia lui — pentru că poruncise Claudiu ca toți Iudeii să plece din Roma —, ¹⁴⁶ a venit la ei.

3 Și pentru că erau de aceeași meserie, a rămas la ei și lucrau; că erau de meserie făcători de corturi ¹⁴⁷.

4 Și'n fiecare Sâmbătă se lua la'ntrebări în sinagogă și aducea la credință Iudei și Elini.

5 Iar când Sila și Timotei au venit din Macedonia, Pavel era'ntru totul rob citirii cuvântului, mărturisindu-le Iudeilor că Iisus este Hristosul.

6 Și dacă ei au stat împotriva și-l defăimau, el le-a zis scuturându-și hainele: Sângele vostru asupra capului vostru! Eu sunt curat. De acum înainte mă voi duce la păgâni!

7 Și mutându-se de acolo, a venit în casa unuia cu numele Iustus ¹⁴⁸, cinstitor de Dumnezeu, a cărui casă era alături de sinagogă.

8 Dar Crispus, mai-marele sinagogii, a crezut în Domnul, împreună cu toată casa sa; și mulți dintre Corinteni, auzind ¹⁴⁹, credeau și se botezau.

9 Și Domnul i-a zis lui Pavel noaptea'n vedenie: Nu te teme, ci vorbește și nu tăcea.

10 pentru că Eu cu tine sunt și nimeni nu va pune mâna pe tine să-ți faci rău. Că mult popor am Eu în cetatea aceasta.

11 Și a stat în Corint un an și șase luni, învățând între ei cuvântul lui Dumnezeu.

12 Dar pe când Galion ¹⁵⁰ era proconsulul Ahaiei, Iudeii s'au ridicat toți într'un cuget împotriva lui Pavel și l-au adus la tribunal.

13 zicând că el împotriva legii îi înduplecă pe oameni să-L cinstescă pe Dumnezeu.

14 Și când Pavel era să deschidă gura, Galion a zis către Iudei: Dacă ar fi vorba de vreo nedreptate sau vreo faptă rea, o, Iudeilor, v'as asculta cum se cuvine:

15 dar dacă sunt la voi întrebări asupra cuvântului și a numelor și despre legea voastră, vedeți-vă voi înșivă de ele. Judecător peste acestea eu nu vreau să fiu.

16 Și i-a izgonit din tribunal.

17 Dar Elinii au pus mâna toți pe Sostene, mai-marele sinagogii, și-l băteau în fața tribunalului. Galion însă nu lua în seamă nimic din acestea.

18 Iar Pavel, după ce a stat încă multe zile, și-a luat rămas bun de la frați și a plecat cu corabia în Siria împreună cu Priscila și cu Acvila, după ce și-a tuns capul la Chenhreea ¹⁵¹, căci făcuse o făgăduință ¹⁵².

19 Și au sosit la Efes și i-a lăsat acolo. Dar el, intrând în sinagogă se lua la'ntrebări cu Iudeii.

20 Și când ei l-au rugat să rămână la dânsii mai multă vreme, el n'a vrut;

21 ci, despărțindu-se de ei, a zis: Trebuie negreșit ca sârbătoarea care vine s'o fac la Ierusalim; dar, cu voia Domnului, mă voi întoarce iarăși la voi. Și a plecat din Efes.

22 și dându-se jos la Cezareea ¹⁵³, s'a suit și a salutat Biserica ¹⁵⁴; și s'a coborât la Antiohia.

23 Și după ce a stat acolo câțiva timp, a plecat și a străbătut pe rând ținutul Galatiei și Frigia, întărind pe toți ucenicii.

24 A sosit însă la Efes un iudeu cu numele Apollo, alexandrin de neam, bărbat iscusit la cuvânt și puternic în Scripturi ¹⁵⁵.

25 El era școlit în Calea Domnului; și fierbând cu duhul, grăia și drept învăța cele despre Iisus, desi cunoștea numai botezul lui Ioan.

26 Și el a început să vorbească cu'ndrăznire în sinagogă. Dar Priscila și Acvila, auzindu-l, l-au luat cu ei

¹⁴⁵ Capitala provinciei Ahaia; oraș mare, romanizat, dar și cosmopolit, faimos prin libertinajul moravurilor.

¹⁴⁶ Istoricul Suetoniu consemnează edictul împăratului Claudiu, din jurul anului 49 sau 50, pentru expulzarea evreilor din Roma. Cei doi soți erau deja creștini.

¹⁴⁷ Nu știm când învățase Pavel această meserie; probabil, de la părinții săi din Tars. Semnificativ e faptul că apostolul, deși a.r. fi fost îndreptățit la intrținere din partea ucenicilor, a preferat să se hrănească din lucrul mâinilor sale, fapt subliniat în câteva din epistolele lui (vezi și mai jos, 20, 34).

¹⁴⁸ În unele variante grecești, Titus Iustus.

¹⁴⁹ Ascultându-l pe Pavel.

¹⁵⁰ Galion era fratele filosofului Seneca. O inscripție de la Delfi îl atestă ca proconsul al Ahaiei în anii 51 și 52.

¹⁵¹ Portul răsăritean al Corintului.

¹⁵² Voț de nazireu, al cărui ritual implica tăierea părului. Nazireatul era o făgăduință voluntară și temporară prin care insul (bărbat sau femeie) se obliga să ducă o viață austeră, ceva în felul monahismului de mai târziu (vezi Nm 6). Voțul lui Pavel e atestat și în FA 21,24.

¹⁵³ Debarcând în portul cel mai apropiat de Ierusalim.

¹⁵⁴ Evident, Biserica din Ierusalim. S'a notat că ori de câte ori Ierusalimul e menționat în Noul Testament din perspectiva unei călătorii, sfinții autori folosesc verbele „a se sui la...” sau „a se coborî de la...”; aceasta, în dublul înțeles: geografic (era mai înalt decât celelalte așezări) și spiritual (era locul iertării și învierii lui Iisus Hristos).

¹⁵⁵ Apollo va deveni un personaj cu mare influență printre creștinii din Corint (vezi 1 Co 1, 12; 3, 1-9, 21-23). Având școala alexandrină, e de presupus că era versat mai ales în interpretarea alegorică a Sfințelor Scripturi, școală pe care o vor dezvolta mai târziu Panten, Origen și Clement.

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneli

Și i-au arătat mai cu de-amănuntul Calea lui Dumnezeu.

27 Și vrând el să treacă în Ahaia, frații l-au încurajat și le-au scris ucenicilor să-l primească. Și dacă a sosit ¹⁵⁶, de mare ajutor le-a fost celor ce crezuseră prin har ¹⁵⁷.

28 Căci cu tărie și'n fața tuturor îi înfruntau pe Iudei, dovedind din Scripturi că Iisus este Hristos.

CAPITOLUL 19

Pavel în Efes. Fiii lui Sceva. Răscoala stărnită de argintarul Dimitrie.

1 Și'n timp ce Apollo era în Corint, Pavel, după ce a străbătut părțile de sus, a venit la Efes ¹⁵⁸. Și găsim câțiva ucenici.

2 a zis către ei: Primit-ați voi Duhul Sfânt când ati crezut? Iar ei i-au zis: Dar noi nici măcar n'am auzit că este Duh Sfânt... ¹⁵⁹

3 Și ei a zis: Atunci, în ce v'ati botezat? Ei au zis: În botezul lui Ioan.

4 Iar Pavel a zis: Ioan a botezat cu botezul pocăinței, spunându-i poporului să creadă în Cel Ce avea să vină după el, adică în Iisus Hristos.

5 Și dacă ei au auzit, s'au botezat în numele Domnului Iisus.

6 Și punându-și Pavel mâinile peste ei, Duhul Sfânt a venit asupra lor și vorbeau în limbi și profetizau ¹⁶⁰.

7 Și erau de toți ca la doisprezece bărbați.

8 Și el, intrând în sinagogă, a vorbit cu'ndrăznire timp de trei luni, luându-se cu ei la'ntrebări și incredintându-i despre împărăția lui Dumnezeu.

9 Dar fiindcă unii erau împietriți și nu se înduplecau, bătând calea Domnului înaintea multimii, Pavel s'a despărțit de ei și i-a luat de-o parte pe ucenici și vorbea zilnic în școala lui Tiranus. ¹⁶¹

¹⁵⁶ În Corint, capitala Ahaiei.

¹⁵⁷ Cei ce au dobândit credința prin har au nevoie să și-o consolideze prin învățatură; este exact ceea ce le oferă Apollo.

¹⁵⁸ Centru religios, politic și cultural al imperiului roman, celebru prin cultul zeiței Artemis (Diana), al cărei templu se număra printre cele șapte minuni ale lumii antice. Versiunea de față optează pentru numele latinesc al zeiței, intrat în circuitul culturii europene.

¹⁵⁹ Ignoranța acestor ucenici nu se referă la existența în sine a Sfântului Duh, pe care vor fi cunoscut-o din Vechiul Testament, ci la lucrarea Lui în Biserică.

¹⁶⁰ Li se dăruise harisma glosolaliei (capacitatea de a vorbi în limbi străine). Pentru harisma profetiei vezi nota de la 11, 27.

¹⁶¹ Tiranus, profesor de retorică în Efes, care avea o școală publică. Unele manuscrise vechi precizează că Pavel își ținea cursul între orele 11—16 (când localul nu era folosit din cauza zăpușelii).

10 Și aceasta a ținut vreme de doi ani, așa încât toți cei ce locuiau în Asia, și Iudei și Elini, au auzit cuvântul Domnului.

11 Și Dumnezeu făcea prin mâinile lui Pavel minuni puțin obișnuite.

12 până acolo încât basmale sau sorturi de pe trupul său erau aduse peste cei bolnavi și bolile se îndepărtau de ei, iar duhuriile cele rele ieșeau dintr'înșii.

13 Și unii dintre Iudeii care umblau din loc în loc scoțând demoni ¹⁶², au început ca peste cei ce aveau duhuri rele să cheme numele Domnului Iisus, zicând: Vă jur pe Iisus pe care-l propovăduiește Pavel!... ¹⁶³

14 Iar cei ce făceau aceasta erau cei șapte fii ai lui Sceva, arhiereu iudeu.

15 Și răspunzând duhul cel rău, le-a zis: Pe Iisus îl cunosc, și pe Pavel îl știu, dar voi cine sunteți?...

16 Și sărind asupra lor omul în care era duhul cel rău, i-a biruit și într'atât i-a copleșit încât ei au fugit goi și răniți din casa aceea.

17 Și acest lucru s-a făcut cunoscut tuturor Iudeilor și Elinilor care locuiau în Efes; și frică a căzut peste ei toți și se mărea numele Domnului Iisus.

18 Și mulți dintre cei ce crezuseră veneau să se măriturisească și să-și spună faptele.

19 Iar mulți dintre cei ce făcuseră vrăjitorie și-au adus cărțile și le ardeau în fața tuturor. Și le-au scotit prețul și au găsit cincizeci de mii de arginți. ¹⁶⁴

20 Astfel creștea cu putere cuvântul Domnului și se întărea.

21 Și după ce s-au săvârșit acestea, Pavel și-a pus în gând să treacă prin Macedonia și prin Ahaia și să se ducă la Ierusalim, zicând că: După ce voi fi acolo trebuie să văd și Roma.

22 Și trimițând în Macedonia pe doi din cei ce-l slujeau, pe Timotei și pe Erast, el a rămas o vreme în Asia.

23 Și în vremea aceea nu mică tulburare s'a făcut cu privire la Calea Domnului.

24 Că un argintar cu numele Dimitrie, care făcea în argint temple mici ale Dianei ¹⁶⁵ și nu puțin de lucru le aducea meseriilor săi.

25 i-a adunat pe ei și pe cei ce lucrau unele ca acestea și le-a zis: Bărbaților, voi știți că din această lucrare ne este câștigul.

26 Și voi vedeți și auziți că nu numai în Efes, ci aproape în toată Asia, acest Pavel a'nduplecat și a'ntors multă mulțime, zicând că cei făcuți de mâini nu sunt dumnezei.

27 Astfel că nu numai meseria noastră este în primejdie să ajungă fără trecere, dar și templul marelui zeite Diana să fie socotit o nimica-toată și nimicată și-l fie și ei măreția, a celei pe care toată Asia și toată lumea o cinsteste...

28 Și auzind ei și umplându-se de mânie, strigau zicând: Mare este Diana Efesenilor!

29 Și toată cetatea s'a umplut de tulburare și au pornit într'un cuget la teatru, târindu-i cu ei și pe macedonenii Gaius și Aristarh, însoțitorii lui Pavel.

30 Iar Pavel voia să intre în mijlocul poporului, dar ucenicii nu l-au lăsat;

31 de asemenea, și unii dintre dregătorii Asiei, care li erau prieteni, au trimis la el și-l rugau să nu se ducă la teatru.

32 Deci unii strigau una, alții strigau alta, căci adunarea era învălmășită și cei mai mulți nu știau pentru ce s'au adunat acolo.

33 Iar unii din mulțime l-au scos la iveală pe Alexandru, pe care Iudeii îl împinseseră înainte. Iar Alexandru făcea semn cu mâna și voia să se apere înaintea poporului;

34 dar ei, de'ndată ce au cunoscut că e iudeu, toți într'un glas au strigat aproape două ceasuri: Mare este Diana Efesenilor!...

35 Iar secretarul ¹⁶⁶, potolind mulțimea, a zis: Bărbați efeseni! Cine oare între oameni este acela care nu știe că cetatea Efesenilor este păzitoarea templului Dianei celei mari și a statuii ei celei căzute din cer?

36 Așadar, fiind acestea mai presus de orice îndoială, trebuie să vă liniștiți și să nu faceți nimic nesăbuit.

37 Că ati adus pe bărbații aceștia, care nu sunt nici furi de cele sfinte și nici n-o defaimă pe zeita voastră.

38 Deci dacă Dimitrie și meseriile ce împreună cu el au vreo plângere împotriva cuiva, zile de judecată să țin, sunt și proconsulii; părăscă-se unii pe alții!;

39 iar dacă urmăriți altceva, se va dezlega în adunarea cea legiuită.

40 că'n primejdie suntem ca pentru ziua de astăzi să fim învinuți de răscoală, nefiind nici o pricină prin care noi vom putea să dăm o lămurire despre învălmășagul acesta.

41 Și pe acestea zicându-le, a slobozit adunarea.

¹⁶² Exorcisții itineranți.

¹⁶³ Izvoare iudaice și păgâne atestă că o seamă de exorcisți necreștini invocau numele Domnului Iisus Hristos asupra celor posedați de demoni; evident, nu în virtutea credinței, ci ca pe o formulă magică. O astfel de practică începuse încă din vremea lui Iisus; vezi Mc 16, 38—41.

¹⁶⁴ Efesul era atât de faimos prin practica magiei încât cărțile de acest fel erau numite deseori „scrieri efesene”.

¹⁶⁵ Statuete ale zeiței și replici în miniatură ale templului.

¹⁶⁶ Moderatorul; cel ce conducea discuțiile într'o adunare.

SCHIMBUL DE NOAPTE

Prin satele din jur, l se spu-
nea șef de gară, deși gara nu era de-
cît o haltă cu încă trei linii în afară
de cele două principale.

Il chema Cosășu și nu mai știa ni-
meni cum, avea vreo 27 de ani și
pină să ajungă aici, fusese impiegat
de mișcare în citeva gări de provin-
cie. Locuia într-o cameră, deasupra
biroului de mișcare.

Cînd nu era de serviciu, se urca în
vreunul din trenurile care alimentau
Bucureștiul cu forță de muncă neca-
lificată și provincia, cu intelectuali și
se dădea jos în capitală. Se întorcea
în aceeași zi, cu țigări, cărți polițiste
împrumutate de la bibliotecă și cafea.

De cînd el era șef aici, apăruseră
pe peron cițiva ciini fără stăpin, care
se incurcau printre picioarele nave-
tiștilor și ale călătorilor veniți să-și
vadă rudele de la țară.

Ciinii, chiar și cei fără stăpin, latră
noaptea la inșii singuratici. Inspectorii
de linie care veneau în control de
noapte intrau în biroul de mișcare
după o jumătate de oră, o oră de la
plecarea trenului.

Cînd îi simțeau, ciinii începeau să
latre, și din clipa aceea, pină se miș-
ca clanța ușii de la intrare, Cosășu
avea timp să ascundă cartea într-o
ladă cu fanioane, după sobă și, une-
ori, să își incheie gulerul la cămașă.

Se întimpla destul de des ca lătra-
tul ciinilor să anunțe nu apariția in-
specteurului, ci prezența cite unui în-
tirziat, pe peron. Cosășu leșea în ușă,
se uita la noul venit și dacă acesta îi
producea o impresie cît de cît favora-
abilă, îl invita în birou, să-și treacă
timpul împreună.

Cosășu observase dinainte de a veni
aici că noaptea, oamenii vorbesc și se
destăinuie mai ușor decît ziua. Îți
povestesc despre cele mai intime lu-
cruri din viața lor la fel de firesc
cum ți-ar arăta buletinul. Iar oamenii
care călătoresc cu trenuri de noapte
au totdeauna ceva de povestit.

Se trezise, într-o noapte, în biroul
de mișcare, cu o fată îmbrăcată în
rochie albă, cu voal și coroniță. Fata,
scundă, cu brațe puternice și palmele
asprite de coada sapei fugise dintr-un
sat de lingă Pitești și se dăduse jos
din tren aici, pentru a i se pierde
urma. De fapt, recunosc ea, asta era
prima oară cînd mergea cu trenul.
Toată lumea se uita la ea, din cauza
rochiei de mireasă. I se făcuse frică,
de aceea sărise din tren în halta asta,
care semăna cu cea de unde își înce-
puse călătoria. Fata se uita cu o în-
credere amestecată cu oarecare admi-
rație la uniforma lui. În ochii fetelor
de la țară, militarii și impiegatii se
bucură de mai multă trecere decît
civilii. În cei cinci ani de meserie în
provincie, Cosășu avusese timp să se
convingă de asta.

Fata stătu două ore cu el în birou,
apoi se duse în camera de sus și îl
așteptă să iasă din schimb.

Avea sinii neverosimil de mici;
împlinea 14 ani de Sf. Dumitru și ai
ei o măritaseră fiindcă nu voia să se
mai ducă la școală.

A plecat înapoi, dimineața, cu tren-
ul de zece, să fericească un tractor-
rist cu armata făcută. Voalul rămase
pe un scaun, în dormitorul lui Cosășu.

Altă dată, îi ținu de urit un căruțaș
care își pierduse caii în tîrg la Titu
și îi căuta de citeva zile prin satele
din jur. Era nebărbierit, mirosea greu
a sudoare și, cam la cinci minute, își
dădea cu palma peste ceafă: Unde-or
fi, Doamne!?! Unde-or fi!! Caii erau
de furat; nu el, doamne ferește! El
ii cumpărase cu bani buni, cinșpe
mii, avea chitanță, dom' șef! Dăduse
anunț la ziar, că dacă mergi să re-
clami la miliție, ăia te întrebă de
acte!

Căruțașul era plictisitor, cu oftatul
lui de om gras și cu zgomotul palme-
lor pe care și le dădea peste ceafă.
De cînd era aici, Cosășu avusese timp
să se sature de povești cu cai furați.
Auzea cite una în fiecare lună, chiar
mai des. Erau povești incurcate, pe
care imaginația colportorilor le incurca
și mai mult, astfel că era cu neputință
să știi cine de la cine furase. Caii, indo-
bitociți de povara căruțelor încărcate
cu lemne și cărbuni, nisip, cărămidă,
pietriș, saci de ciment sau chiar fier
beton ciupit de pe șantiere, își accep-
tau nepăsători noii stăpîni.

„Ce vă spun acum, a fost anul tre-
cut în ajunul Crăciunului, a povestit
Cosășu, mai tîrziu. Intrasem de servi-
ciu în locul lui Marinache. Asta e
dintr-un sat de pe aici și se dusese
acasă, să-și taie porcul. Prin satele
astea, țărani nu se prea omoară cu
pregătirile pentru Anul Nou. Se uită
la televizor, că tot e program, dar
porcul se-l pregătesc la Crăciun.
Atunci își fac cirnații, toba, sarma-
lele, beau vin cu vecinii și mîncă
șorici crud. Marinache are liceul, a
stat cițiva ani în București la Triaș,
dar cînd vine Crăciunul se scoală ță-
ranul din el:

— Șefule, mă duc să tai porcu!
Nu-l mai interesează nimic. Cînd se
întoarce la treabă iar ride de țărani,
că-s proști, că nu știu să trăiască...
E un tip interesant!”

Trecuse 1096. Afară, un frig umed,
de-ți plîngeau oasele. Se băgaseră
ciinii în sala de așteptare, numai
capul și-l țineau afară. Aveam o car-
te de citit — niște povestiri —, nu
mai țin minte autorul. În orice caz,
francez tipul. Tocmai citeam una,
aiurită rău, cu unul care căuta o scri-
soare; și l-o găsește detectivul, pe
masă. Ajunsesem aproape de sfîrșit;
eram curios să văd cum se termină.
Și odată începe să latre ăla tîrcat.

Dat dracu' ciinele ăsta! Dacă trece
careva, noaptea, la un kilometru de
gară, tot îl simte. Ascund cartea, îmi
aranjez cravata la gît și aștept. Se
luaseră acum și ălalți după el. Am
mai stat puțin. Nu lătrau întăritat;
cînd se apropie cineva, se întărită.
Ies în ușă — nimeni pe peron. M-am
dus la ei să-i potolesc. Au tăcut toți.
Asta tîrcat, al dracu', se tîra pe bur-
tă în fața mea și scheuna. N-am mai
pomenit ciine deștept ca ăsta! Se
tîra pe burtă, spre corcodușii din spa-
te. Voia să mă ducă acolo. Nici acum
nu știu de ce m-am luat după el, pe
scirba aia de vreme.

Ajungea lumina și acolo, de la lăm-
pile de peron.

Între corcoduși era o grămadă de
pietriș rămas din toamnă, de la revi-
zia liniei. Pe grămadă, un tip — cu
fața la stele! S-a apropiat ciinele de
el și a început să scheaune. O incurca-
sem — credeam că-i mort tipul. Nu
prea-mi venea să mă apropii de el.
Ciinele mai scheaună puțin și se apu-
că să-l lingă pe obraz. Tipul mișcă
din mină și oftează. M-am gîndit că
e pilit. Coboriseră cițiva din 1096 fă-
cuți tîndări!

— Scoală, nene, de acolo, că-ți in-
tră salteaua în coaste!

— Păi, zice, dacă m-ajuti, impega-
tule, mă scol.

Nu i se împletcea limba, însă
de-abia îi auzai glasul. Avea pe el
o manta de paznic groasă, de iarnă.
L-am apucat de umeri; era mai ușor
ca un copil. Filia manta aia pe el.

L-am dus în birou. Am tras ban-
cheta lingă sobă și l-am întins pe ea.
Se învințise de frig de cînd zăcea
afară. Am pus o pătură pe el și man-
ta deasupra. Cînd l-am dezbrăcat de
manta, n-avea decît pantalonii și o
bluză de pijama.

L-am dat niște cafea fierbinte. Ju-
mătate de cană a vărsat-o pe el că
tremura din toate șuruburile. Auzai
cum îi clănțane dinții: Nasol zgomot!

După vreo zece minute și-a mai re-
venit. Îl întreb ce-i cu el. Îl mai în-
trebasem și înainte, dar cu clănțanitul
ăla, nu înțelegeam ce zice.

— Vin și io de la spital, impega-
tule! Mă duc acasă.

— Cum ți-au dat drumul acasă, mă
nene? Nu s-au uitat cum arăți?

Se întoarce tipul cu fața spre mine;
avea pielea de pe obraz, ca de gălnă,
și urit la culoare, vineție.

— Că am stat să-i întreb. M-am
înțeles cu portaru'. E d-ai niștri, din
Moțăței. I-am dat dreptu' lui și m-a
împrumutat cu manta, cu pantalonii...

Pislarii l-aveam io de acasă, că era
curent pă colidoare, cu spitalu' lor!

— Imi face cu ochiul:
— Stau și io acasă de sărbători, și
mă duc înapoi...

— Și cum ajungi în sat?!!!
— Pă jos, cum s-ajung! Mai stau
nițel și mă duc...

— Și imi face iar cu ochiul:
— E bine aici, impegatule, e cald.

Vreo cinci minute n-am mai avut
timp de el. A sunat telefonul de ser-
viciu. Noaptea, e cite unul pe linie —
n-are ce face, și mai e și frica să
nu te fure somnul — își sună vecinii
de stație pentru nimicuri. Așa făceam
și eu în primul an. Unul din ăsta e
în stare să te întrebă dacă un vagon
din cutare garnitură de marfă nu cir-
culă cu o roată înfrînată. Însă acum
chiar se întimplase ceva, la trei stații
mai încolo de Titu, Sărise un vagon
de pe linie. Un vagon cu fier
vechi, de la coada garniturii.

Cînd termin, mă întorc spre omul
meu. Moțăței e și un sat nenorocit:
intră în sistematizare și ăia de la te-
lefoane s-au grăbit să le scoată tele-
fonul. Altfel sunam în sat, să vină
careva, să-l ia cu mașina.

— Nene! Bă nene!!

Mă duc lingă el; aiurea, că dăduse
ochii peste cap. Ziceam că dăduse în
primire. L-am pus mina pe piept: îl
bătea inima. Am telefonat la Răcari,
la „Salvare“.

Mă trecuseră toate apele. Dacă îți
moare unul din ăsta în birou, te-al
aranjat. Cum o întorci, tot prost pici!
Ăia de la siguranța liniei te iau la
întrebări, că l-ai adus înăuntru, în
timpul serviciului. Procuratura vrea
să afle dacă n-ai avut ceva de îm-
părlit cu el. Tipa care mi-a răspuns
la telefon, cumsecade; mi-a promis
o mașină, imediat.

Pină să vină mașina, m-am chinuit
cu ăsta, să-l îmbrac cu mantaua,
dacă i se întimpla ceva, să zic că
de-abia l-am adus înăuntru.

Cînd a intrat mașina pe peron, s-a
trezit și tipul. Adică s-a trezit exact
cînd au apărut ăia cu targa în birou,
șoferul și infirmierul.

— Ce vreți, bă!!!!? face.

Ăia doi pun mina pe el, să-l așeze
pe targă.

— Ia luați, bă mina dă pă mine,
'vă-n aripă!

L-a scuipat pe șofer, că ăsta îl lua-
se de umeri.

S-a dat jos de pe banchetă și a în-
ceput să ne injure pe toți-trei. Că
unde ne trezim noi, să punem mina
pe oameni!

Ăștia doi și-au strîns targa frumușel
și-au luat-o spre ușă. Șoferul,
parcă eu îl scuipasem:

— Dom' șef, o să te coste distracția
asta. Ne pui degeaba pe drumuri!

Ce era să-i mai spun!? Au pornit
sirena și-au întins-o.

— Asta ridică din umeri:

— Ce să-ți fac, impegatule?! Nu
te-am pus io. Ți-am zis că mă duc
acasă: mîncă și io o friptură de
cîrnat, beau un pahar de vin și dacă
o fi ceva, mă găsește în patu' meu...
Asta-i treaba!

De-abia își mai tîra picioarele cînd
a ieșit din birou. M-am luat după el,
nu-mi venea nimic în cap, să-i zic.
Îl văd că pornește printre linii. A fă-
cut vreo zece pași și s-a așezat pe
linie, să se odihnească.

— Impegatule, îți trimit mîine o
curea dă șorici și-un kil dă vin. Mii-
ne la prînz, îți trimit, ai auzit??

Mi-a adus a doua zi o puștoaică
șoricul și kilul de vin. Bun șoricul;
pîrlit la meserie și moale! Tipul n-a
mai apărut la gară.

ion mărgineanu

în interior sînt
la dispoziția cerului

la capătul fiecărei zile, floarea durerii,
revărsîndu-se oaspete nepoftit la masă,
piatră în gînd, otrăv-n rugăciune,
sieri în cuvînt,
te cerți cu familia, cu somnul și
de cumpăna nopții...

2.
sînt mereu invitat la casa spiritului
inițial,
care veșnic îmi scapă de îmbrățisare

3.
mercu între gol și plin spiritul
mă părăsește, coboară și urcă,
trupul, așa cum îl suportă eu, este
și lutul stîrnit de umbra lor
gilceava

4.
și voluptatea, viperă stearpă în pumnii,
și apoi lemn uscat

5.
raționament, experiment, intuiție
au deopotrivă albul și negrul
da-șul și nu-ul
abisul
de aceea nu sîntem, nu vom fi prima
prăbușire în univers
și nici ultima

6.
în baie pîianjenul mort
în propria-i bucurie, pe pragul asceticeii
sale autorități,
deasupra, pinza cu nervii relaxați —
clopot ce-i bea privirea,
pungă cu venin

7.
și peste trei mii de ani voi dori să știu
mai mult
chiar dacă o să fiu îngrozitor de
fărîmițat în interior

și Horea-i chin
scăzut din moarte

la Alba Iulia pe poartă
e un vultur, stîrv de piatră moartă,
de lac secat i-e uitătura,
cruzimea ei, ciumă pe gura
spinzurătorilor desarte
ce varsă mil de-atîta moarte.

și-n crăpături de zid coboară,
otrăv oarbă ce-nfloară;
nu liniștea-impănată i fiară
ci umbrele ce-i curg din gheară —
Imperii sterpe, voce-amară
cîzînd în lut, stea funerară;

trec de arcada-nlăcrimată
și totu-i tragere pe roată
și duh ce-n fulgere mă-mparte,
și Horea-i chin scăzut din moarte.

II. Marius Ovidiu-Clețiu

Mai întâi domnul Clețiu m-a întâlnit în gara din Timișoara; m-a salutat și apoi m-a întrebat încotro, domnule. Pe urmă m-a întâlnit în gara din Arad de unde trebuia să iau, la ora nouă, rapidul Dacia. Era frig, degeram, păzeam bagajele unei familii care nu voia să spună unde merge. Dinșii, erau incogniti. Dar făceau cumpărături, circulau, amușinau trenurile, călătorii suspecti, traficanții, șmecherii care voiau să vîndă forinți. Îmi lăsaseră în grijă și copilul: avea zece ani, era mut și vioi cit incapere, se distra aruncîndu-se pe jos. Am înțeles ceva mai tîrziu, cînd mama a început să-mi divulge din secretele familiei, că așa fac fotbalistii.

Pe urmă l-am întâlnit pe dl Clețiu chiar în compartimentul în care aveam rezervat locul. Dînsul era foarte amabil, colaborase la revista **Orizont**, cu un articol despre necesitatea unui institut de cercetări sud-est europene la Timișoara. Îl ascultase pe Noica la Păltiniș. Fusese unul din familiarii lui. Merge la Viena, unde are o bursă. Studiază filozofia. E fizician și mai vrea să facă filozofia la Viena.

Domnul Clețiu crede că Noica a fost asasinat. E sigur de asta. Crede că și Eminescu ar fi fost asasinat. De unul cu pietriul. Un killer profesionist.

În ceea ce-l privește pe Noica, eu sînt — în mod categoric — de partea celor care spun că a murit de moarte bună. Altfel cît de bună poate fi moartea cuiva.

Uite-asa trece vremea și uităm că în vagon sînt minus zece grade. Da, dar nu mai sînt oare vagoane care salvează onoarea căilor ferate române? Plec în explorare și descopăr unul, în care toate-s pulbere dar cald e. Căldură mare. Baie de aburi. Pe culoar apar și dispar, pe urmă se îngheșue cetățeni ai republicilor asiatice: vietnamezi, coreeni, mongoli, spune domnul Clețiu care îi recunoaște. În gară la Arad era plin de ei. Vin fără viză, unguiri în tren și îi dau înapoi la Arad. Uite așa fac hufa pînă cînd — poate — scapă. Mai apare

în compartiment un tucluriu pe care grănicerii unguri îl gășesc în neregulă. E în regulă, spune cetățeanul protestatar. Pe dînsul îl așteaptă mașina la Buda-pesta.

Afară e frig, în vagon se face frig. Iar asiaticii: i-au mai rărit, dar au mai rămas. Domnul Clețiu îi știe, e plină Viena de ei. De fapt, nu Viena e capătul drumului, acolo e doar o haltă. Se duc în Germania, pe urmă cine știe unde. Dar cu acest tren vor ajunge, în mod sigur, la Viena.

Mă uit în jur, din 2-3 s-au făcut douăzeci. Sînt îmbrăcați subțire, dar nu le pasă. Degustă gerul european și condițiile minunate ale vagonului nostru.

În compartiment sîntem singuri, eu și domnul Clețiu. Discutam ca doi intelectuali români ai anului 1992 despre Noica, Liceanu și Pleșu cînd obosim sau cînd acest traseu se împotmolește (niciodată nu știi ce se întîmplă cu dl Pleșu: dacă dînsul, carevasăzică, contracandidează) dl Clețiu îmi povestește despre Viena. E bine, el locuiește la Kolpinghaus, la hotelul Kolping, în cameră împreună cu un băiat din Oradea și unul din Praga. În hotel mai sînt asiatici, africani, toate națiile pămîntului. A cunoscut doi marocani care au fost teroriști în București. Ei au spus: pe 22 am fost în București. El merge la Burschenschaft, ia lecții de scrimă. Au și xerox acolo, dacă am nevoie, îmi poate trage gratuit niscaiva cărți. Pot să-mi trag la xerox cărțile și în alte părți, dar costă. În Austria totul costă.

Asiaticii s-au mai înmulțit, se îngheșue pe culoar, se uită în compartimentul nostru: dar nu intră în Viena, spune domnul Clețiu, au deschis cluburi de arte marțiale, restaurante, au lansat cele mai leftine prostituate.

Eu credeam că prostituatele care au schimbat istoria prostituției sînt cele din fostele țări socialiste, că românele sînt în stare de cele mai ilustre performanțe, domnul Clețiu mă privește cu tristețe și îmi spune: **nici pomeneală.** Și-mi arată una: parcă-l de la curtea re-

gelui Bhumibol, exclamă, obligîndu-mă să corectez: pe culoar se îngheșue nu numai cetățeni ai republicilor asiatice, ci și supuși ai regatelor. Cît despre lebede, spune domnul Clețiu, e o invenție.

Așa, prin urmare, istoria cu lebedele mîncate de țigani cu cetățenii români e o invenție. În trecerea mea prin Viena acest adevăr va fi reluat de multe personalități ale vieții literare artistice, toate dispuse să dea o dezmințire oficială. Să ia poziție.

Pe culoar îngheșuiala crește, crește. Ne-poata regelui Bhumibol își cere permisiunea să stea cu noi în compartiment. E vreun loc liber? Sînt șase. Domnul Clețiu, politicos, o ajută să-și așeze geamantanul. Nu, ea nu face parte din grupul de asiatici, dînsa e bucureșteancă. E rodul unei întîmplări amoroase pline de poezie dintre un bursier vietnamez și o româncă urmasă a Ghiculeștilor. Are în poșetă chiar arborele genealogic.

Așa, chiar îl are. E cit o harță a R.S.R.-ului, dintre acelea așiate pe pereții claselor elementare. Descoperim pe o ramură un Poenaru.

— Acesta-l însul care l-a omorît pe Eminescu, îmi șoptește tragic domnul Clețiu, Cu pietriul.

— Era o petricică trasă dintr-o praștie, fi spun.

Nu mă crede, o privește cu ură pe urmașa asasinului. Pe urmă se mai îm-

Cornel Ungureanu

Ultimul idealist

Pitînd, în urmă cu patru-cinci ani, pentru prima oară, textele lui Caius Dragomir, care nu știu prin ce miracol (nebunuite și tainice sînt căile Domnului), apăruseră la editura „Dacia” din Cluj, și mai apoi încă două cărți, **Aspecte naturale**, Cartea Românească, 1989 și **Odele morții**, editura Eminescu, 1992, așadar, mai întâi frunzărind, alegîndu-mă pe ici pe colo cu cite o picătură, o lumină din ceea ce interpretul, hermeneutul și nu vrăjitorul, stăpînul numelor numea pe timpurile fericite ale artei **Dichtung und Wahrheit** („Ocazii pierdute — nisipul trecutului îngropînd pași de argint la cea mai mică deplasare a vremilor/Un cuvînt... Strigam acei nume, acolo, în deschiderea către apă a paravanelor — în fața tentațiilor și disperării. / Dar corpul tău transformă pustiul în vapori opaci, sfîșiați de îndepărtatele flăcări, / Tropicale, îngropate în rocile golfului, / Dorințele mele pentru gîndul tău bun — arabesc pe trunchiul rînit al palmierului-fantomă. / Din castelul de nisip al unui răstimp indecis, un sir al nesfîrșitelor nume — drumul paradisului este pavat cu armonii de glasuri / Miinile pe claviaturi ale spațiului și acompanieră îndepărtată a elipselor unor adevăruri bicentrice. / Priveam un apus — așteptam ucigătorul val, estetica durerilor tale.“ — **Deschiderea către apă — Sentimente în perspectivă fluidă, în Odele morții**); și apoi, tot mai intrigat, mai atent și mai plin de încîntare, textele din ce în ce mai clare și mai epurate de stingăciile începuturilor, mai pline, mai armonice cu ele însele, cu tonul lor general, subiacent, misterios, care ține în viață orice făptură vie — pot spune, desi cu oarecare doză de neliniște și uimire, nu pentru mine, dar pentru el, cineva pentru care te temi să nu devină ceva, altceva decît este, o ființă atît de fragilă și vulnerabilă în deșertul de cenușă al zilelor noastre în care poezia a redevenit ceea ce este, un articol de lux pe care însă nu-l cumpără cei bogați, ci cei săraci cu duhul, căci a lor va fi împă-

răția cerurilor, deci am putut spune: **iată încă un poet, Doamne!**

Căci, vai, de poezi mi-a fost totdeauna o milă enormă, una care mă face să mi se umple sufletul și ochii de lacrimi. Aș plînge în hohote, ca Alloș Karamazov strigînd: „Copilașii, ah, copilașii!”, dar nu sînt în stare, nu mă țin puterile! De poezi mi-a fost întotdeauna atît de milă, încît îmi spun că mai bine de ei cînd mor, cînd scapă de agresiunea atît de periculoasă a acestei lumi în fața căreia ei sînt ridicoli, fără nici o apărare; și uneori mi-a trecut prin minte soluția mai mult decît de dorit, ba chiar, salvatoare pentru aceste fapte care apar cu acest stigmat, această rană incurabilă, mortală care este arta, pe chipul pămîntesc și nu astral, somatic și nu psihic al omului; mai curînd s-ar retrage în moarte, mai bine nici nu s-ar naște, trimițîndu-și de acolo, de sub pămînt sau din cer, poemele împreună cu o biografie fictivă, desigur, care să le completeze autentică poezie, decît să fiu obligat și constrins să cred că ei au trăit printre oameni, izbindu-se de oameni. Albatrosul lui Baudelaire batjocorit de marinarii la bordul corăbiei nebune a lui Rimbaud, cu o aripă bătînd în cer și una înfiptă-n pămînt?

De unde așadar l-o fi adus pe lumea aceasta Dumnezeu hazardului, căci studii medicale avînd și cercetare științifică făcînd, el publică eseuri pe diferite teme, între care un serial de fenomenologie a spiritului — politic — istoric — filosofic — religios, în revista „Luceafărul” cu titlul **Metamorfoza unui sistem de semnificații**. Iar de curînd i-a apărut, tot la editura Dacia din Cluj, **Argument pentru o esteică a științei**, din care, pentru a proba seriozitatea și anvergura demersului său filosofic, voi cita numai cîteva titluri de capitole: **Cunoașterea, Limbajul, Natura faptului estetic în artă și știință, Natura frumosului, Oglinzile omului**. Aceste preocupări de pură speculație filosofică, prin însăși natura lor teoretică, abstractă, ar trebui să constituie, prin ele însele, dovada sigură că

autorul lor se gășește dotat și înarmat pentru latura negativă, schematică, rațională a lucrurilor, pentru cuantificabilul și referențialul în care poate fi proiectată lumea ca obiect de studiu preferențial. Că nu există, așadar, loc pentru corola de minuni a lumii, că taina nu poate fi mai mare decît adevărul.

Și, cu toate acestea, trebuie să revenim mereu și mereu la cercul magic, fenomenologic, conform căruia în mod aparent paradoxal și tot așa de evident, logic, pe măsură ce crește suprafața de contact cu lucrurile cunoscute, curtea (cercul) cu obiecte domestice, într-o măsură și mai mare, crește hotarul (circumferința) cu lumea necunoscută aflată în afara acestui cerc. Cu alte cuvinte, pe măsura creșterii gradului de cunoaștere a lumii, va crește într-un mod corespunzător coeficientul ei de necunoaștere, extinderea domeniului de investigație rațională, științifică a lumii nu va scădea, ci va adînci misterul care-o împresoară, mister care, desigur, face obiectul de predilecție al artei, al visului, „corola de minuni a lumii”. Cu cît învățăm mai mult, cu atît știm mai puțin, sau, la limită, conform propoziției preferate a lui Socrate: **știm că nu știm nimic**. Iată situația din ce în ce mai simplă și paradoxală la care se ajunge.

Poezia lui Caius Dragomir are ceva din pasiunea sfîșietoare a faimosului vers scris de Mallarmé: „Hélas! la chair est triste et j'ai lu tous les livres”, nu însă în sensul lui tare, plin, primar, ci numai ca nuanță a dezamăgirii celui care iubește cu prea multă ardore această lume pentru a nu cădea în disperarea că o va pierde, pentru a nu fi de un izemodiabil, radical pesimism, în care neantul să nu fie ridicat la rangul de ființă absolută, încît, iată, cuvintele se transformă, devin însuși Cuvîntul, iar acesta — **Dumnezeu cel viu** în care crede din toate puterile și pentru care și-a concentrat toate energiile spirituale reflectate din impactul somatic cu o alteritate mișcătoare și efemeră: idealul nemîșcării eleate proiectat cu încredere oarbă în cuvinte într-o vreme cînd aproape nimeni nu mai este dispus să se dăruiască astfel cu toată ființa umbrei lucrurilor, numerelor, numerelor date celor din cer, precum **că sînt și celor de pe pămînt, precum că nu sînt**. Acesta ar fi primul stadiu al idealismului — de natură filosofică, pe linia verticală, paradigmatică, ontologică — al lui Caius Dragomir.

Al doilea nivel al idealismului său, după acest ger proxim, transcendental, care se constituie într-o diferență specifică, estetică, îl vîd în circumscrierea universalului pur artist, de o decadentă alexandrină a vîrstei experiențelor vitale ale corpului terestru orientat după unul astral plutînd deasupra zăpușitoarelor arome și culori tari, mediteraneene (de la mijlocul lumii), adică: un fruct,

blîndește. Dînsa ne spune cum că a primit o bursă, va studia pianul, probabil o așteaptă cineva, dar dacă nu o așteaptă? Va sta la un cîmîn așezat lângă castelul prințului Eugen.

Domnul Clețiu ne ține o conferință despre ce trebuie să știe un străin care ajunge la Viena. Cum să-și cumpere abonament pe Verkehrsmittel și asigurare socială.

Da, zice domnul Clețiu, și aveam să mă conving de zece de ori de acest adevăr, pentru un vienez orașul e o mîndrie personală. E al lui. Se mîndrește cu el. Austria îi aparține, așa cum îi aparține și Viena. Dacă îl vei întreba unde e curățare stradă, te ia de mîna și te poartă pînă la doi pași de ea. La noi statul e al celorlalți, e ceva ce trebuie tras pe sfoară. La ei numai pușlamalele cred asta. Sînt amabili din cale-afară, sînt cei mai amabili din lume. Ei, și arta lor de a trăi...

(Despre arta lor de a trăi, despre cofetăriile, restaurantele, barurile de noapte, bordelurile, actrițele, cafelele vieneze, voi scrie în altă secțiune a acestui jurnal. Subiectul merită o secțiune aparte).

Afară e frig, în vagon s-a încălzit iar. Treceam de granița maghiară, treceam de granița austriacă, facem schimb de sandvisuri, facem schimb de mere-pere, domnul Clețiu ne oferă, dintr-un termos de sorginte vieneză, cafea vieneză. Doamna Bhumibol reia subiectul Poenaru și pe urmă, ca niște bravi intelectuali români, schimbăm păreri despre opera lui Noica și despre ministeriatul lui Andrei Pleșu. Dînsa e foarte frumoasă și speră că va descoperi în Viena un climat propice. Dînsul ne spune că trebuie să predea un pachet domnului Hans Dama.

Așa că îi spun domnului Clețiu că și eu va trebui să-l predau domnului Dama o lucrare despre Lenau. El e lider în Levangesellschaft.

Să ne întîlnim miine în Karlsplatz, spune dl Clețiu și acum lucrurile se precipită: trenul ajunge în stație, frumoasa e așteptată de doi viteji thai, eu sînt condus de prietenul meu pînă la U-6 de unde trebuie să ajung la stația Währing. S-a interesat el. Acolo mă dau jos și, pînă la noul meu domiciliu, Schopenhauerstrasse 3, nu sînt decît vreo zece pași.

E un frig cumplit, viscolul trece haihul prin hainele mele neobișnuite cu vremurile. Deger. Trag după mine geamantanul vreo două ore și, ca-n povestea lui Caragiale, mă descopăr învîrtîndu-mă în jurul noului meu domiciliu: la hanul lui Minjoală. Înșurubat în ora 20 a zilei de 20 ianuarie, sun. Sun. În fine, în fine, dincolo de ușă se aude ceva...

un pepene, de pildă, tăiat în două și umplînd universalul cu parfumul și scilipirlă sale — roșu, verde, galben, azur — răcoroase, ceea ce dă imediat un aer de exotism și rafinament artistic, extravaganț; o femeie dintr-un alcov, într-o cetate leneșă, grecească și arabă, și la Lawrence Durrell; un bărbat fumînd o țigară de opiu și trecînd ca o umbră printr-un poem, descărnat-voluptuos-fruct-oprit, de Kavafis, în aceleasi locuri ale desfrîului și ale artei. Ale artei de a iubi, ale artei de a muri, ale artei de a scrie — sfîntă treime a hedonismului cu ochii la cer: „Corpul tău și mișcățile tale, privirea, apoi ceea ce se socotește a fi sufletul, viața ta de dincolo de suflet și spirit, dar nu o absență a spiritului (care adesea ne-a unit prin egalitatea sa mai puternică decît aceea a timpului, spațiului, durerii ori haosului) — mînușchi de raze pierzîndu-și suportul dens al originii. Iar obiectele au început să emită o dată cu dispariția speranțelor. / Mușchii, umerii, brațele noastre, doar fin însemnate, precum abdomenul statuii gigantului după trecerea vulturului obstinat, într-o după-amiază perversă. La retragerea mingiilor tale, lucrurile au avut o clipă forescentă memoriei universale. / (...). O planetă cobora prin intimitatea spațiilor noastre, prin umbra răcoroasă, pînă în atmosfera firavă ascunsă de grijă în noi. Plantele noastre purtînd suflete uitate.“ **Pimbări după ploaie**, *ibidem*); o curbură a spațiului în funcție de curbura luminii pe șoldul unei femei goale care dansează după o melodie cîntată la chitară în semiintineric unei oădi cu perne de mătăsă și covoare pluate, sau culcată într-un cot, privînd la un vis pe care numai ea îl vede printre norii de cafele și hașis; o femeie din Levant / doarme cu al ei amant — nici vorbă de acest aer înăbușitor în poemele atît de rarefiate, de hiperboreene, de muzicale și de erudite ale naivului, credulului Caius Dragomir. Ce Dumnezeu al hazardului l-o fi adus aici printre noi, campion ai scepticismului și ai suspiciunii, care nu ne mai recunoaștem părintii ca elemente pămîntești ale continuității și deci ale sacralității noastre, dar nici pe noi înșine, cei de azi, despre care nu putem crede că sîntem cei de ieri, fie și într-o formă nouă: înțeleaptă, dar aceeași orice s-ar întîmpla, pe toți Zeii!

Acesta este al doilea element, de natură estetică, pe linia orizontală, sintagmatică, epistemologică a idealismului lui Caius Dragomir.

Dan Laurențiu

Cum poate fi salvată pornografia?

S-a scris în presa noastră cu destulă ipocrizie despre efectul nociv al pornografiei mai ales asupra tinerelor generații. Lucru, îndeobște, valabil! în egală măsură însă, nu s-a spus că nocivitatea pornografiei nu derivă atât din prezentarea „fără perdele” a unor scene erotice, cât din desprinderea acestora din corpul presupus artistic al operei literare sau cinematografice. Mai clar exprimat, pornografia este determinată de mediocritate. La urma urmei, nu văd nici o deosebire între un film burghez după toate rețetele plate ale establishment-ului și un film porno unde sexul se banalizează prin repetiție. Ambele producții poartă pecetea mediocrității. Le desparte doar o înțelegere diferită a libertății. Dar nu de asemenea libertate avem nevoie. Avem nevoie de artă. Artă adevărată mai presus de morala timpului în care a fost realizată. Fără ca prin aceasta să fie AMORALĂ. Să fie SUPRAMORALĂ, înglobând dimensiunea etică și antietică până la a le transfigura în cerul lui „dincolo de bine și rău”. Dar numai puțini creatori pot face aceasta, după cum și puțini receptori pot s-o înțeleagă! Pornografia, altfel spus, nu poate fi salvată decât prin înglobarea ei în acea creație care, prin forță și intensitate, reușește să sublimeze scenele așa-zis obscene. Iar a sublima nu înseamnă a evita, cum s-ar putea crede. Problema este foarte simplă. Viața, în toată amploarea, exaltarea și deprimolada ei, cuprinde un registru uriaș de la cumințenia feciorenică la cea mai abjectă perversiune. Dacă dormitoarele burgheze sînt închise și au storiurile trase, interzicind astfel accesul pentru a nu vedea ce se întîmplă de fapt în patul soților respectabili care în viața oficială pledează, să zicem, împotriva literaturii și artei pornografice, aceasta nu înseamnă că viața le exclude actele intime din tabloul ei. Din punctul de vedere al atotcuprinderii demiurgice, nu poate fi omis nici un detaliu din lunga gamă a comportamentului omenesc, ceea ce însă ne face să credem că Dumnezeu, în ipostaza sa creaționistă, ar fi putut avea intenții pornografice. Analog, un creator autentic pentru care există diferență între o femeie goală și o femeie dezbrăcată doar ca semnificație intelectual-estetică și cituși de puțin ca frison al unei pudori lamentabile, nu poate avea intenții pornografice. În acest fel, opera sa este pusă la adăpost de orice fel de cenzură penibilă. Din păcate, nici un creator, chiar și Shakespeare — deși pasajele licențioase ale operei sale sînt de tot delc-ul — nu se ridică la altitudinea și impersonalitatea Demiurgului. El rămîne totuși captiv

prejudecăților în fața cărora, pînă la urmă, cedează. Dacă cineastii care au ecranizat părți ale operei shakespeariene au fost aproape de spiritul marelui dramaturg în măsura în care nu au evitat scenele falstaffiene, acolo unde decrepitudinea imbinată cu lascivitatea este sublimată pînă la suprema nevinovăție a Vieții totale, atunci ei au înțeles arhetipul Creatorului dincolo de parcela eticii. Ar fi interesant de scris un studiu despre pornografia lui Shakespeare tocmai spre a demonstra că acest lucru nu există. Există în schimb aura de sublim care innobilează cea mai neagră mizerie morală și fizică. În fond, cînd puritanii au interzis teatrul în secolul XVII după Revoluție, nu au dorit decât să impună cenzura unei mentalități filistine. Această mentalitate a triumfat secole de-a rîndul pînă în momentul în care emanciparea lumii moderne a sfărîmat canoanele artificiale. Din nefericire, această furie a sfișierii oricărui tabu a fost sterilă și nu a făcut decât să îngroașe tegumentul de mediocritate. Indiferent cite scene scabroase au fost aduse pe peliculă sau în tiparul cărții, lumea rămînea la același standard de suficiență și apatie. Ca reacție, comunistii au venit cu cenzura lor care a ostracizat sexul fără ca prin aceasta să realizeze purificarea. Dacă, piața românească actualmente este invadată de valuri de pornografie, aceasta, se înțelege, nu reprezintă cituși de puțin un catharsis după decenii de abstenență. Reprezintă doar o aliniere la spiritul vulgar și dizolvant al timpului. În felul acesta putem merge mult și bine, infundîndu-ne într-o producție mediocră și, la urma urmei, comunistă, în măsura în care comunismul nu a existat decât ca să stîrpească elitele și să impună spiritul gregar al masei anonime și nediferențiate. Din această cauză cred că soluția pentru a ieși din acest impas evident l-ar constitui chiar salvarea pornografiei. Nu ostracizarea ei prin aducerea unei noi cenzuri la fel de draconice ca cea care a fost! Ci incorporarea scenelor erotice, neatenuate în opere de mare valoare care să demonstreze spectatorului sau cititorului că sexul și actul sexual nu au absolut nici o vină dacă sînt înglobate într-o operă de maximă intensitate dramatică și chiar tragică! În acest sens, este limpede că o ecranizare a Crailor lui Mateiu, neocollind nici o secvență dură din carte, și în primul rînd cea a morții lui Pașadia, ar fi de mare ajutor pentru desființarea acestei opoziții false care s-a creat între creația pornografică și creația decentă. Nu există decât creație mediocră și creație de valoare. Impunînd acest criteriu de apreciere și folosindu-l ca termen de educație am reuși să

In casa goală
eu și o frunză.
Cu ce îndreptățire ?

GLOSSĂ

În casa goală a unchiului meu, în zi de toamnă, așteptînd. Un geam spart și scintele cioburilor care nu s-au desprins, lumină interioară a sticlei, vertij al tuturor lucrurilor care nu s-au împlinit. Culorile ultimelor frunze, transparente grăbite să ajungă inutilitatea cerului. Un mic păianjen urcă pe geam, apoi coboară. Iși urzește firul — sisif microscopic — ori își face tacticos plimbarea de dimineată, liber și fără nici o grijă? Liniștea care mă nconjoară. Liniștea celor citorva camere goale, a mobilelor părăsite, a prafului sătului de sine însuși, a vazelor de flori de ani întregi fără flori, a clanțelor neatînse de mină omenească. Trepte spre mine însumi. Casă în care voi locui. Puțină spaimă și multă predestinare. Gol alcătuit din firimituri, din nunațe. Ne vom vedea pe platouri înalte, într-un aer șfichiuit de urme de nori. Cel care-mi va veni în intimă, pînare va fi ultimul chip privit în această viață. Vaș scuturat îndărătul pașilor. Un disc alb de telefon învîr-

tindu-se ca o morișcă: ruletă a personalității. Frunza care-a căzut pe pervaz mă fixează cu trei pete galbene echidistante, mă țintuiește în mileniul următor.

Încercăm să nu facem nimic. Calca-nele caselor duc umbre de frunze și zgîrieturi de crengi elastice. Aștepti și nu aștepti. Nimicul e în tine ca fibra lemnului în lemn. Te întrebă dacă totul poate începe din semiluna unei unghii tăiate. Nu avem nimic mai tăcut decît ochiul. El întoarce pe dos toate priveliștile, printr-o simplă mișcare de rotire. Dacă ochiul ar vedea, la propriu, înlăuntrul nostru, poate că lumea ar fi alta. Poate că n-ar mai exista crime, înșelătorii, revoluții. Poate că exteriorul ar deveni mai fad și mai neimportant: simplu cadru material, dureros doar prin continuitate. Direcția spre interior ar deveni singura productivă, singura care ne-ar legitima. A vrea doar să cochetezi cu ea ar fi imposibil: te ai poticni și ai cădea cu totul în exterior, în nănt, în abulie.

(Jurnal anticameleon — 20 oct. 1991)

Constantin Abăluță

ieșim din înțeleștarea gratuită a unei parazitare dualități. Firește, este o utopie! Lumea va avea întotdeauna nevoie de excitație fără meditație! Va avea nevoie de actul nud, refuzînd încărcătura psihologică ce ar justifica lefapt contopirea sexelor“. În fond, dacă ne-am aminti o peliculă wajdiană celebră, Pămîntul făgăduinței, am putea înțelege din desfășurarea ei că tot ceea ce ar fi putut fi pornografie în acel film și nu a fost totuși, fiindcă Wajda a evitat filmarea unor anumite scene ca acelea consumate între eroul interpretat de Olbryzky și evreica erotomană, lăsîndu-le doar sugerate, nu ar fi jignit cituși de puțin morala comună. Deoarece în acea peliculă totul trebuia spus fără nici o reținere pînă la ultimele consecințe ale celei mai intransigente plasticități. După cum în prezumtivul film realizat după Mateiu lucrurile ar merge în același sens. Desigur, pornografia este o chestiune pînă la urmă de imagine, de solicitare a văzului și mai puțin de lectură. Pornografia, practic, s-a lansat din momentul în care cinematografia a devenit fapt curent. Pornografia aparține altfel spus, artelor „simultane” și nu „succesive” pentru a adapta ideea lui Lessing din Laocoon. Dar există și pelicule în țară, țepi se consumă acte sexuale, prezentarea celui mai infim

detaliu anatomic ar duce la un fiasco estetic total. Ar fi bine să ne amintim de Elvira Madigan a lui Bo Wideberg sau de Iubita locotenentului francez a lui Carol Reisz în care, într-adevăr, puritatea, ca amplificare a misterului, trebuie respectată în litera ei și nicicum intinată de cine știe ce veridicități ce nu și-ar fi avut deloc rostul. Astfel, stau lucrurile în privința mult discutatei, mult infieratei și mult doritei pornografii. Se poate face un Shakespeare pornografic sau un Dostoievski pornografic și cei autori aceste, stupide intenții s-ar lăsa posedați pînă la capăt de mediocritatea lor asasină. Problema, deci, nu se rezumă la o cenzură tiranică sau la o libertate prost înțeleasă. Problema se rezumă la ieșirea din robia mediocrității. După căderea adamică sau după seara ce a urmat gustării din fructul malefic primii oameni au căpătat brusc conștiința goliciunii lor. Dar aceea nu era pornografie, ci tragedie, suferință maximă, înrouată de nădejdea redempțiunii. Avem astfel dreptul de-a prezenta oameni incolăciți în nodul păcatului, dar a căror figură poate rămîne omenească, luminată de durere și curățată de o lacrimă pogorîtă din cer pe obrazul lor îmbătrînit.

Dan Stanca

ioan vieru

Marea Neagră

Bagajele călătoriei le risipim
cum se risipește luna în casa dintre
două așezări

har al instinctului, pradă stelelor
oarbe

tomuri subțiri
trecute dintr-o mină în alta
spre ghiolina secretă
să auzim vocea din interioare
bătăla aripii în numărul falsei
dezordini

aici e viețuirea
prin suferință
cît se reface vasul spart
cît legiunea imperiului
minte propriul eșafod

cît rătăcesc tinerii prin virstele altora

să vedem ce este dincolo de ziduri
acolo unde aurul caută fierul hipnotizat
iar bărbatul împărăția
acolo unde miinile pun săgețile
în arcul legilor
spre-a dispersa mistica blindeței

o mulțime imaginară
își urmează cîntecul tragic
pe străzi
cu nume de eliberatori
repetînd ruga
venită din cer

Maria
e o fantasmă a zăpezii
să se vindece trupul fiului
să cred, să nu cred
că întîlnirile noastre
paradoxul lui Unu
lui Da și Nu
nedeterminarea substanței și formei
ascunde vifonița
refuză mimotaurul
o vietate la pîndă

un preț disperat al naufragiului
să mă alerge hăitașii
alergîndu-se unii pe alții

să revină furtuna
aici și acum
realitatea este alta

între nor și moloz singele
rănește auzul

chipul e înlăuntru, salvat
de prăbușirea copacului după
căderea frunzelor
pe malul mării negre am confundat

ciulinii cu valurile
simplitatea cu barca
pînă mecanismul lumii m-a îngrozit
eroare a unei erori
să treacă oamenii unii prin alții
inconștiența să pară frumusețea

o, armonie a lucrurilor stranie!
nu conviețuirea
ci simțul păsărilor ne lipsește

Colierul indian

pentru Liana și Nino

De mil de ori am scris
dar ce păcat că n-am spus
de mii de ori
ceea ce am scris

iată cum se vede prin birtile
stolul
întrîndu-ne-n casă
va fi un periculos joc al umbrelor
pe un perete absent
nervilor destinzînd noaptea

copacii au fost tălași
să separăm lumina de umbra
spațiului liber
calvarul alb
e-o judecată a tulpinii
să credem în șansă —
orbită tinerețe —
dacă mai putem rămîne
la masa cu prea multe pahare.

Din amvonul Renașterii

Secolul al XV-lea italian este dominat de statura unuia dintre cei mai mari pictori ai Renașterii — **Piero della Francesca**. Prin personalitatea lui s-a afirmat deopotrivă spiritul exuberant al artistului și rigoarea cercetării matematice, într-o sinteză pe care ulterior epocile de înflorire a artelor și culturii au generalizat-o sub forma unui ideal uman universalist.

Piero della Francesca este primul dintre artiștii Renașterii care au înțeles în mod sistematic tentativa de aplicare a perspectivei geometrice în pictură. Capacitatea de a construi este vădită la acest artist, care nu a pus prea mare preț pe harul inspirației creatoare, ci pe știința elaborării unei compoziții prin extinderea punc-

telor de referință picturală ale subiectului abordat în adâncimea tabloului. Este unul dintre artiștii care au îmbogățit pictura printr-o modificare de fond a viziunii asupra obiectului ei. Dezvoltarea perspectivei prin creșterea importanței ei într-un tablou a fost un act de cucerire în epocă, o dezigridizare a canoanelor picturii, mai ales a celei cu tematică religioasă.

Piero della Francesca are meritul de a fi folosit elementele perspectivei, prin tot ceea ce conține aceasta în planul formelor și al articulării lor în spațiu, drept componente de reliefare a subiectului, în majoritatea cazurilor un portret sau o scenă biblică. Deși a portretizat mult, fiind, în acest sens, unul dintre artiștii care nu a dus lipsă de comenzi, Piero della Francesca nu a fost un tâlmăcitor de caractere. Personajele sale sînt desenate cu minuțiozitate, dar nu emană nimic din ceea ce ar trebui să fie mișcarea, fiorul lăuntric. Expresiile chipurilor au ceva din severitatea stenică a medaliilor. Compozițiile pe teme biblice sînt scenografiate perfect, dar personajele par a se mișca pe o scenă de teatru. Un aer convențional le domină aparența, gestul este, grandilocvent, scenele împrumută mai mult din atmosfera rituală ghidată de reacții mecanice. Totul pare un joc impecabil articulat, dar care este vidat de emoții. Preocupat cu deosebire de problemele construcției plastice și ale arhitecturării volumelor în spațiul pictat, artistul s-a limitat la imaginea descriptivă a ambianței umane pe care o avea în studiu, rigoarea definițiilor formale, geometrice fiindu-i suficientă pentru a ilustra o temă ce o avea în comandă.

A pictat mult, suma operei sale semnificând o viziune revoluționară la timpul ei față de tradiția picturii gotice. Situaarea personajului într-o perspectivă dominată de fundaluri pelsajate a fost o cucerire pe care toată pictura de după el avea să nu o mai părăsească. Între pictorii prerafaeliți ai Renașterii italiene Piero della Francesca este, alături de Giotto și Fra Angelico, o prezență de incontestabilă valoare, care a generat în arta europeană o influență benefică și durabilă.

Celebrul portret al Ducelui de Urbino (Federico de Montefeltro), ca și cel dedicat lui Malatesta și altor figuri marcante din epocă, rămîne ca o lucrare de referință pentru întreaga portretistică italiană a mijlocului de secol XV. De la asemenea opere se revendică creația de gen a unor Gio-

vanni Bellini și Antonello da Messina. Insuși Raffaele Sanzio și-a bazat concepția restructurantă în pictură și în arta de cult îndeosebi pe experiența înaintașului său, rafaelismul fiind astăzi receptat și ca o polemică estetică cu tendințele rigorigiste care s-au manifestat în acel timp și care aveau în della Francesca un exponent autoritar.

Muzeele lumii dețin numeroase din lucrările acestui pictor-matematician, deși cele mai multe dintre ele au fost inițial destinate incintelor sacre. Se pare că Piero della Francesca a fost unul dintre cei mai „vinați” pictori renascentiști, mișcarea mondială a lucrărilor sale fiind mai pronunțată în ultimele două secole.

Corneliu Antim

muzica

Muzică și „textualism”

Parafrazîndu-l pe înțeleptul Will, muzicianul ar putea spune și el: „Lumea este o Compoziție muzicală”. O face însă mult mai bine poetul Ion Mureșan: „Orice gînd stîrnea muzica în lucruri / mulți pierîră-n sunet dulce sugrumați...”. Primul vers, amintînd de Nichita, puternic și adînc emblematic, îmi pare că spune totul. Avem acolo gîndul / conștiința, apoi lucrurile / Lumea și între ele, ca o țesătură magică — Muzica. Ea are inefabil, dar și-o putere de temut.

Teoreticienii Noului Roman au lansat și ei o propoziție în centrul căreia stă, firește, „textul”: „Lumea este un text”. Imaginînd astfel o unitate, a lumii, o coerență a ei, un fel de proiecție în imaginar a lumii „reale”, afirmația nu intră, cred, în conflict cu cea anterioară. Sînt, în fond, două propoziții ale aceluiași mare Text. Conceptul ca atare nu mă interesează însă în sensul telquelist, ci în modul în care-a fost el „recuperat” de post-moderni. Diferențele sînt fundamentale. În primul caz el, textul nega lumea. În cazul al doilea o afirmă. În primul caz se vroia aneantizarea Autorului. În cel de-al doilea, acesta se plimbă nestingherit printre propriile rînduri. Iată-mă, eu sînt, pare el a ne spune. Nu-i cazul să mă luați tot timpul prea în serios. Avem aici, dacă se poate spune așa, o mică teorie a „relativității” în literatură.

Există totuși o legătură mai directă a muzicii cu ideea de „textualism”?

Răspunsul mi se pare a fi destul de simplu. Da, în măsura în care cele două limbaje (literar și muzical) sînt foarte apropiate. Prin faptul că sînt arte sonore, „spuse” (Borges consideră că literatura este esențialmente orală — trebuie auzită, Nichita le-ar fi numit, poate, arte ale „respirării”), apoi prin „temporalitate” și, nu în ultimul rînd, prin „sintaxele” lor. Vorbim în literatură, ca și în muzică, despre „frază”, „propoziție”, tipuri de retorici. Autocitarea, variațiunile, repetitivitatea, preluarea ironică (chiar de la Mahler), dar și neironică, însă distanțată a unor citate aparținînd istoriei, partitura (grafismele) ca „text” în sine și cu valoare vizuală, toate „jocurile” acestea aparțin, fără îndoială, unei „acțiuni textuale”. În spațiul aleatorismului, Theo Loevendie, un compozitor olandez vorbește chiar despre „text-composition”. Liviu Dăncăeanu include aici (ca recuperare a „naturalului”) și muzicile aparținînd „Noii consonanțe” tehniceilor, „speciale”. Brînduș suprapune (ca într-un depozit al propriei memorii) piesele sale anterioare și le oferă ca o premisă pentru o nouă creație muzicală, à la manière de lui-même Petru Stoianov reface în „Heteropsalmia” un traseu imaginar de la primitiv la o spiritualitate de tip bizantin, apelînd, într-o manieră proprie, la surse sonore preexistente. Adrian Iorgulescu în opera sa „Revoluția” ridică ironia din Conu' Leonida la puterea a doua, ca mai apoi să-și „relativizeze” oarecum demersul prin trecerea într-o zonă a visului. Și exemplele ar putea continua.

Dar să nu mai lungim prea mult textul despre text și să conchidem că, deși termenul nu a fost preluat de muzicieni, „ingineria textuală”, cum ar spune Mircea Nedelciu, nu este deloc străină de arta sunetelor.

Valentin Petculescu

„Muzică și «textualism»” este un fragment dintr-un micro-eseu preferența artelor”, simpozion prilejuit de zentat în cadrul simpozionului „Inter-„Zilele muzicii contemporane” de la Bacău.

parțial color

Reciclarea lui Valeriu

har Domnul, oricîte accidente ar avea, Emanuel Valeriu nu cade, nu pică, nu se tînguie, ci numai se schimbă. De la o emisiune la alta de la un telefon scurt la unul înodat, de la un stăpin la același stăpin, fiindcă i-au suflat ursitorile în destîn ca Tudorică în goarna Giuleștilor. Puțin oameni ar putea rezista unei avalanșe de simpatii ca personajul înfipt la etajul 11 al Televiziunii Române, asemenea viermelui în fruct. Evoluția cazului — Emanuel Valeriu e unul tipic, imun la orice presiune, fie ea și administrativă — ne întărește convingerea că împărăția nu va fi numai a celor săraci cu duhul, ci și a celor care pactizează cu duhurile. Condiția sa de vesnic colindător pe la porți rămîne în picioare (și el și condiția!) chiar dacă nu toți se grăbesc să-l deschidă, așa cum s-a întîmplat la postul de radio „Europa liberă”, unde a transmis pe viu dintr-o intrare moartă. Cel mai încîntat de vizitele sale pare să fie dispus Silviu Brucan dar, de la o vreme, popasurile i s-au rărit aici, din simplul motiv că profesorul de leninism-capitalism, punînd aceeași placă, începe să zgîrle auzul tovarășilor săi de arme și drumeții. Părea, așadar, firesc să treacă de la orientarea brucanliană la dezorientarea psihiatrică, călcînd pe stînga pentru a lovi în dreapta. De altfel, se vede de la o poartă încotro face fandările, spre ce bate. Mai exact, se zbate să-și impună propriile sale teze de elev întîrziat în bănci de credit. Incheierea emisiunilor cu pricina sperăm să aibă și un sfîrșit; nu garantăm că al lui Valeriu. Fiindcă pe el nimic nu-l cîntărește, nimic nu-l întîmidează, nici măcar Parlamentul, sub protecția căruia a glisat la timpul oportun, pentru a nu căpăta

rugină. Acum, sub tirul atîtor priviri, a receptat o nouă chemare (!), și de îndată a întemeiat emisiunea „Revista presei”. Unică în felul ei, pesemne o premieră mondială, aceasta aduce un nou argument în manifestarea protocronismului la noi. De fapt, în ce stă unicitatea? Asa, pe la miezul nopții, cînd își intră în trioluri cucuvelele, Valeriu strînge grațios spalturile de prin tipografii, își colorează mîinile ca un mamoș și începe să răsfoiască, sub protecția camerelor de luat vederea, paginile încă jilave, cu o tenacitate demnă de un geambaș. Unii spun că ar citi, alții că ar cuvînta. De rezumarea sau aprofundarea unor texte nu poate fi vorba, atîta timp cît procesul facerii se desfășoară sub ochii telespectatorilor. Verbul cel mai adecvat pentru o astfel de muncă pare să fie a frunzări. Emanuel Valeriu silabiseste unele titluri, așa, să aflăm cu o noapte mai devreme ce ne va aștepta a doua zi la chioscuri. Întoarce foaia (noi nu, încă!) și ne mai dezvăluie o pată de culoare o fotografie miscată, în vreme ce el rămîne imobil ca un Sfînx. Nu uită să dea și unele nume de ziariști care joacă pe partea lui (doar a fost multă vreme comentator sportiv) și să-l omită de alții, deși pamfletele semnate de ei stîrnesc curiozitatea. Ne inițiază în tainele limbii române, anunțîndu-ne că „Ion Rațiu și-a vernisat o carte”, nu uită că a doua zi, taman la prînz, apare Libertatea și el, ca un proroc, știe deja sumarul acesteia. Săptămînalele nu intră, deocamdată, în vederile valeriene, fiindcă experimentul e în coacere, pînă cînd se va răscoace într-o zi.

Umiiți cu toții de metamorfoza crainicului, ne întrebăm adesea: va căpăta eternul învîrtit pe la etajele superioare sporul de stimă pe care-l tot așteaptă? După cum se chinule să pătrundă tainele presei românești, n-am zice. Fiindcă ținem cu toții să-l vedem un om realizat, îi recomandăm o altă indeletnicire, apropiată lecturii ziarelor, aceea de vînzător de gazete. Se exercită la lumina zilei, de obicei, dimineața, nu la miezul nopții, cînd oboseala își spune cuvîntul. Or, la Emanuel Valeriu se vede asta cu ochiul liber. Firesc, după cîte plecaciuni face puterii.

Marius Tupan

Viața tainică a unui poet *

În 1918, fiind prin grija lui Robert Bridges, devotatul său prieten de o viață, poemele lui Gerard Manley Hopkins vedea pentru prima dată lumina tiparului, personalitatea acestuia era complet necunoscută. În scurt timp însă, opera sa avea să se impună și, alături de Tennyson și Browning, Hopkins avea să fie considerat unul din marii poeți victorienți și, de ce nu, unul din cei mai mari poeți englezi dintotdeauna. S-a spus despre creația sa că a „eliberat metrica” poeziei engleze, că versul său innoitor, cu stilul său eliptic și topica sa neobișnuită, a avut o influență profundă asupra unei întregi generații de poeți englezi. Astăzi, G. M. Hopkins este iubit cu pasiune de contemporani, fascinați de tensiunea interioară și zbaterea existențială patetică a universului său poetic. Este astfel firesc ca o personalitate artistică atât de vie în conștiința contemporaneității să stîrnească în cel mai înalt grad interesul cercetătorilor. Se impunea deci, mai mult ca oricînd, ca „viața” scriitorului preferat să fie dăruită cititorilor săi, dornici de a-l cunoaște mai bine. Or despre existența lui Hopkins s-a știut totdeauna foarte puțin. Trăind claustrat într-un cerc restrîns de prieteni, retractil, discret și timid, refugiat în lumea ecleziastică ce l-a absorbit cu desăvîrșire, Hopkins a fost ani de-a rîndul un necunoscut. O mare parte din hîrțile sale personale — mărturii, notații zilnice și chiar poeme — a fost distrusă la dispariția sa, iar puținele incercări de a-l evoca existența au eludat o serie de documente considerate, poate, mult prea intime pentru a fi dezvăluite publicului. Este meritul excelentului biograf și istoric literar Robert Bernard Martin de a fi reușit să ne dăruiască o biografie a lui Hopkins, exemplară din mai multe puncte de vedere (eruditul universitar englez este, totodată, și autorul unei clasice cărți dedicate lui Alfred Tennyson).

Acest masiv volum aduce în atenția cititorului și specialistului mărturii și documente absolut inedite, relevante pentru înțelegerea unor aspecte de taină ale vieții marelui poet, realizînd totodată o evocare minuțioasă (în care sobrietatea și rigoroza desăvîrșită a omului de știință se îmbină cu talentul unui

croncar măiastru) a unei întregi epoci cu mentalitatea, moravurile, problematica și confruntările sale de idei. Intitulată deconcertant „Gerard Manley Hopkins — A Very Private Life”, (Harper Collins, London, 1991), cartea este, de fapt, o prezentare din varii unghiuri a unei personalități complexe, și, pe alocuri, contradictorii, cu accente deosebite pe acele momente de viață ce au determinat trecerea poetului la catolicism și mai apoi intrarea sa în Ordinul Iezuitilor. Robert Bernard Martin reușește a demonstra că această conversiune religioasă a constituit o opțiune benefică în viața acestel fapuri frămîntate de elanuri contrarii și minată de depresiune, dăruindu-l, grație unei discipline rigide, nu rare ori fatale pentru operă, acel element ordonator, factorul de echilibru, ce a asigurat supraviețuirea unui individ neîmpăcat cu propria sa ființă. Cartea evocă o imagine caleidoscopică a vieții intelectuale și religioase a Oxfordului victorian, zugrăvind implicit o imagine vie a spiritualității engleze din secolul trecut, cu toate tensiunile, obsesiile și contradicțiile sale. Scrisă cu finețe, obiectivitate și sinceritate, această biografie ce-și propune cuprinderea vieții particulare a unui mare artist nu cade nici o clipă în vulgaritate sau senzațional. Nu ai sentimentul că, așa cum adesea se întîmplă, „o mînă hîlpavă” a răscolit tainele unei vieți în dorința unor dezvăliri scandalozose. De altfel, materialul acesta nici nu se preta la așa ceva. Într-un fel, Hopkins a avut o viață exemplară de monah. Pulsatiile sale erotice, adesea ambigue și nefirești (pe care cercetătorii le sesizaseră, încă dinainte, existînd latent în imagistica operelor) au fost veșnic cenzurate de o conștiință severă pentru care puritatea, clădită pe rigoroza morală și penitență, a constituit totdeauna un suport de o mare soliditate. Biografia lui Gerard Manley Hopkins (unanim apreciată de critica literară britanică) nu se citește ca un roman. Ea se citește mai degrabă ca o cronică scrisă cu calm și adîncă cumpănire. Într-un eseu pe marginea unei scrieri memorialistice dedicată lui Proust, Jacques de Lacretelle se întreba în ce măsură studiile asupra omului pot oferi, în cazul acestui scriitor, informații utile. În cazul lui Hopkins

Însă, aceste eforturi sînt deosebit de fructuoase. Biograful reușește să plămăiască din imensul material ce a format obiectul savantelor sale cercetări, o figură vie, patetică, imaginea, poate, cea mai aproape de adevăr, a marelui poet englez. Am adăuga la toate aceste merite talentul remarcabil cu care autorul reușește să evoce cele trel întîlniri importante ce au marcat într-un fel sau altul întreaga existență a lui Hopkins. Este vorba în primul rînd de scurta sa prietenie cu Digby Dolben. Văr al bunului său prieten, poetul Robert Bridges, Hopkins îl va cunoaște pe exaltatul și fermecătorul învățăcel victorian la Oxford. În vîrstă de numai 17 ani (Hopkins avea 21) Digby Dolben, descendent al unei vechi familii aristocratice, era o personalitate complexă. Poet nu lipsit de talent, fire frenetică și pasionată, el va cădea pradă, aidoma altor tineri din epocă, febrei conversiunii la catolicism. Într-un exces de zel religios, Dolben a făcut citeva gesturi care, în epocă, i-au asigurat un soi de notorietate. Îmbrăcînd rasa călugărească, a străbătut mai multe orașe pe jos, descult, dornic să-și dovedească astfel marea fervoare spirituală. Ei bine, pe acest tînar care, peste doi ani avea să dispară în condiții tragice, Hopkins nu l-a întîlnit decît de două ori iar corespondența dintre ei a fost doar sporadică. Ființa sa l-a marcat însă pe viață. Nu l-a uitat niciodată iar, peste ani, cînd, frămîntat de acute crize, aștepta mintuirea Celui de Sus, mărturisise, într-un rînd, că prietenul tineretii i-a apărut în vis, vestindu-i iertarea și cuvîntul de mîngîiere al Divinității. A doua mare întîlnire a vieții sale este strîns legată de iubirea neîmbrămurată, voluptuoasă, am putea zice, pe care Hopkins a nutrit-o totdeauna față de natură. Din însemnările sale reiese că trăia într-o intimitate fizică, tactilă, cu peisajul, perceput în toată concretețea sa materială. Contactul său cu natura avea ceva din adorația pasionată față de o ființă vie. Studia minunții culoarea și arhitectura unei plante pentru ca apoi, făptura acesteia să fie transmutată în poemele sale, grație unui delicat proces de empatie. Nota astfel că „orice este privit îndelung și cu o concentrată atenție își răspunde, la rîndul său, cu aceeași concentrată atenție”. Astfel obiectul contemplat își dezvăluie identitatea, are loc o tainică iradiere a esenței sale, privitorul avînd implicit revelația unui univers care în flece clipă este altul. Se năștea în acest fel originalul concept „inscape” — însemnînd acea pecete unică a lucrurilor ce se dezvăluie ființelor umane, atașate de natură. „Inscape-ul” semnifică implicit capacitatea de transcendere a aparențelor, revelația lumii lăuntrice a lucrurilor, percepute de un privitor ce se află într-o deplină armonie cu obiectul contemplat. Numai că această contopire a poetului victorian cu făptura naturii venea într-un puternic conflict cu convingerile sale religioase. Se contura aici o gravă criză pe care Hopkins se străduia adesea să-o depășească prin acte de o severă penitență. Pentru a rezista ispitelor lumii înconjurătoare ce-l asalta cu seducătoarea sa bogăție de frumuseți, poetul ascet își impunea asupra „disciplină a ochilor”. Căci, în fond, contemplarea spectacolului naturii ar fi însemnat, în ultimă instanță, a recunoaș-

te că individualitatea poate fi percepută prin lumea simțurilor. Ar fi însemnat, implicit, că iubind foarte mult o floare sau o ființă umană, în materiala lor concrete, spiritualitatea și adorația față de Divinitate ar fi fost neglijate. Lumea fenomenală intra astfel într-un acut conflict cu lumea spiritului. În august 1872, în biblioteca seminarului ieșuit de la Stonyhurst, Hopkins avea să descopere o ediție din secolul al XVI-lea a lucrării „Scriptum Oxoniense super Sententiis” ce purta semnătura filozofului și teologului franciscan Joannes Duns Scotus. Adorator ca și Hopkins al Imaculatei Concepții, acest „doctor subtilis” susținea că lumea materială reprezintă un simbol al lui Dumnezeu, de care nu poate fi nicicum separată. Poetului victorian i se dezvăluia astfel unitatea dintre om și natură ca parte a Creației Divine, experiența religioasă și estetică în-gemîndu-se într-o percepere sacramentală a frumosului. Dramaticul conflict lăuntric al poetului era astfel rezolvat iar sufletul său își găsea liniștea. Peste veacuri, Hopkins își descoperea un binecuvîntat mentor spiritual. Nu întîmplător în frumoasa poemă „Duns Scotus's Oxford”, magistrul de elină mărturisea că, dintre toate ființele, Duns Scotus este singurul care reușește a-i dărui „sufletului său pacea”. În fine, la 33 de ani, Hopkins descoperea „bogăția prerafaelită și coloritul medieval” din versurile poetului teolog Richard Watson Dixon. Era vorba, de altfel, de un fost profesor de la Oxford, cu 12 ani mai în vîrstă decît el, căruia, animat de entuziasm, avea să-i scrie, exprimîndu-i caldă și generoasă sa prețuire. Între cele două spirite alese, dornice fiecare, în felul său, de comuniune umană, avea să se statornicească o nobilă corespondență ce, în existența apăsătoare de melancolie a ultimilor ani de viață ai lui Hopkins, a reprezentat un minunat suport moral. Gerard Manley Hopkins avea să se stingă în 1889 la numai 44 de ani. În ultimul timp, copleșit de depresiune și obsedat de irosirea unei vieți pe care o considera sterilă, devenise din ce în ce mai retras și straniu. Trecerea sa prin atele pictorului J.B. Yeats (tatăl poetului W.B. Yeats) prilejuiește unul model al acestuia citeva notații prețioase. Hopkins îi apare tineretii femel puțin la trup, firav, cu un aer ingenuu de copil, dar și de înțelept — un înțelept copil — (cum foarte inspirată scrie autoarea acestor rînduri), cu chipul palid, amintind nuanțele delicate ale ivoriului. Prezența sa avea darul de a-l evoca „atmosfera elevată și parfumată” cărtăresc al lumii oxfordiene. Emană un soi de febrilitate și o mare sensibilitate. Poate că „geniul” acestei sensibilități (acel geniu aparte de care vorbea Baudelaire) precum și mințea sa atât de subtilă l-au măcinat dinlăuntru, grăbindu-i sfîrșitul. Numai că cel ce clama că este „un eunuc al timpului” a reușit să compenseze o existență neîmplinită cu roadele nepieritoare ale creației.

Virgil Lefter

* ROBERT BERNARD MARTIN: „GERARD MANLEY HOPKINS — A VERY PRIVATE LIFE”, HARPER COLLINS, LONDON, 1991.

valery oișteanu

Statutul artei și arta statului

Tuturor vă spun, sufletul s-a dus
Vă spun, sufletul artei s-a dus

Sufletul artei trebuie reinviat
Reincarnat, recapturat, recirculat
Restaurat și renăscut
Trezit apoi din somnul fără vise
Din somn adine
Unde e sufletul artei?
Diagnosticul e moarte parțială și amputare
Cutitul e încă înfipt în trupul artei
În trupul sufletului
Paturile sînt pline de risete fantomatice
Rusiei cu dragoste îi spun
Aduceți înapoi vocile lui Saharov
Visolsky, Esenin, Maiakovski
Sunetele diabolice ale ucigasilor plutesc deasupra voastră
Strigătele barbare ale gulagului canceros al arhipelagului
Si tie America îți spun
Aduceți înapoi vocile lui Jack Kerouack
Frank O'Hara Bob Kaufman
Poezia Beat cu sunete de jazz
Tie America îți spun, Trezeste-te
Tie sufletul adormit adine
Ne trebuie o totală respiralizare a vieții
Ei totî asteaptă cu ochii la cer rugîndu-se
Pentru apariția Mesiei pe acoperisurile St. Petersburgului
Pe acoperisurile din New York
Ei totî asteaptă masive activități militare ca Desert-Storm
Să salveze pe români de la foame
Să salveze pe ruși de la foame
Să evacueze victimele cutremurelor
Ori să sprijine noile democrații
Dar viața se scurge fără voce, fără cartofi și fără gloante
Si deci trezeste-te America, o mare violență e pe capul nostru

Dacă nu te trezești, deci trezeste-te odată!

Fantoma invizibilă a sexualității

Mirosul sexului tău e foarte dulce
Plutește multă vreme-n camere
Îl urmăresc și te ling pe la spate
Înghit sampania albastră a senzualității
Noi vorbim în sunete nearticulate, în limba extazului
Lumini psychedelice biciuiesc corpurile goale
Curcubecele sînt momentane, memorii rămin pe vece
Vino cu noi înăuntru să oprim extrema dreaptă căpăună și lacomă

Si să construim și să îmbogățim zolul lăsat în spate
Ascultă muzicienii alchimisti la Radio-Liber-Valery
Vă rog să vă intrupeți gîndurile pentru o stare importantă

Cu citeva minute înainte un falus de cauciuc
A intrat în tunelul fermecat
Si imediat tunelul a început să stoarcă
Frustrarea oicărui din buzele roz cu rui
Sfîrcurile devin tari si radioul meu devine excitat
Hai să ne iubim totî patru pe podea chiar aici
Sintem într-un cerc, ca o creatură nouă
Un singur gînd, un singur val de sentimente

Curajul de a plui pe palul de canabis hindica
Religie orizontală a tantrismului
Unim părțile corpurilor împreună
O ! ce perfect ne potrivim și intrăm unul într-altul
Ca o coroană de margarete, ca un apus de soare
psychedellie
Sintem îmbrăcați doar în parfumuri și în pietre prețioase
Dacă vei sufla aer înăuntru meu vom levita împreună
Noapte bună, noapte bună
Și nu vă fie frică să conduceți visurile voastre prin mine.

Unde ne sînt bicicliștii

Cînd vremurile aspre suflă ca vîntul de prigoană
Cînd ceasurile se rostogolesc sub pedalele coailor
Vă rog să claxonați înainte de-a vă răsturna de pe bicicletă
Peste doamna cea cochetă, cu noșetă și brășetă și coailor cu trotinetă

Biciclistul strănepot al lui Tristan Tzara
Mortalitatea poetului dadaist distruge poezia rotii
Roata bicicletei răsturnată, ca o cruce rotundă
Ca o mașină de cusut, tesut, umolot
Se descoperă biciclete noi pentru cei culcați pe spate
Pentru cei care se roagă în genuchi
O bicicletă care dansează, cu motor electric și umbrelă
O bicicletă care cînta ca un pian dezacordat
O bicicletă pentru mumia bine prezervată
Cu pula pe jumătate sculată
Pe jumătate speriată, cu jumătatea de kil de liberlate
O bicicletă pentru Regele Mihai, regală fără ocolală
Regele a venit, a bătut la ușă
Dar nu era nimeni acasă
Democrația a venit în România
Dar toată lumea dormea căci era obosită
Libertatea a bătut la țeam, dar eram preocupati cu mărunțisuri neimportante

Primăvara bate la geam, dar înghețul nu cedează
Musafirii bat la toate ferestrele, dar lumea e în vacanță
Unde ne sînt bicicliștii, sînt în cămășile de forță
Pe culmile nelibertății cronice
La sectia de paranoia
La sectia de boli foarte nervoase și tratamente neurochirurgicale

Lobotomia adevărului curat, curățat, agravat
Continuă și revoluția Securității este Revoluția KGB-ului
Nu e ceva original, în 8 decenii băieții lui Derjinski, cekiștii

Au învățat puci și contrarevoluția pe de rost
Și o practică din Kronstadt pe cele cinci continente
În Cuba, în Mali, în Yemen, în Nicaragua
10 ani în Polonia a ținut revoluția
10 săptămîni în Ungaria
10 zile în Cehoslovacia
10 ore în România
10 minute în URSS
Dar cămasa de forță rămîne în marele Azil
În Azilul fericirii comune, al sărăciei comune
Al unui vid comun controlat de medicii militari
Versurile astea le scriu cu degetele de la picioare
Legat în cămasa de forță
Așteptînd bicicliștii, așteptînd bicicliștii eliberatori.

POEȚI ALBANEZI

MARK GURAKUQI

(1922 — 1977)

Martirii...

In pașiștile prin care surid macii...
la poalele munților imbrățișind
cerul...

pe piscurile-acoperite de zăpezi
și mingilate de razele de soare,
de cimitirele năpădite de buruieni
in floare,

in inimile cu-amintiri rămase vii
și unde dragostea atitea-nfruntă,
martirii-și dorm ultimul lor somn...
Martirii! Martirii!... Imi vine cuvintul
ce păru-mi mingie cu mina
de-alint

a fi ecoul salutarilor lor,
nu mint,
pe-aripile primăverii, iată-n zori,
pomii ce-nfrumusețează colina,

și mugurii ce strălucesc cu mia
sub soarele tot nou, voios,
sint carnea și singele acelora
ce arătară generației noastre
triumful noii Aurori!...

DRITERO AGOLLI (n. 1931)

Barza

De-o casă mi-amintesc... la poala
unui deal,

Pe riul, mărginit de aluni, gutui,
Și-n mijlocul alunilor, un plop...
Și-o barză... făcindu-și cuib in
virful lui...

Nimeni, dar nimeni, azi, n-ar putea
să-ți spună

Cind barza, acil, cuibul și-o fi-nălțat,
Dar ceea ce se știe bine-n sat
Este că plopul și cuibul crescură
impreună!...

In spate-și poartă cuibul din ani
de-nceput,

Ca, tot mai sus, prin ani, el să-l
inalțe

Și cite generații de berze-au tot
crescut

Zburind din creangă-n creangă,
pui ferice...

Fuseră întâi mici, apoi mai mari,
plecind,

Dar cuibul ce-i crescu ei nu-l uitară,
Căci chiar spre-ndepărtate țări,
ei de zburară,

Din aripi bat, mereu, spre cuibul
sfânt!

Și-n martie, cind sevele-au puresc,
Cu crengi, căsuța lor o tot repară,
Și frunze noi in plop decum se țes,
In cuibul berzei, noi pui or să răsară!

Mai mi-amintesc căsuța de la riu...
Cu meri, cu peri, cu gard de lătunoși,
Plopul acela, plopul din zăvoi
Și cuibul berzei, cu crengile-n
desfri...

Un strănepot de-al primei berze tot
mai vine,

Iar eu... salutul darnic i-l rostesc,
Trăi-vom deolaltă, dragi păsări,
da, trăi-vom,

Căci generații noi in cuib eu
prevestesc!...

BETIM MUÇO (n. 1947)

Omul

Sint codrul c-un milion de arbori...
unde fiecare copac
un milion de cintece ingină!
Toate vietățile ce pădurea le are
in răsuflarea vietii mele viața-și pun,

Sint codrul c-un milion de arbori...
cu toamna, cu iarna, cu primăvara
lui!

Mi s-a uscat vreo ramură, inmuguresc
vreo alte două-n loc
și verde tot rămin, mereu, trăiesc!

Sint codrul c-un milion de arbori...
tăcut, cu tot ce are mai bun,
mai frumos!

In mine doarme izvorul, miezul
pământului
ce riu-l poartă mai departe,
zgomotos!...

Sint codrul c-un milion de arbori...

cu virfuri ce trezesc
bubuitul de trăznet!
Focul cerului in spirit cu il sting,
vlaga pământului cu o veghez
in frunze!...

ZHULIANA JORGANXHI

(n. 1916)

Cind

despre tine vorbesc...

cind despre tine vorbesc,
e ca și cum îți dăruiesc
ceva din mine însămi, zău!...
E ca și cind, cuminte, răpesc
ceva din tine însuși, e rău?!

Cum cerul... ajuns la crepuscul...
azuru-i trandafirului i-l dă, cuminte,
și roze-albastrului întinde...

DRAGO SILIQI

(1930 — 1963)

Florii ce izbucnește sub zăpezi!...

(Toți spun c-aș fi de gheață,
dar inima mi-i jar!...)

Tu izbucnești in iarnă, sub furtuni,
intr-o dumbravă, colea, izbucnești
sub strat rece de nea,
așa răsari tu, floarea mea!...
Cind toate-așteaptă primăvara dulce,
tu, singură, doar tu,
in vîntul iernii, izbucnești!
E pentru tine, foc, poate, zăpada?
Sub albul puf tu vietulești,
căci cald tu simți, din fire,
o, chiar și asprul ger!...
și-această-a ta tăcută

izbucnire,
și miezul tău de taine-n floare
puternicei iubiri din inimile noastre
pot s-o-aseamăn!...

XHEVAHIR SPAHIU

(n. 1945)

Istoric

Singele-a curs și-a stropit piatra...
Șterserăm singele săbiilor noastre
Pe pulpana ișarilor iar
arme cind n-avurăm,
o coastă din pieptul nostru am
smuls...
făcindu-ne-n pripă un paloș!...

Vulturul

Vulturul... de pe cerul albastru...
Cobori într-o zi pe drapel
Și inima-nspre mină grăi: „Hai,
sculptează-l!”

Și mina in piatră-l sculptă...
Vulturul... din adăpostul lui de stînci
Intră in lumea cîntătoarelor, iată!
Pătrunse in pieptul Celui ce-i bărbat
Și-i ține-acuma, loc de inimă!...

Ura...

Pe furiș, ciine,
pe furiș tu te ai dus!...
Muriși,
muriși, astfel, 'nainte de a te naște...
Căci doar picioare de muicere și
brațe tremurînde-avînd, la ce
să lupți și-ai zis:—

Blestem ne fie c-o viperă crescürăm
și-n loc să te moșim, să-ți fi luat
capul!...

Ca para arde, ah, a noastră ură, azi,
și fie ca și mort
din criptă să te nînză ciinii!...

In tălmăcirea lui
Ion Arion

moda, altfel

crud", violetele aproape că s-au trecut,
a rămas doar izul lor proaspăt și dulceag,
liliecul, in două-trei zile, se va involbura
cu tot belșugul ciorchinilor, in alb și al-
bastru-violet.

Undeva, cindva, in copilărie, grădinile
se pregăteau la fei de entuziaște in aștep-
tarea Paștilor și băieții își pregăteau
sticlulele minuscul, cu frenezia cu care
se pregătea steaua pentru colindat, biciul
de plesnit aerul in noaptea de anul nou
și sorocva pentru urat. In sticlule tre-
ceau aromele proaspete și rare, „după bu-
get” după suma de bani strînsă in puș-
culță, după varietatea clondirelor de trei
kilograme din rafturile droghistului din
cartier, după rafinamentul mamelor sfă-
țuitoare. Iar fetițele așteptau cu pași-
tații ziua in care băieții veneau „la stro-
pit”. Își pregăteau și păpușile, bluzele
de organdi scrobite, cu minucutele bufan-
te și încărcate cu volane, fustele de cati-
fea sau mătase plisată, bolerourile din
„piele de inger” (trăsătură de mătase
groasă, pe o parte lucioasă iar pe alta

mată, considerată prețioasă, folosită pen-
tru ocazii pretentioase, rochii de gală)
sau din „piele de drac” (o diftină ce imi-
tă antilopa, moale și plăcută la pipăit și
la purtat) — după temperament, brodate
cu perline, fir argintiu și floricele de „nu
mă ulti”, șosetele trei-sfurturi cu ciucuri,
cite doi sau cite trei, sau cu panglicute
lucitoare și obligatoriu pantofi noi, pan-
tofi de Paști, de obicei din lac sau anti-
lopă. Iar fundele din panglică lată erau
adevărate verze infoiate, crescute intr-o
lume de giganti și așteptau tepene pe
bufete sau in vitrine ziua in care să im-
podobească un creștet de fetiță.

Si ziua venea, era intîia zi de Paști.
Iar nerăbdarea era de ambele părți ale
porților inalte și mulți băieți aveau să aște-
pte jucind „gogole” sau „leziuri” pe trotu-
arele bine măturate pînă cind se infrumuse-
țeau micile domnișoare ca să fie „stro-
pite”. Apoi evenimentul se desfășura cu
emoție dar cu simplitate, parfumurile
ieftine erau risipite in părul candidelor,
in țesătura fundelor și bluzelor scro-

bite. Amestecul devenea adesea inăbuzi-
tor, depinzînd de numărul „stropitorilor”
care plecau din stul de grăbit, cu ouă roșii,
felii de cozonac și iepurași de ciocolată
sau turtă dulce. Apoi zilele ce urmau nu
excludeau invidia, inercizia sau fantezia
mîncinoasă: „— Pe tine citi te au stro-
pit?” Iar răspunsurile n-aveau cruțare,
nu țineau seama de nîm'c, in nici un caz
de calitatea parfumurilor din sticlule. Mă
întreb dacă acolo, băieții mai merg „la
stropit” dacă fetițele se mai pregătesc
in așteptare cu atîta emoție și dacă ma-
mele hantice, după ziua stropitului mai
spală hainele de sărbătoare cu aceeași
grijă, să le scape de atîta parfum.

Corina Cristea

„La stropit“

Exploziile florale din „intuneca-
l april” au inundat peisajul cu miresme
rfumuri delicate și subtile, in aștep-
rea Sfîntelor zile de Paști. In grădină,
n platani, coboară cele două mierle
— mi sint chîriașe de citiva ani de zile,
și sorb din aroma florilor și se mai
u in leagănul alb, cind nu fac exercitii
cale. Parfumurile sint suave, narcise
lăcrămioare ascunse in foi de un „verde

ANUL SPANIEI

O privire critică

1 992 este, fără doar și poate, anul Spaniei din punct de vedere cultural, sau cel puțin la acel nivel spectacular, de suprafață, unde se desfășoară reprezentanța de son et lumière ce constituie ceea ce numim „actualitatea culturală”. Căci și în domeniul culturii, ori poate mai ales în acest domeniu, adevărata istorie este, vorba lui Borges, „pudică”: evenimentele într-adevăr cruciale rămân ascunse, semnificațiile lor se cer descifrate sau se vădesc mult mai târziu... Cu toate acestea, nu trebuie să evităm cu înverșunare să dăm „Cezarului” frivolității ceea ce îi aparține; lumea este multiplă și viața e plurală, și este bine că e așa, suprafață, chiar superficialitatea își are rolul lor în economia trăirii, a le privi din perspectiva unei „profundități” de piață posomorite echivalează cu a le reduce la o gri monotonică.

Revenind la Spania, fără îndoială că sentimentul că se află în centrul atenției mondiale acționează ca un stimulent imbatant pentru această țară cuprinsă de euforia modernizării și a modernității, după atâtea decenii de imobilism, orice ar spune unii intelectuali „circotași” pe care zarva festivă începe să-i agaseze.

Trei sunt reperatele „anului spaniol” pe care îl trăiește deci Spania în 1992: Madridul declarat „capitala culturală a Europei” și Expoziția Internațională de la Sevilla și Olimpiada de la Barcelona; toate acestea pe fundalul aniversar major care este comemorarea crucialului 1492. Pentru întreaga lume, această dată înseamnă al Cincilea Centenar al descoperirii Americii, adică ceea ce se cheamă al doilea reper al sfârșitului Evului Mediu (alături de căderea Constantinopolului în 1453); pentru spanioli, același an marchează și încheierea Reconquistei, adică a recuceririi sau eliberării țării de sub dominația arabă (2 ianuarie 1492: luarea Granadelor), precum și apariția primei Gramatici Castiliene, a lui Antonio de Nebrija, editată sub patronajul cardinalului umanist Antonio de Cisneros, sfințit distins și respectat al reginei Isabel de Castilla.

Dar semnificația anului 1492 este de parte de a fi la adăpost de contestări și controverse. Pentru evrei, bunăoară, 1492 este data publicării decretului rogal prin care numeroasa, prospera și culta comunitate iudaică din Peninsula Iberică este somată să-și abjure credința sau să-și părăsească patria. Majoritatea celor expulzați și-au aflat refugiu pe teritoriul Imperiului Otoman, îndeosebi în Balcani, de la linia Carpaților și până în insulele din Arhipelag, aducând cu ei numele de „sefaradim” (de la „Sepharad” = Spania), limba „ladino” (adică, în fond castiliană sec. XV) și tradițiile ei literare și culturale, și, amănunt emoționant, de multe ori cuferă conținând actele de proprietate și chiar cheile caselor părăsite cândva la Toledo, Zaragoza, Barcelona, Tudela ș.a.m.d. pe care până în ziua de astăzi le-au transmis din generație în generație, în chip de relicve din ce în ce mai încărcate de simbolismul mitic al nostalgiei, din spațiul de origine... De citiva ani deci, organizații israelite — și îndeosebi sefarde — din întreaga lume și-au anunțat intenția de a organiza propria lor comemorare a lui 1492, care, chiar dacă nu va fi dominată, firește, de un spirit de ranchiună, va reaseza aniversarea, dintr-o perspectivă festivă într-una critică. Simptom îmbucurător și semn de seriozitate, intelectualitatea spaniolă și-a manifestat din primul moment intenția și dorința de a participa la dezbateri și, după cum se pare, punctele de vedere cele mai acute critice, sau mai bine zis autocritice, tocmai din partea ei vin și vor veni. Nu mă pot împiedica să compar această atitudine de asumare deschisă a responsabilității istorice și morale a spaniolilor cu reacția ulcerată, aproape isterică a opiniei publice — chiar intelectuale — din țara noastră atunci când s-a pus problema examinării „holocaustului românesc” (chiar dacă desigur, în formularea respectivă exista o doză oare-

care de exagerare). Mă gândesc la tipetele alarmate că s-ar încerca „culpabilizarea poporului român”, la vocile care, în presa din emigrație practică pernicioasă hagiografie a „Căpitanului”, iar în țară, pe aceea a „Mareșalului”, la tăcerea jenată cu care a fost întâmpinată republicarea romanului lui Sebastian De două mii de ani etc. și mă cuprind tristețea constatănd încă o dată insuficiența noastră maturizare pentru democrație, vădită în depărtarea astronomică la care ne aflăm încă de momentul când vom putea privi cu bărbăție, în față, și chipul nostru întunecos.

Alt prilej de controverse este evaluarea actuală a semnificației evenimentului central al anului 1492, adică descoperirea și începutul cuceririi Lumii Noi de către europeni. În primul rând, obiect de contestare îl constituie termenul însuși al „descoperirii” care este suspectat de parțialitate ideologică euro-centrică. „Soluția de compromis” ce s-a propus, și anume „întâlnirea dintre două culturi” are — ca toate formulele conciliante — darul de a nemulțumi pe toată lumea, dar poate că tocmai așa își îndeplinește misiunea-i autentică, aceea de „paratrăsnet” (exemplu, și acesta, de „pudoare” ironică a istoriei).

„Despre ce întâlnire poate fi vorba strigă unii, când, abstracție făcând, de scenele pitorești de troc de produse și bunuri contra panglici și oglinjoare, consumate pe plajele Antilelor, istoria Conquistei a fost aceea a spoliierii și distrugerii culturilor indigene de către emigranții — nici măcar de cea mai bună calitate — a celei europene, istoria febrei cupidității și fanatismului...” Iar alții, mai radicali, din aceeași tabără, merg până la a pronunța cuvântul „genocid” și a revendica, în numele populațiilor indigene de acum cinci sute de ani reparații economice actualei coroane și guvernului de astăzi al Spaniei. Amănunt pitoresc, în aceeași ordine de idei, diversi lumpen-emigranți latino-americani, fiind surprinși și furind în super-market-urile din Madrid, s-au justificat afirmând că actul lor nu este decît o infimă compensație pentru aurul Indiilor însușit de Spania.

„Da, răspund ceilalți, este adevărat, și nu este cazul să ne mai lamentăm, ca fundamentaliștii sec. XVII, că această «legendă neagră» este rodul conspirației mondiale a ereticilor luterano-calvini, interesați să calomnieze misiunea eumenică și creștină a prea-catolicei Spanii, și nici ca emulii lor din acest secol, atribuirea o „complotului iudeo-masonic. Vre-

Vélasquez :

CRISTOS RĂSTIGNIT

Muzeul Prado

murile au fost teribile, dar șansa de a construi o lume mai umană o putem avea doar privindu-le în față, fără menajamente și fără ranchiună. Și noi și voi. Noi, observând cum vitalismul renascentist, sentimentul recuperat de la Antică că omul e măsura tuturor lucrurilor, a dus la nemăsura și la disprețul față de valoarea umană a celui alt, a celui diferit. Voi, recunoscând că America precolumbiană nu era în nici un fel un Paradis al originilor, ci o lume nu întru totul deosebită de a noastră, întru cruzime, că marile imperii hieratice, oricâte splendori megalitice ar fi lăsat în urma lor, le-au construit cu sudoarea și singele maselor anonime de impilați care, adesea, au perceput sosirea conquistadorilor ca o eliberare. (Să nu uităm că Hernan Cortes a intrat în Mexico-Tenochtitlán în fruntea a două sute de spanioli și a douăzeci de mii de indieni nerăbdători să scuture jugul aztec, cu sacrificiile-i omeneste și cu «războaiele florale», vinători rituale de prizonieri pentru acele sacrificii, nu mai puțin crude decît kryptele vechilor spartani).

Dealtfel, chiar această «legendă neagră» în care America își caută argumentele denunțatoare și rădăcinile justificatoare, tot noi am lansat-o, în cele din urmă, cu acea Breve istorie de la destrucțiunea de las Indias («Scurta istorie a distrugerii Indiilor»), a părintelui Bartolome de Las Casas, episcop de Chiapas și supranumit «Apostolul indienilor», care cu acest feroce — și adesea nedrept — pamflet a înscris prima pagină a gândirii anticolonialiste moderne, într-un moment în care epopeea colonială era la apogeu. Ceea ce se știe mai puțin, ori se uită, este că opusculul respectiv a produs o asemenea comotie de conștiință în lumea creștină, încît Carol Quintul s-a gândit foarte serios să abandoneze Indiile, iar Vaticanul a convocat un Conciliu special pe această temă care, după ce a stabilit că băstinașii americani au suflet a însărcinat pe Regele Spaniei cu salvarea acestuia, dar și cu ocrotirea trupurilor ce îi serveau drept sălas. Ca atare, legile americane promulgate de Spania au fost de departe cea mai umană legislație colonială ce se cunoaște în epocă, și chiar mai recent. Că era greu ca ea să fie respectată și aplicată integral de către neoplitii coloni ce aflau spre Lumea Nouă, este adevărat; totuși s-a impus îndeajuns pentru ca bună parte din actualele țări din America Latină să devină națiuni metise, în timp ce acolo unde nu a existat, în America anglo-saxonă, bunăoară, indianul este astăzi aproape un exponat muzeal.

Acest dialog, desfășurat în spațiul același limbic între cele două maluri ale Atlanticului, este poate aspectul cel mai pasionant, pentru intelectual, al eferescenței culturale și de idei stîrnite de aniversarea aceluși depărtat dar, după cum se vede, nespus de actual 1492. L-am atribuit aici la două voci imaginare ipostaziate „dincoace” și „dincolo”, ca un „voi” și un „noi”; în realitate el se răsfîrtează, se dedublează și reverberază înăuntrul fiecărei comunități, unde căpătă nuanțele diverselor partii pris-urii ideologice și culturale. În America Latină, de pildă, el este destul de vechi, contemporan aproape cu Independența din deceniul al III-lea al secolului trecut și îmbracă forma „gilceviu” dintre indigeniști (frați buni, deși ignorați, al „tra-

comahilor” romani) și hispaniști, care a răzbătut, cînd arzînd moartea, cînd întîndu-se, pînă în zilele noastre. E de la sine înțeles că pasionalitatea latină, adesea irascibilă și de multe ori „folclorică”, aliată cu febra aniversară i-a dat astăzi un nou impuls. Apoi, ca și în Europa, populismul tribal și șovin a devenit ultimul refugiu al unei stîngi dezorientate, cu drapele zdrențuite și pătate, nu e de mirare că paladini de ieri al internaționalismului proletar agită astăzi „legenda neagră” în speranța să deștepte un naționalism visceral, cu accente anti-hispanice, anti-europene, anti-occidentale, în genere... (Caraghiosful e că, în această campanie, ei regăsesc, fără să-și dea seama, ideologeme utilizate de mai mult de un secol încoace în doctrina Monroe sau în aceea a lui Theodore Roosevelt, adică în discursul satanizatului „imperialism” nord-american. Dar fenomenul nu este doar hazliu ci și periculos: recentul inițiator al puclului avortat din Venezuela se dorea un Saddam Hussein „bolivarian” al Americii Hispanice și la visa la execuții publice ale tuturor politicienilor civili care sunt pe cale de a „vinde țara” capitalului străin. A bon entendeur...).

Acestor voci le răspund acelea ale intelectualilor cu adevărat critici, adică cu adevărat intelectuali, precum Octavio Paz și Carlos Fuentes (din Mexic), Mario Vargas Llosa (din Peru, de care am mai avut prilejul să vorbesc în cadrul acestei emisiuni?) și alții. Dacă ar fi să căutam un numitor comun al intervențiilor lor — pe de altă parte briliant individualizate, cum e și de așteptat din partea unor mari scriitori — acesta ar putea fi rezumat (asumîndu-ne riscul schematicității) în felul următor: Toate aceste „noi” și „voi”, „dincoace” și „dincolo” sunt înșelătoare dacă nu chiar inexistente. Atrocitățile Conquistei, bunăoară, sunt imputabile propriilor strămoși ai latino-americanilor de astăzi, nu strămoșilor spaniolilor actuali care, vezi bine, se trag din cei ce au rămas acasă... Pe de altă parte, acel aspri cuceritori au adus cu ei nu numai nenorociri, ci și o limbă, o religie, o moștenire culturală, cu alte cuvinte elementele unei identități de la care latino-americanii nu pot înceta să se revendice fără a cădea pradă de îndată aculturației celei mai jalnice și a se converti din popoare în simple populații. La rîndul lor și ei au dăruit acestei identități elemente și nuanțe noi ce, au îmbogățit patrimoniul hispanic comun. Castiliană s-a îndulcit pe pămînt american, a căpătat accentul fantast și senzual al Tropicelor, barocul spaniol a cunoscut o nouă înflorire în secolul XVIII (cînd în Europa el cedase teren ofensivului rationaliste a Luminilor) a dobîndit o exuberanță magică și un dramatism ce îl vine din altoiul indigen ș.a.m.d.

În cele din urmă deci, formula aparent „călduță” a întîlnirii dintre cele două culturi se dovedește a fi cea mai adevărată. Ea are elocvența modestă a adevărului și normalității. De modul în care vom și să asimilăm partea de hibridare creatoare ce se cuprinde într-însa (fără a-i repeta excesele) depinde șansa noastră ca lumea în care, vrînd-nevrînd, să-lășluim cu toții, să fie mîine o casă de locuit și nu una de nebuni.

Victor Ivanovici